

IJOASSARUTSOBİDER

Yıl/Year:1 Cilt/Volume:1 Sayı/Number:1

ISSN 2602-4748

**ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER AKADEMİK
ARAŞTIRMALAR DERGİSİ**

Journal Of International Social Sciences Academic Researches

2017- ARALIK SAYISI-ISSN 2602-4748

2017 ARALIK SAYISI

YIL/YEAR :1
CİLT/ VOLUME :1
SAYI/NUMBER :1/ İLK SAYI

Konular: Eğitim Bilimleri, Tarih, Güzel Sanatlar, Sosyoloji, Ekonomi, Siyaset Bilimi, İşletme, Muhasebe, İletişim, Yönetim ve İslami Bilimler gibi tüm sosyal bilimler

Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi 'ne yayımlanması için değerlendirilmek üzere gönderilen makalelerin yayıma kabul edilmesi durumunda tüm yayın hakları süresiz olarak **Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi**'ne aittir.

YIL/YEAR:1

CİLT/VOLUME :1

SAYI/NUMBER :1

<p style="text-align: center;">Sahibi/Yayıncı Şahin ÇETİNKAYA</p>

<p style="text-align: center;">EDİTÖR Yrd.Doç.Dr.Şahin ÇETİNKAYA</p>
--

<p style="text-align: center;">BİLİM VE YAYIN KURULU</p>

<i>Prof.Dr.Doğan UYSAL</i>	<i>Celal Bayar Üni.İİBF,İktisat Bölümü</i>
<i>Prof.Dr. Ramazan KILIÇ</i>	<i>Dumlupınar Üniversitesi, İİBF, İktisat B.</i>
<i>Prof.Dr.Ahsen ARMAĞAN</i>	<i>Uşak Üniversitesi İletişim Fakültesi</i>
<i>Doç.Dr.Murat BAŞAR</i>	<i>Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi</i>
<i>Doç.Dr.Murat SEZGİN</i>	<i>Uşak Üniversitesi, İletişim Fakültesi</i>
<i>Doç.Dr.Volkan ALPTEKİN</i>	<i>Celal Bayar Üni.,İİBF; İşletme Bölümü</i>
<i>Yrd.Doç.Dr.Erdal BAYRAKÇI</i>	<i>N.E.Ü. Beşeri ve Sosyal Bilimler Fak.</i>
<i>Yrd.Doç.Dr.Erkan AKGÖZ</i>	<i>Selçuk Üni.,Turizm Fakültesi</i>
<i>Yrd.Doç.Dr.Mahmut AVCI</i>	<i>Uşak Üni.İslami İlimler Fakültesi</i>
<i>Yrd.Doç.Dr.Orhan PARLAK</i>	<i>Uşak Üni.İslami İlimler Fakültesi</i>

<i>Yrd.Doç.Dr.Şahin ÇETİNKAYA</i>	<i>Uşak Üniversitesi İİBF,İktisat Bölümü</i>
<i>Yrd.Doç.Dr.İbrahim AKKAŞ</i>	<i>Erzincan Üniversitesi İİBF</i>

<u>HAKEM KURULU</u>	
<i>Prof.Dr.Doğan UYSAL</i>	<i>Celal Bayar Üni.İİBF,İktisat Bölümü</i>
<i>Doç.Dr.Murat SEZGİN</i>	<i>Uşak Üniversitesi, İletişim Fakültesi</i>
<i>Doç.Dr.Volkan ALPTEKİN</i>	<i>Celal Bayar Üni.,İİBF; İşletme Bölümü</i>
<i>Yrd.Doç.Dr.Erkan AKGÖZ</i>	<i>Selçuk Üni.,Turizm Fakültesi</i>
<i>Yrd.Doç.Dr.Polat CAN</i>	<i>Erzincan Üniversitesi İİBF</i>
<i>Yrd.Doç.Dr.Şahin ÇETİNKAYA</i>	<i>Uşak Üniversitesi İİBF,İktisat Böl.</i>
<i>Yrd.Doç.Dr.Önder DENİZ</i>	<i>Uşak Üniversitesi, İletişim Fakültesi</i>

<p style="text-align: center;">Düzenleme ve Koordinasyon Yrd.Doç.Dr.Şahin ÇETİNKAYA</p>
<p style="text-align: center;">Bu dergi, Aralık-Haziran aylarında yayınlanır. Dergideki Akademik makalelerin tüm sorumluluğu yazar(lar)ına aittir</p>

TAKDİM

Değerli Bilim İnsanları,

Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi Aralık 2017 döneminde yayınlanan bu ilk sayı ile yayın hayatına başlamış bulunuyor. Dergimiz sosyal bilimlerde Eğitim Bilimi, Tarih, Coğrafya, Psikoloji, Sosyoloji, İktisat, Siyaset Bilimi, Kamu Yönetimi, Yönetim ve Organizasyon, Muhasebe Finans, İletişim, İslami İlimler gibi alanlardan yayın kabul etmektedir. Disiplinler arası uyum ve etik kurallarına bağlılık esas ilke edinilecektir.

Kör hakemlik esasına göre değerlendirildikten sonra yayınlanacaktır. Gönderilecek bilimsel çalışmaların daha önceden bir yayın sürecine girmemiş olması gerekmektedir.

Dergimiz, yılda 2 sayı yayınlanan uluslararası hakemli bir dergidir.

Bu sayıda emeği geçen değerli hakemlerimize, bilim kurulu üyelerimize teşekkür eder, saygılar sunarız.

IJOESSAR DERGİSİ EDITÖRLÜĞÜ

Gelir Dağılımı Adaletinin ve Ekonomik Büyüme ile ilişkisi

The Historical Improvement Of Income Distribution Justice And Its Role On The Economical Growth Of Countries

Yrd.Doç.Dr.,Şahin ÇETİNKAYA, Uşak Üniversitesi İİBF,İktisat
sahin.cetinkaya@usak.edu.tr

(Sayfa 1-11 arası)

Türkiye’de e-devlet hizmetlerinin Eğitim ve Sosyal Hayat Üzerindeki Etkileri

The Effects of E-Government Services on Education and Social Life In Turkey

Naciye ÇETİNKAYA

Meram Anad.Mes.Tek.Anadolu Lisesi Adalet Bölümü Meslek Dersleri Öğretmeni,Konya

naciye9596@gmail.com

(Sayfa 12-21 arası)

Örgütlerde Kültürel Zekânın Uluslar Arası Stratejik İş Birliği Oluşturmaktaki Rolü

The Role Of Cultural Intelligence In International Strategic Allience Formation Among Organizations

Dr. Nuray Mercan

Dumlupınar Üniversitesi

Email: nuraymercan26@gmail.com

Arş.Gör. Canan Kırmızı

Dumlupınar Üniversitesi

Email: canankirmizi@gmail.com

Arş.Gör. İbrahim Kırmızı

Dumlupınar Üniversitesi

Email: ibrahimkirmizi@gmail.com

(Sayfa 22-29)

Dünya da Ulusal Varlık Fonu ve Türkiye Varlık Fonu - Swot Analizi

Sovereign Wealth Fund in The World and Turkey Wealth Fund And on Swot Analy Macro Economic Results

Yrd.Doç.Dr.,Şahin ÇETİNKAYA, Uşak Üniversitesi İİBF,İktisat
sahin.cetinkaya@usak.edu.tr

(Sayfa 32-39 arası)

Gündem Kurma Teorisinde Uşak Üniversitesi Öğrencilerinin Medya Yaklaşımlarının Tespiti

Determination of Media Approaches In Students of Uşak University Students In The Agenda Of The Agenda

Doç.Dr.Murat SEZGİN

Uşak Üni.İletişim Faültesi

Murat.sezgin@usak.edu.tr

Sayfa (41-55)

ARALIK 2017 / SAYI : 1

IJOASSARUTSOBIDER

GELİR DAĞILIMI ADALETİ VE EKONOMİK BÜYÜME İLE İLİŞKİSİ

(Sayfa 1-11)

Dr.,Şahin ÇETİNKAYA, Uşak Üniversitesi İİBF,İktisat
sahin.cetinkaya@usak.edu.tr

ÖZET

Bu çalışma, gelir dağılımında adaletin sağlanamadığı ülkelerde ortaya çıkan, yoksul bir kesimin varlığını konu almaktadır. Yoksulluk, her ülkede gelir dağılımında adil olmayan bir sistemin etkisi ile ortaya çıkmaktadır. Gelir adaleti geciktikçe, toplumdaki gelir farkı artmaktadır.

Gelişmiş ekonomiler, gelir düzeyi yüksek olanların ekonomilere sağladıkları katkılarla büyümektedir. Katkı sağlama yeteneği olmayan yoksul kesimin ise payı yok denecek kadar az olmaktadır. Dolayısı ile buradan şu sonuç çıkarılabilir: “Ülkeler zenginlerin gelirlerindeki artış ölçüsünde veya yoksullarla zenginler arasındaki gelir farkının büyüme oranı ölçüsünde kalkınır.” Bu bakış açısı ile sosyal devletin, sosyal adaleti sağlama çabaları değerlendirilmelidir. Son yaşanan Van depremi ile sosyal yardım sisteminin durumunun yeniden sorgulanması gerektiği açıktır.

Türkiye’de gelir adaletsizliğini giderme ve sosyal yardım sağlama sistemi, yetersiz ve dağınık bir şekilde faaliyette bulunmaktadır. Bu nedenle bu yapıda bazen kaynak israfı, bazen de kaynak yetersizliği görülmektedir.

Bu çalışma ile sosyal yardım sistemindeki sorunun çözümü amaçlanmış ve bir model önerisi geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelime; Yoksulluk, Sosyal Yardım, Sosyal Risk, Sosyal Koruma, Sosyal Hizmet

Relationship Between Income Distribution Justice And Economic Growth

Dr.,Şahin ÇETİNKAYA, Uşak Üniversitesi İİBF,İktisat
Sahin.cetinkaya@usak.edu.tr

ABSTRACT

The topic of this study is existence of a poor section which comes out in countries where income distribution justice can't be managed. Poverty emerges with an effect of system in which income distribution is not fair. Delaying justice in income means increasing income gap in society.

Developed economies are growing thanks to the contributions which are provided by the ones whose income level is higher. As for poor section, they have little desert since they have no sufficiency for contribution. So it can be concluded as: “Countries develop on the proportion of rich section's increasing income or the increasing income gap between poor and the rich...” With this perspective, the social state's efforts for ensuring social justice should be evaluated. It is obvious with the last Van earthquake that the condition of social aid system should be investigated again.

Removal the injustice of income and providing social assistance system acts insufficiently and randomly in Turkey. For this reason wastage or insufficiency of sources can be seen time to time in this system.

It is aimed to solve the problem of social aid system and developing a model suggestion with this study.

Keywords: Poverty, Social Aid, Social Risk, Social Protection, Social Work

GİRİŞ

Gelir dağılımının çeşitli türlere göre incelendiği bilimsel bulguları bu çalışmanın ilk başlangıcını oluşturmaktadır. Buna göre öncelikle gelir dağılım çeşitlerini ele almak gerekmektedir. Gelir dağılım çeşitleriyle beraber gelir adaletini içeren ve yoksulluğa konu olan yeterli gelir düzeyini tespit amacıyla bölüşüm teorileri çalışmanın teorik alt yapısını oluşturmaktadır. Buna göre yapılan araştırmada geçmişten günümüze her dönemde gelir adaleti ve yoksulluk unsurlarının varlığı görülmüştür. Ülkelerin büyüklüğü bu durumun

GELİR DAĞILIMI TÜRLERİ

Temelde gelir farklılıklarının açıklanmasına yönelik olan gelir bölüşümü, bir ekonomide belli bir dönemde yaratılan gelirin bireyler, üretim faktörleri, bölgeler ve sektörler arasında bölüşülmesini içermektedir. Bunların yanında gelirin, birincil ve ikincil bölüşümü ve yatay ve dikey bölüşümü şeklinde de sınıflandırmak mümkündür. Buna göre gelir bölüşümleri şu şekilde sıralanabilir;

- 1)Bireysel Gelir Bölüşümü
- 2)Fonksiyonel Gelir Bölüşümü
- 3)Bölgesel Gelir Bölüşümü
- 4)Sektörel Gelir bölüşümü
- 5)Birincil ve İkincil gelir bölüşümü

Şimdi bunları sırasıyla kısaca açıklamaya çalışalım.

Bireysel Gelir Bölüşümü/individual income distribution

Bir ülkede elde edilen değer o ülke yurttaşları arasında bölüşümdür. Burada gelirin ne adla ve nasıl elde edildiği (ücret, kar, rant, faiz) değil, ne kadar gelir elde ettiği ve sosyal bakımdan hangi gelir grubuna gireceği önemlidir. Buna göre kişi başı milli gelir bakımından gelişmiş ülkelerle az gelişmiş ülkeler arasında büyük bir uçurum gözlenmektedir. En düşük gelirli ülkelerin kişi başına düşen geliri, en yüksek ülkenin kişi başına düşen gelirin %1'inden bile daha küçüktür.

Fonksiyonel Gelir Bölüşümü

Üretim süreci sonunda elde edilen gelirin her bir üretim faktörleri arasında nasıl paylaşıldığını gösterir. Yani fonksiyonel gelir bölüşümü, gelirin farklı üretim faktörleri arasında paylaşımını göstermektedir. Bu aynı zamanda gelirin toplumsal sınıflar arasındaki bölüşümünü de vermektedir.

Fonksiyonel gelir dağılımı, üretim sürecinde ortaya çıkan gelirin, üretim faktörleri ve sosyo-ekonomik gruplar arasındaki dağılımını gösteren yaklaşımdır. Çeşitli üretim faktörlerinin milli gelirden aldıkları payları inceleyen bir kavram olan fonksiyonel gelir dağılımı, milli gelir içindeki ücret, faiz, rant ve kar payları hakkında bilgi vermesi açısından da başka bir öneme sahiptir. Gelirin faktörel dağılımı olarak da ifade edilen fonksiyonel gelir dağılımında, ülke içinde yaratılan milli gelirin, üç temel üretim faktörü olan işgücü, sermaye ve toprak sahipleri arasında nasıl bölüşüldüğü gösterilmektedir. Bu bölüşümde, üretimin ne kadarının emek sahiplerine ücret, sermayedarlara faiz, toprak sahiplerine rant olarak dağıtıldığı ve ne kadarının müteşebbislere kâr olarak kaldığı incelenmektedir. Fonksiyonel gelir dağılımını, gelirin emek gelirleri ile emek dışı gelirler arasındaki bölüşümü olarak nitelendiren başka bir tanımlamada; üretim süreci sonucunda ortaya çıkan gelirin üretim faktörleri ve sosyo-ekonomik gruplar arasındaki bölüşümünün önem taşıdığı belirtilmektedir.

Gelirin emek ve mülk sahipleri arasındaki bölüşümünün yanı sıra emek geliri, ücret, maaş, yüksek yönetici geliri gibi alt bileşenlerine, mülk gelirleri ise kar, rant gelirleri gibi kendi alt bileşenlerine ayrılarak, faktör payları konusunda daha ayrıntılı inceleme yapılabilir¹.

Bölgesel Gelir Bölüşümü

Bir ülke sınırları içerisinde elde edilen gelirin coğrafi olarak dağılımını göstermektedir. Ülke coğrafyası içerisinde bazı bölgeler gelirden daha fazla pay alırken kimi bölgeler gerekli payı alamamakta ve geri kalmaktadır. Bölgesel gelir bölüşümü bir ülkedeki elde edilen gelirden, farklı bölgelerde yaşayan insanların ne kadar pay aldıkları gösterilmektedir².

Sektörel Gelir Bölüşümü

Gelirin sektörel dağılımı, bir ekonomide yaratılan toplam hasılanın iktisadi faaliyet kollarına göre dağılımını ifade eder. Her bir sektörün gelirden ne kadar pay aldığını gösterir. Tarım, sanayi ve hizmet sektörünün ulusal gelir içindeki payı bu gelir bölüşümü sayesinde belirlenebilmektedir³.

¹ DPT,Gelir dağılımının iyileştirilmesi ve Yoksullukla mücadele özel ihtisas komisyonu raporu, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı,Ankara, 2001

² Öztürk, N.,İktisatta Bölüşüm, Palme Yayıncılık, Ankara, 2009

³ DPT,Gelir Dağılımının İyileştirilmesi Ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı,Ankara, 2001

Birincil ve İkincil Bölüşüm

Üretim sürecine katılan faktörlerden her biri yaratılan gelirden belli oranda pay almaktadır. Emek-ücret, toprak-rant, sermaye-faiz, girişimci-kâr elde etmektedir. Serbest piyasa ekonomisine hiçbir müdahale olmaksızın yaratılan gelirin bu bölüşümüne birincil bölüşüm denilmektedir.

İkincil bölüşüm ise, üretim faktörleri sahiplerinin faktör payı olarak elde ettikleri, satın alma güçlerinin çeşitli yollarla devlet tarafından yeniden dağıtılmasıdır⁴.

GELİR DAĞILIMI TEORİLERİ

Makro ekonomik bölüşüm üzerinde duran ilk bilimsel okul fizyokratlardır. Bölüşüm sorununa en çok önem veren David Ricardo'dur. Ricardo, bölüşüm kuramının ekonomik sistemin bütün mekanizmasının anlaşılmasında anahtar fonksiyon göreceğine inanmaktadır. 19. Yüzyılın sanayi kapitalizmi döneminde bir yandan sanayicilerin kârlarının aşırı bir düzeye çıkmış olması diğer yandan çalışanlarla çalıştıranlar arasındaki ilişkilerin son derece gerilmiş bulunması bölüşüm adaletsizliği nedeniyle ayaklanmalara ve çetin ideolojik kavgalara neden olmuştur⁵.

Bir ekonomide toplam olarak gelirin büyüklüğünden ya da gelirin üretim faktörleri arasında nasıl paylaşıldığından daha çok asıl önemli olan sosyal grupların milli gelirden ne kadar pay aldıklarıdır. Bu bağlamda, gelir bölüşüm adaleti sağlanması, tüketici birimler arasında refah ekonomik ve politik güç dengesi kurduğu ve çalışmadan yaşayan bir sosyal tabakanın oluşmasına meydan vermediği için sosyal barışı sağlayıcı bir rol oynamaktadır. Düşük gelirli iş bulmalarına rağmen, insanca yaşamak bir yana, temel gereksinimlerini karşılamakta güçlük çekiyorlarsa, yani ücretler çok düşük ise, sosyal huzursuzluklar, yaygın bir hal almakta, hırsızlık, ahlaksızlık ve suçluluk oranları giderek artmaktadır⁶.

Düşük gelir lehine yapılan bir değişiklik bir kesimin çalışma motivasyonunu ve üretkenliğini olumlu yönde etkilemektedir. Bu özelliği nedeni ile düşük gelir gruplarına yönelik olarak yapılan harcamaların yatırım anlamına geldiği savunulmaktadır⁷.

Bir ülkede refah artışından ve ekonomik kalkınmadan söz edebilmek için mutlaka gelir bölüşümün dikkate almak gerekir. Herhangi bir ülkede milli gelirin tüm nüfusa bölünmesi ile bulunan kişi başına milli gelir çok yüksek oranda büyüyebilir. Ancak gelirin hakça paylaşımından uzak olması durumunda nüfusun çok küçük bir bölümü bu gelir artışından yararlanabilir. Nüfusun büyük bölümü bu gelir artışından yararlanamayacaktır. Gelirin hakça paylaşımı toplum refahını belirleyen en önemli faktördür⁸.

Ricardo'nun Gelir Dağılımı Teorisi

Gelir dağılımına ilişkin klasik yaklaşımda daha ziyade fonksiyonel gelir dağılımı üzerinde odaklanan D.Ricardo ve Karl Marx en önemli kişilerdir. Her ikisi de kapitalist üretim sisteminin uzun devrede geçireceği evrimle ilgilenmekteydiler ve bu evrim sonucunda ana ekonomik sınıflar arasında gelirin nasıl dağılacağı konusuna önem vermekteydiler.

Klasikler, üretime katılan sınıfların paylarının ne olacağı konusunu incelemişlerdir. Ricardo'nun gelir dağılımı teorisinde ekonomi endüstri ve tarım olmak üzere kabaca iki kesime ayrılır. Ekonominin genel gelişimi açısından önemli olan kesim tarım kesimidir. Teori, üç ana varsayıma dayanır. Bu varsayımlardan ilkinde göre, tarım arazisi sınırsız olmadığından ve tarım arazisi aynı kaliteye sahip olmadığından, tarım azalan verimler yasasına tabidir.

İkinci varsayım (Malthus Yasası), ücretlerin asgari geçim düzeyinin üstüne çıkması halinde nüfusun hızla artacağını ve bu düzeyin altına düşmesi durumunda ise azalacağını öngörür. Emeğin doğal fiyatı, piyasadaki fiili ücret düzeyi olup arz ve talep tarafından belirlenir. Emek talebi kar oranına ve dolayısıyla sermaye birikim düzeyine bağlıdır. Sermaye birikim düzeyi yüksek ise emeğe olan talep artar ve bu durum emeğin piyasa fiyatının emeğin doğal fiyatının üzerine çıkmasına yol açar. Gelir toplamındaki üçüncü pay olan kar, gelir toplamından ücret ödemeleri ve kiralardan çıkarılmasından sonra geriye kalan miktardır. Kârlar, iktisadi gelişmenin esas kaynağını oluşturan net yatırımı ya da sermaye birikimi oranını belirlediklerinden ve sermaye birikimini olanaklı kılan tasarrufun kaynağı olduklarından son derece önemli bir etmendirler.

Ricardo'nun gelir dağılımı kuramı iki ayrı ilkenin işleyişine dayandırılabilir:

- i. Milli hasılanın kira, ücretler ve kârlar arasındaki bölüşümünü açıklamakta kullanılan "marjinal ilkesi",
- ii. Milli hâsıladan kiranın çıkarılmasından sonraki bakiyenin ücretler ve kârlar arasında bölüşümünü açıklamakta devreye konulan "artık (surplus) ilkesi" dir⁹.

⁴ Öztürk,N.,İktisatta Bölüşüm, Palme Yayıncılık,Ankara,2009

⁵ a.g.e.

⁶ Dinler,Z.,İktisat Giriş,Ekin Kitabevi,Bursa,2005

⁷ Pınar,A.,Maliye Politikası Teori ve Uygulamaları,Naturel Kitap yay., Ankara,2006

⁸ Öztürk, N., İktisatta Bölüşüm, Palme Yayıncılık, Ankara, 2009

⁹ a.g.e.

Marx'ın Gelir Dağılımı Teorisi

Marx'ın gelir dağılımı kuramı da genel hatları itibarıyla Ricardo'nun artık ilkesinin uyarlanmasına dayanır. Ancak iki kuram arasında bazı farklar bulunmaktadır.

- i. Marx, azalan verimler kanununu kabul etmediği için rant ve kar arasında bir ayrıma gitmemiştir.
- ii. Marx, emeğin arz fiyatının genel olarak bütün mallar cinsinden sabit olduğunu kabul eder.
- iii. Marx'a göre ücreti geçimlik düzeyde tutan kuvvet, emek arzının talebi aşması yani yedek işçi ordusudur.
- iv. Marx'a göre sermaye birikiminin nedeni, Ricardo'nun öngördüğünün aksine yüksek kar hadlerinin cazibesi değil kapitalistler arasındaki rekabettir.

Marx'ın öngördüğü yapı bir mal ya da hizmetin değerinin onu üretmek için gerekli olan emek miktarı tarafından belirlendiğini belirten "Değerin Emek Kuramı"na dayanır.

Buna göre emeğin arz fiyatı, işgücünü eksiksiz olarak muhafaza edecek asgari geçim düzeyini oluşturan mal ve hizmetleri üretmek için gerekli olan işgücü miktarınca belirlenir. Emeğin bir doğal fiyatı, işgücünün hayatta kalmasını ve kendisini yeniden üretmesini sağlamaya yeterli bir gerçek ücretler düzeyi bulunmaktadır. Bu asgari geçim düzeyini karşılayan gerçek ücret değerini asgari yaşam standardına giren malları üretmek için gerekli işgücü miktarı belirler.

Marx'a göre artık değer varoluş nedeni belli bir devrede emeğin işgücünü eksiksiz korumaya yetecek asgari gerçek ücretten veya emeğin arz fiyatı ile ölçülen kendi maliyetinden daha fazla iktisadi değer yaratmasıdır. Toplam çıktı değeri ile emeğin arz fiyatı arasındaki fark emek dışı kaynakların sahipleri olan kapitalistlerin el koyduğu artık değeri simgeler. Kapitalistler fiziksel üretim araçlarının mülkiyetine sahip olmaları sayesinde işçi sınıfının ortaya koyduğu artık değere sahip çıkarak gelir dağılımını kendi lehlerine çevirirler. Karın kaynağı artık değerdir. Kapitalistlerce el konulabilecek artık değer miktarı, karın toplam gelirdeki göreceli payını da belirler¹⁰.

Kaldor'un Gelir Dağılımı Teorisi

Kaldor'un gelir dağılımı teorisi (Dul Küpü Teorisi), yatırımın gelire oranındaki değişikliklerin kâr ve ücretlerin gelir toplamındaki göreceli paylarında ne gibi değişiklikler ortaya koyacağını göstermeye çalışır. Toplum maaş ve ücret erbabı ile müteşebbisler ve mülk sahipleri olmak üzere iki ana kategoriye ayrılırsa milli gelir (MG), ücret (Ü) ve karlardan (K) oluşur ($MG = Ü + K$). Gelir dengesinin yatırım (Y) ve tasarruf (T) eşitliğine ($Y = T$) bağlı olduğu varsayımı altında ekonomideki toplam tasarruf (T) ücret gelirlerinden yapılan tasarruf (Tü) ve kâr gelirlerinden yapılan tasarruf (Tk) toplamına ($T = Tü + Tk$) eşit olur. Ekonomide tam istihdam koşullarının hüküm sürdüğü ve ücretli ve ücret-dışı gelir gruplarının her ikisi için de tasarruf eğilimlerinin sabit olduğu varsayımları dikkate alındığında toplam gelirdeki kar payı, yatırımın gelire oranının bir işlevidir. Başka bir ifadeyle yatırım/çıktı oranındaki (Y/MG) bir artış gelirdeki kar payında (K/MG) bir yükselişe yol açar. Tam istihdam koşullarında, yatırım harcamalarındaki gerçek bir artışın hem yatırımın çıktıya oranında hem de tasarruf-çıktı oranında bir artışa yol açması gereklidir.

Tasarruf-çıktı oranında bir yükselme olmazsa, fiyatlar genel düzeyinde bir artış meydana gelir. Başka bir ifadeyle, Kaldor'un gelir dağılımı teorisi, daha yüksek bir reel yatırım düzeyinde tam istihdam dengesinin sürekliliğinin sağlanması açısından gerekli olan daha yüksek bir tasarruf-çıktı oranını gerçekleştirmek için gelir dağılımında bir kaymanın gerekli olduğunu ortaya koyar¹¹.

Weintraub'un Gelir Dağılımı Teorisi

Sidney Weintraub'un gelir dağılımı teorisi (Göreceli Paylar Teorisi), gelirin fonksiyonel dağılımını, modern gelir ve istihdam teorilerinde önemli bir kavram olan toplam arz fonksiyonu ile çözümlenmeye çalışır. Weintraub, sabit fiyatlar yerine cari fiyatlar cinsinden oluşturulan bir toplam arz fonksiyonunun gelir ve istihdam teorisiyle toplam gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi kuracağını ileri sürer¹².

Bu şekilde oluşturulan toplam arz eğrisi, istihdam (ve çıktı) düzeyi değiştikçe fonksiyonel gelir dağılımının nasıl değiştiğini göstermekte kullanılır. Toplam arz eğrisi sabit yerine cari fiyatlarla ölçülen parasal hasılayı istihdam düzeyine bağlar¹³.

¹⁰ Öztürk, N., İktisatta Bölüşüm, Palme Yayıncılık, Ankara, 2009

¹¹ a.g.e.

¹² Karaoğulları, E., Maliye Politikası, Agon Bilgi Akademisi-seçkin yay., Ankara, 2010

¹³ Öztürk, N., İktisatta Bölüşüm, Palme Yayıncılık, Ankara, 2009

GELİR DAĞILIMI ADALETİ TEORİLERİ

Bölüşüm adaleti teorileri gelir dağılımının nedenlerini değil adil bir gelir dağılımının nasıl olması gerektiğini incelerler. Başka bir ifadeyle, gelir dağılımında adaletin araştırıldığı bu teoriler büyük ölçüde normatif değer yargılarını içeren teorilerdir. Adalet kavramı ile kastedilen değer ne olduğu konusunda ise fikir birliği bulunmamaktadır. Adalet kavramı çok farklı anlamlara sahiptir. Adalet, objektif bir durumu (toplumsal, ekonomik v.b.) değil de bireysel bir davranışı niteleyen bir kavram olarak ele alınırsa bireylerin bir özelliği olarak adil olma veya adil davranma olarak tanımlanabilir¹⁴.

Denkleştirici veya düzeltici adalet anlayışı, hukuki ilişkilerde kişisel ve subjektif nitelikteki durumları dikkate almaksızın, taraf olanların eşit muamele görmesini, örneğin zarar verenin neden olduğu zararı ödemesini veya suç işleyenin hak ettiği cezayı çekmesini gerektirir. Dağıtıcı adalet ise, malların paylaşılmasında herkesin yeteneğine ve toplum içindeki konumuna göre kendine (payına) düşeni alması demektir¹⁵.

Dağıtıcı adalet teorileri sınırsız ihtiyaçlara karşılık sınırlı arza sahip malların dağıtılmasını düzenleyen normatif nitelikte ve görece eşitliğe önem veren teorilerdir. Adaletin yanı sıra görece eşitliğin tanımının yanı sıra herkesin payının, hakkı olanın veya hak ettiğinin ne olduğu ya da neye göre belirleneceğinin belirsizliği nedeniyle çok sayıda dağıtıcı adalet ilkeleri bulunmaktadır. Bu teoriler, dağıtım konu olan malların niteliğine (gelir, servet, olanaklar v.b.), dağıtımın kimlere yönelik olarak yapıldığına (gerçek kişiler, grup ya da bölgeler, referans alınan sınıflar v.b.) ve malların dağıtılmasında baz alınan temele (adalet, bireysel özellikler, serbest piyasa kuralları v.b.) göre farklılıklar göstermektedirler¹⁶.

Mutlak Eşitlik Teorisi

Dağıtıcı adalet teorileri içinde en basit teori olan katı ya da mutlak eşitlik teorisine göre herkes eşit düzeyde saygı ve hürmete layık olduğu için aynı düzeyde maddi nitelikte mal veya hizmete sahip olmalıdır. Bu teori, sınırlı mal ve hizmetlerin kişiler arasında eşitlik temelinde dağıtılmasını öngörmesi nedeniyle herkese nasıl aynı düzeyde mal ve hizmet verileceği ve bu düzeyin nasıl ölçüleceği sorununun ortaya çıkmasına yol açar. Bu sorunun çözülmesinin yollarından ilki herkesin aynı mal ve hizmet demetine sahip olmasıdır. Ancak, hiç kimsenin durumunu kötüleştirmeksizin bazı kişilerin durumunu daha iyi bir hale getiren tahsisatların mümkün olması bu çözümün tatminkar olmasını engellemektedir. Öte yandan, tek problem belirli bir dağılıma ulaşmak değildir; bunun yanı sıra arzu edilen bu dağılıma ne zaman ulaşılacağı da önemli bir sorundur. Zaman sorununu çözmek için mutlak eşitlik teorisi iki ana görüşe sahiptir: herkes başlangıçta aynı mal ve servete sahip olmalı; ancak, daha sonraki aşamalarda kişiler seçtikleri yolda bu varlıklarını kullanmakta özgür olmalıdırlar¹⁷.

Öncelikle, bu teori özgürlükleri kısıtlar. Kişilere eşit saygı göstermez, zira kişiler son derece farklı yeteneklere sahiptirler ve bu yetenek farklılığını dikkate almaksızın kişilere saygı gösterilemez (Yetenek-Yönlü Adalet Teorisi). Mutlak eşitlik teorisi herkesin aynı düzeyde gelire (mal sepetine) sahip olması gerektiğini ileri sürerek genel olarak maddi refahın azalmasına yol açmaktadır (Refah-Yönlü Adalet Teorisi) Başlangıç Noktası İlkesi ya da zaman dilimlerinin tümünde herkes mutlak anlamda eşit olmalıdır. İkinci çözümde kişilerin tasarrufları arasında eşitsizliğe imkân sağlanırsa farklı zamanlarda sahip olunan refahta önemli farklılıklar ortaya çıkacağından zaman sorunu çözümsüz kalmaya devam eder. Mutlak eşitlik teorisi çeşitli açılardan gayri ahlaki bulunmakta ve bu nedenle eleştirilmektedir¹⁸.

Farklılık Teorisi

John Rawls tarafından ortaya atılan bu görüş bireylerin kendilerini bağlı sayacakları ve başlangıç noktasında adil bir düzenin varlığını kabul eden bir sözleşmenin söz konusu olduğunu ve bu noktada kimsenin nispi olarak hangi yeteneklere ve servete sahip olduğunu bilmediğini varsayar. Bu koşullar altında rasyonel ve çıkarlarını azamileştirecek şekilde davranan bireyler risk almamak için eşit özgürlüklere sahip olmayı ve adaleti talep edeceklerdir. Rawls, bu durumda, adaleti sağlayacak iki ilke ortaya koyar.

i. Herkes başkalarının sahip olduğu en geniş özgürlükler ile bağdaşabilen ve herkes için geçerli olan, benzer nitelikte ve en geniş temel özgürlükleri elde etmede eşit hakka sahiptir.

ii. Sosyal ve ekonomik eşitsizlikler şu iki koşula göre düzenlenmelidir:

(a) Tasarruflarda da adaleti sağlamak koşuluyla (adil tasarruf ilkesi) en az avantajlı durumda olana en büyük fayda sağlanmalıdır,

(b) Adil bir fırsat eşitliğinin sağlanması şartıyla herkes makam, mevki ve iş sahibi olabilmelidir.

¹⁴ Erdoğan, M., "Özgürlük, Adalet, Refah", Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul, 2004

¹⁵ Güriz, A., "Adalet Kavramının Belirsizliği", Meteksan, Ankara, 2001

¹⁶ Erdoğan, M., a.g.e.

¹⁷ Güriz, A., "Adalet Kavramının Belirsizliği", Meteksan, Ankara, 2001

¹⁸ Erdoğan, M., "Özgürlük, Adalet, Refah", Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul, 2004

Rawls'a göre bu iki temel ilkedeki özgürlük ilkesi (birinci ilke) adalet ilkesine kıyasla önceliğe sahiptir ve fırsat eşitliği en az avantajlı olanların yararının azamileştirilmesine göre daha önemlidir¹⁹.

Kaynak-Yönlü Teoriler

İnsanların sahip oldukları kaynaklara ve içinde buldukları koşullara önem verilmesi gerektiğini ileri süren bu tip teorilere göre insanlar tercihlerinin sonuçlarına katılmak zorundadırlar. Ancak kontrolleri dışında olan koşulların ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlardan da etkilenmemelidirler. Örneğin, hastalık, özürllük gibi olumsuz koşullar kişilerin yaşamını ve kazancını olumsuz yönde etkilememelidir. Öte yandan, daha fazla gelir elde etmek için daha çok çalışmayı tercih eden kişiler daha az çalışmayı tercih ettiklerinden dolayı daha az gelir elde eden kişileri sübvans etmek zorunda da kalmamalıdır²⁰.

Bu teorilere göre insanlar eşit kaynaklarla işe başlamalıdır; ancak, yaptıkları tercihler sonucunda eşit olmayan iktisadi menfaatler elde edebilmelidirler. Dworkin, adil dağıtım ölçütü olarak imrenme testi (envy-test) adını verdiği bir ölçütün uygulanmasını önerir. Bu teste göre bir kişi diğerinin sahip olduğu mal demetine imrenirse malların dağılımı adil değildir. Bu sorunun, herkesin eşit satın alma gücüne sahip olması ve bu gücü, adil bir mezatta kendi yaşam planlarına en uygun kaynakları satın almak için kullanabilmesi ve herkes uygun gördükleri kaynakları kullanma yetkisine sahip olması ile çözüme kavuşturulabileceği varsayılır. Başkaları tarafından daha fazla değer verilen mallar için daha fazla kaynak ayrılır. Ancak burada adil bir dağılım için kişilerin yetenek ve becerilerinde farklılıkların olmaması gereklidir. Bu durumda, doğal eşitsizlikler (hastalık, özürllük v.b.) kişilerin tercihlerine göre dağılmadığı için adil bir dağılım meydana gelmeyecektir.

Bu sorunun çözümü için Dworkin, hipotetik bir tazmin planı öngörür. Buna göre mezattan önce kendi yetenekleri konusunda bilgiye sahip olmayan kişiler doğal yetenekler açısından avantajlı durumda olmayanların yararlanacağı bir sigorta havuzu oluşturur ve doğal lotaryadan kazançlı çıkmayanlar bu kaynaktan tazmin edilir. Kişilerin doğuştan sahip oldukları yeteneği ölçmek ve sınıflandırmak son derece zordur. Kişilerin kontrolünde olmayan ve daha az gelir elde etmelerine yol açan kişisel özelliklerinin yol açtığı gelir kaybının tazmini eşitsizliğe yol açan tüm faktörler açısından mümkün olamaz. Örneğin, akli ve fiziki özürlü olanlar ile hastalara yardım edilse bile diğer eşitsizlik kaynakları kavranılamayabilir²¹.

Refah-Yönlü Teoriler

Refah-Yönlü teoriler, ahlaki açıdan önemli olan şeyin kişilerin refah düzeyi olduğu varsayımına dayanır. İnsanların sahip oldukları kaynaklar, yetenekler veya özgürlük gibi faktörler ancak kişilerin refahını artırdıkları ölçüde değerlidir. Dağılımla ilgili sorunların çözümünde önemli olan nokta hangi dağılımın refahı azamileştirdiğidir. Faydacılar refah terimi yerine zevk, mutluluk ve tercihlerin tatmin edilmesi olarak tanımlanan fayda terimini kullanırlar. Faydanın azamileştirilmesi için kişilerin yaptıkları tercihlerden elde ettikleri tatminin azamileşmesini sağlayacak bir dağılım gereklidir. Tatmin edilmiş tercihlerin ağırlıklı aritmetik ortalamalarını azamileştiren dağılımı sağlayan refah fonksiyonu seçilir. Faydacılar, herkesin tatmin kapasitesinin eşit olduğu, gelirin marjinal faydasının azaldığı ve ölçülebilir olduğu, kişilerin toplam faydalarını azamileştirmek istedikleri, kişiler arasında fayda karşılaştırmalarının pratikte mümkün olduğu varsayımları altında toplam sosyal faydanın azamileştirilmesinin gelirin eşit bölünmesi ile sağlanabileceğini ileri sürerler. Faydacı teori çeşitli açılardan eleştirilebilir²²:

i. Faydacılar kişiler arasındaki farklılığı dikkate almakta başarılı değildirlere. Kişilerin yaptıkları tercihlerden elde ettikleri tatminin azamileştirilmesi bakımından kişiler rasyonel birimler olarak ele alınır ve kişiler ileride yaşamları daha iyi olarsa yaşamlarının belirli bir döneminde fedakarlık yapabilecekleri veya geriye kalan yaşamı daha iyi olarsa belirli bir süre için daha kötü durumlara katlanabilecekleri kabul edilir. Ancak bu durum kabul edilebilir değildir zira diğer insanların kazancını artırmak için bazı insanların daha kötü koşullara katlanması ahlaki değildir.

ii. Faydacıların kişilerin tercih ve çıkarlarına aynı muamelede bulunmaları da kabul edilemez. Örneğin, bazı kişiler radikal azınlık grupların daha az maddi menfaat temin etmelerini tercih etmesi halinde bu tercih veya çıkar da en iyi dağılımın belirlenmesinde diğer tercihler gibi muamele görür. Bu durumda, irki tercihler yaygın ve etnik grupların karşı yöndeki tercihleri ile etkisiz kılınmıyorsa Faydacı görüş etnik temelli bir eşitsiz dağılım önermiş olur. Faydacılar bu eleştiriyi faydanın azamileştirilmesinin başkalarının lehine fedakarlıkta bulunmayı nadiren gerektirdiğini ve etnik önyargıların tatmin edilmesinin gerekmediğini ileri sürerek cevap verirler.

iii. Faydacı teori, diğer teorilerde olduğu gibi tanımlama ve uygulama bakımından çeşitli sorunlara sahiptir. Faydacılar, kişiler arası fayda karşılaştırmaları yapmanın mümkün olduğunu ve fayda kıyaslamalarının birbirine benzemeyen mallarda da ölçülebileceğini ileri sürerler. Ancak, Farklı malların kullanımından elde edilecek

¹⁹ <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vural-bolusum-adaleti.pdf>

²⁰ Öztürk, N., İktisatta Bölüşüm, Palme Yayıncılık, Ankara, 2009

²¹ www.ekodialog.com/.../ekonomik-buyume-modelleri-teorileri.html

²² <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vural-bolusum-adaleti.pdf>

faydayı her bir birey açısından ölçebilecek tek bir fayda endeksi oluşturmak mümkün olmadığı ve gerekli ölçümler yapılsa ve bu tip bir endeks oluşturulsa bile bu tip bir ölçümü yapmaya elverişli bir metod bulunmadığı için kişiler arası fayda karşılaştırmalarının yapılması son derece zordur. Öte yandan, benzer teorik ilkelere sahip olanlar bile bu ilkeyi uygulamak için çok farklı dağılım modelleri önermektedirler²³.

Liyakat-Yönlü Teoriler

Refah-Yönlü teoriler insanların gerçekleştirdikleri faaliyetler sonucunda bazı ekonomik menfaatleri hak ettikleri iddiasını ihmal eder. Zira bu tip teoriler insanların belirli amaçlar doğrultusunda hareket eden, kendi eylemlerinden sorumlu ve yaratıcı özelliklere sahip olan varlıklar yerine sadece servet biriktiren birimler olarak görür. Liyakat-Yönlü teoriler, insanların liyakatlerine göre hak ettiklerinin karşılığını almaları gerektiğini ileri sürer. Bu konuda üç temel ölçüt kullanılabilir²⁴:

i. Katkı: Kişiler sosyal üretime yaptıkları katkı ile orantılı olarak yürüttükleri faaliyetlerde hak ettikleri iktisadi menfaatleri elde etmelidirler.

ii. Çaba: Kişiler yürüttükleri faaliyetlerde gösterdikleri çabanın karşılığını almalıdırlar.

iii. Tazmin: kişiler çalışmaları sırasında karşı karşıya kaldıkları maliyetlerle orantılı olarak iktisadi yarar elde etmelidirler. Aristo'ya göre kişilere hak ettikleri şeylerin verilmesinde meziyet ve erdem dikkate alınmalıdır. John Locke göre de kişilerin gösterdikleri çabalar karşılığında aynı değerde iktisadi kıymetlere sahip olmalıdırlar. Liyakat-Yönlü Teoriler' e göre kişiler sahip oldukları yetenek ve becerileri sosyal açıdan üretken olan işlerde serbestçe kullanabilirler. Kişiler, toplumu oluşturan diğer kişilere yaptıkları katkı ve yardım sayesinde gelirlerini artırabilirler. Dağıtıcı adaleti sağlamaya yönelik sistemler üretken emek, çaba ve katkıları sonucunda kişilerin sahip oldukları geliri dağıtabildikleri ölçüde adil olabilirler.

Çağdaş yetenek-yönlü teorilerin tümü yaşam standardını artırmayı hedefler. Bu doğrultuda yalnızca sosyal hasılayı (yaşam standardını) artırmaya yönelik faaliyetler gelirleri artırmaya hizmet edebilir. Bu nedenle, bu tip teoriler sosyal açıdan değerli-üretken olan ya da olmayan faaliyetlerin tanımlanmasını gerektirirler.

Liyakat-Yönlü teoriler de çeşitli açılardan eleştirilebilir:

i. İnsanlar sosyal üretime yaptıkları katkı, gösterdikleri çaba ve katlandıkları maliyet ile orantılı olarak kendi paylarına düşen menfaati elde etmelidirler. Ancak, neyin katkı, çaba veya maliyet olarak sayılacağı belirli değildir ve günümüzde bunları ölçmek de çok zordur.

ii. İktisadi çıkarları kişilerin kontrolü dışında kalan faktörlere bağlamak adil değildir. Aynı durum Refah-yönlü teorilerde de geçerlidir ancak onlar bu durumu kendi teorilerinin bir meziyeti olarak görürler. Çünkü, onlara göre herhangi bir dağılımın ahlaki yanı o dağılım sonucunda ortaya çıkan refahla alakalıdır. Dağılım sonucunda ortaya çıkan durum kişilerin kontrolüne bağlı faktörlerden etkilenen ya da etkilenmesinin bunun bir önemi yoktur. Oysa Liyakat-Yönlü teorilere göre daha verimli ya da verimsiz faaliyetlerle uğraşmak tamamen kişilerin yaptıkları tercihin bir sonucudur ve bu nedenle ortada ahlaki bir sorun yoktur.

Libertarian Teoriler

Libertarian Teorilere göre piyasalar adil olmalıdır ve belirli ilkelere uygun bir şekilde tanımlanan adil muamele koşullarının yerine getirilmesine olanak tanınmalıdır. Zira adil sonuçlara ancak bireylerin adil eylemleri ile ulaşılır²⁵.

Nozick'in Hakediş (entitlement) Teorisi'ne göre dünya tamamen adil bir yer ise aşağıda yer alan tanımlamalar mal ve mülk edinmede adaleti sağlar:

i. Bir kişi, mal edinmedeki adalet ilkesine uygun bir şekilde bir malı edinirse bu mala sahip olmaya hak kazanır. Başka bir ifadeyle bireyler hileye veya güç kullanımına başvurmaksızın mal varlıklarını edinmeleri gerekir²⁶.

ii. Bir kişi, adil transfer ilkesine göre mal edinmeye hak kazanmış bir kişiden ilgili malı kendisine aktarırsa o mala sahip olmaya hak kazanır. Adil transfer ilkesi, mal varlıklarının el değiştirmesinin özgür mübadeleye (sözleşme, bağış, miras) dayanmasını gerektirir.

iii. İlk iki kural dışındaki hiç bir yolla hiç bir kişi mal edinme hakkına sahip değildir. Diğer bir ifadeyle, yukarıda belirtilen ilkelere aykırı olarak gelir ve serveti yeniden dağıtmaya yönelik politikalar ahlaki temelden yoksundur. Bir dağılım ancak kişiler sahip oldukları mal ve mülkü sahip olmaya yetkili iseler adildir. Transferde adalet ilkesi suç ve cürüme yer vermeyen adil kontratları düzenler. Satın almada adalet ilkesi ise mülkiyet hakları ile ilgili adil düzenlemeleri içerir²⁷.

²³ www.ekodialog.com/.../ekonomik-buyume-modelleri-teorileri.html

²⁴ <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vural-bolum-adaleti.pdf>

²⁵ <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vural-bolum-adaleti.pdf>

²⁶ Erdoğan, M., "Özgürlük, Adalet, Refah", Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul, 2004

²⁷ Erdoğan, M., "Özgürlük, Adalet, Refah", Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul, 2004

ÜLKELERİN GELİŞİMİŞLİĞİNE GÖRE GELİR ADALETİ

A- AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE GELİR DAĞILIMI VE EKONOMİK BÜYÜME

Az gelişmiş ülkelerde gelir dağılımı adaletinin tespiti için uluslararası kaynaklarda kişi başı geliri 500\$-1500\$ aralığında olan ülkelere tespit edilen 5 ülkenin Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH), Kişi Başı Milli Gelir (KBMG), İşgücüne Katılım Oranı (İKO) ve Yoksulluk oranlarını incelemeye alındı. Yapılan inceleme sonucunda aşağıdaki bulgular elde edilmiştir

Az gelişmiş ülkeler de gelirdeki artış hızı tespiti için son 5 yılın gelir grafikleri alınmıştır. Buna göre;

TABLO -1 AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERİN GSYİH (MİLYON \$) RAKAMLARI (2007-2011)

ÜLKE	2007	2008	2009	2010	2011	5 Yıllık Büyüme (%)
Ruanda	3,721	4,676	5,215	5,580	6,320	%69,84
Senegal	11,224	13,338	12,590	12,722	14,126	%25,85
Sudan	41,554	48,721	48,4432	59,578	58,475	%40,72
Tanzanya	16,665	20,424	21,094	22,607	23,610	%41,67
Uganda	11,687	14,159	15,516	16,865	16,421	%40,50

Kaynak:worldbank.org

Bu verilere göre; Az gelişmiş ülkeler arasında, aynı coğrafyadan seçilen 5 ülkeden, en az gelişme gösteren Senegal bile %25,85 oranında büyüme göstermiştir. Bu gelişme kişi başı milli gelirlere şöyle yansımıştır.

TABLO -2 AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERİN KBMG (USD) RAKAMLARI (2007-2011)

ÜLKE	2007	2008	2009	2010	2011	5 Yıllık Büyüme (%)
Ruanda	384,96 \$	470,98\$	509,41\$	529,41\$	582,56\$	%51
Senegal	986,50\$	1,135\$	1,054\$	1,033\$	1,119\$	%14
Sudan	1,125\$	1,294\$	1,239\$	1,487\$	1,435\$	%28
Tanzanya	421,99\$	504,86\$	505,80\$	526,56\$	532,32\$	%26
Uganda	392,75\$	460,79\$	488,25\$	514,51\$	487,11\$	%24

Kaynak:worldbank.org

Tablo 2'den anlaşılacağı gibi, en az gelir düzeyine sahip ülkelerde 5 yıllık gelişim %51 düzeyinde kişi başı milli geliri artırsa bile bu gelir düzeyi ancak 582,56\$ düzeyine çıkmaktadır. Bu oran gelişmiş ülkelere yaklaşık 77 kat daha düşüktür.

Az gelişmiş ülkelerde yoksulluk oranlarına bakıldığında ülke nüfusu paralelinde şöyledir;

TABLO 3- AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDEKİ YOKSULLUK ORANLARI

ÜLKE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ruanda	--	--	%56,7	--	--	--	%44,9
Senegal	--	--	%48,3	--	--	--	%46,7
Sudan	--	--	--	--	%46,5	--	--

Tanzanya	%33,4	--	%35,6	--	--	--	--
Uganda	%31,1	--	--	--	%24,5	--	--

Kaynak:worldbank.org

Az gelişmiş ülkelerde yoksulluk oranı ülke nüfusunun yarısına yakın bir durumdadır. Bu durum, gelir adaletini sağlayacak olan kamu yardımlarının yeterli düzeyde olmamasından da kaynaklanıyor. Çünkü bu ülkelerde kişi başı milli gelir düzeyi çok düşük olduğundan sosyal yardım fonlarının da yetersiz durumda olduğu düşünülebilir. İstihdam açısından bakıldığında bu ülkelerde işgücüne katılım oranının %50 dolaylarında olduğu görülecektir. Elde edilen son verilere göre bu rakamlar şöyledir;

TABLO -4 AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE İŞGÜCÜNE KATILIM ORANLARI

ÜLKE	2007	2008	2009	2010	2011
Raunda	%52,07	%51,97	%51,87	%51,78	%51,75
Senegal	%43,58	%43,67	%43,82	%43,9	%43,91
Sudan	%28,49	%28,47	%28,6	%28,73	%28,77
Tanzanya	%50,04	%49,96	%49,87	%49,84	%48,81
Uganda	%49,38	%49,36	%49,28	%49,27	%49,25

Kaynak:worldbank.org

Tablo'daki bilgiler çerçevesinde bu ülkelerde işgücüne katılım oranının oldukça yüksek olduğu gözlemlenebilir. Bu da bu ülkelerde, emek yoğun bir yapı olduğu düşünülürse, nüfusun yarısı gelire katkı amacıyla çalışmakta olduğunu ortaya koyar. Ancak bu ekonomilerin kişi başı ulusal gelirleri düşük olduğundan üretime katılım oranının yüksek olması gelir paylaşımından pay almak için mutlaka çalışma zorunluluğunun varlığını ortaya koyar. Yani çalışmayan gelirden fazla pay alamıyordur. Bağımlılık oranları açısından üretime katılmayanların pay alamayacak düzeyde gelire sahip olduğu anlaşılabilir. Çünkü kişi başı ulusal gelirin 580 USD olduğu Raunda ele alınacak olursa; yoksulluk oranının %48,8 olduğu bu ekonomide çalışmayan kesimle aynı olduğu görülecektir. Yani işgücüne katılım oranı %51,75 geriye kalan kısım olan %48,25 yoksulluk oranına eşit düzeyde yakındır. Bu durum tüm az gelişmiş ülkelerde benzerdir.

B- GELİŞMİŞ ÜLKELERDE GELİR DAĞILIMI

Gelişmişlik kavramı, ülkelerin ekonomik büyüklüğüne göre tanımlanmaktadır. Burada ele alınan ülkeler IMF'nin en yüksek fona sahip beş ülkesidir. Bu ülkeler gelişmiş ülke konumunda olduğundan burada kullanılacaktır. Buna göre;

TABLO - 5 GELİŞMİŞ ÜLKELERİN GSYİH (MİLYAR \$) RAKAMLARI (2007–2011)

ÜLKE	2007	2008	2009	2010	2011	5 Yıllık Büyüme (%)
Almanya	3,3811	3,6659	3,3792	3,3509	3,6679	%8,48
Fransa	2,6274	2,8817	2,6690	2,5977	2,8253	%7,65
Japonya	4,5024	5,0090	5,1701	5,6280	6,0416	%34,18
İngiltere	2,8600	2,7051	2,2106	2,2755	2,4699	%-15,79
ABD	14,0971	14,3909	13,9235	14,6053	15,2114	%7,90

Kaynak: www.worldbank.org

Tablo 5'te görüldüğü gibi gelişmiş ülkelerden en fazla büyüme gösteren ekonomi Japonya'dır. Japon ekonomisindeki bu büyüme kişi başı milli geliri de etkilediği Tablo 6'da görülmektedir. Bunun dışındaki ülkelerde meydana gelen büyümeler KBMG rakamlarını da etkilemiştir.

TABLO-6 GELİŞMİŞ ÜLKELERİN KBMG (USD) RAKAMLARI (2007-2011)

ÜLKE	2007	2008	2009	2010	2011	5 Yıllık Büyüme (%)
Almanya	40,402\$	44,132\$	40,275\$	40,163\$	44,021\$	%9
Fransa	40,342\$	43,992\$	40,477\$	39,170\$	42,379\$	%5
Japonya	34,094\$	37,972\$	39,473\$	43,063\$	45,902\$	%34
İngiltere	46,330\$	43,146\$	35,331\$	36,237\$	38,974\$	-%18
ABD	46,349\$	46,759\$	45,305\$	46,611\$	48,112\$	%3,8

Kaynak:www.worldbank.org

Her ülkedeki gelişim durumu refah seviyesine referans kabul edebileceğimiz KBMG rakamına aynı ölçüde yansımıştır. İngiltere'de bu durum %15,79 oranında GSYİH rakamında azalmaya neden olsa bile KBMG rakamında %18'lik bir azalmaya neden olmuştur.

SONUÇ

Gelir dağılımı adaleti tüm ülkelerde ortak bir sorundur. Yapılan çalışmada az gelişmiş ülkelerin ve gelişmiş ülkelerin gelir dağılımının ulusal gelirle ilişkileri ele alındığında benzer sonuçlar görülmektedir. Ancak ekonomik gelişim etkilerinin gelir miktarı ile yakından ilgili olmasından dolayı gelişim refah düzeyinde aynı etkiyi bırakmamaktadır. Az gelişmiş bir ekonomide ulusal gelirdeki %10 oranındaki artış gelişmiş ekonomideki %1 lik artıştan bile daha az kalmaktadır. Dolayısıyla 1 trilyon USD gelire sahip bir ekonomideki %1 10 milyar USD'ye isabet ederken büyüklüğü 6 milyar USD olan bir ekonomideki %10'luk büyüme ancak 600 milyon USD olmaktadır. Yani gelişmiş ekonomi her yıl az gelişmiş ekonomi kadar büyümüş oluyor. Böylelikle aralarındaki gelir farkı uçurumu hiçbir zaman kapanmıyor.

Gelişmiş ekonomiler çok büyük milli gelir rakamlarına sahip olabiliyorlar. Her yıl belli oranda büyüme göstereceği düşünüldüğünde bu rakamlar az gelişmiş ekonomilere göre çok yüksek miktarda büyümeyle değişiyor. Bu büyümeler kendi aralarında küçük olsa bile az gelişmiş ülke ekonomilerinden daha büyük olabiliyor.

Sosyal refah açısından da bakıldığında az gelişmiş ülkelerde sadece mutlak yoksulluk rakamları değil insani yoksulluğu etkileyen diğer unsurlarda parasal kıtlıktan dolayı etkilenmiş oluyorlar. Yani gelir dağılımında adaletin uluslararası boyutu da ele alındığında ulusal paylaşımındaki adalet unsurunun uluslararası boyutta da sorun olduğu görülmektedir. Almanya'nın 3 trilyon 600 milyar USD tutarındaki toplam üretim hacmi ABD'nin 15 trilyon 211 milyar USD rakamının ancak 1/5'lik kısmına isabet eder. Avrupa kıtasındaki ülkelere bakıldığında da aynı durum gözlemlenebilir. Ülkelerin sosyal yapıları birbirlerine benzese bile üretim büyüklükleri değişebilmektedir. Almanya, Fransa, İtalya gibi nüfus yapıları da benzer ülkelerin üretim farklılıkları ve ekonomik büyüklükleri değişmektedir. Bu durum gelişme durumuna bakılmaksızın tüm ekonomilerde benzerlik göstermektedir.

Az gelişmiş ülkelerden ele aldıklarımıza baktığımızda üretim de emek faktörünün ağırlıkta olduğu ülkeler olduğunu görmekteyiz. Bu ülkelerde buna rağmen işgücüne katılım oranları %45-%54 arasında değişmektedir. Yani bağımlı nüfus oranı fakir ülkelerde refah düzeyini düşürmektedir. Çünkü işgücü ucuz olduğundan bağımlı nüfusa düşen pay az olacaktır. Ancak gelişmiş ekonomilerde işgücüne atılım oranı aynı oranlarda olmasına rağmen sosyal refah düzeyi daha yüksek bir toplumsal yapı ortaya çıkaracaktır. Çünkü işgücü maliyetleri yüksek olduğundan bağımlı nüfusun gelirden payı daha yüksek olacaktır. Bu da toplumda refah düzeyini daha yukarılara çıkaracaktır.

KAYNAKÇA

- DPT, **Gelir Dağılımının İyileştirilmesi Ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Sekizinci beş yıllık kalkınma planı, Ankara, 2001
- Öztürk, N., **İktisatta Bölüşüm**, Palme Yayıncılık, Ankara, 2009
- Dinler, Z., **İktisata Giriş**, Ekin Kitabevi, Bursa, 2005
- Pınar, A., **Maliye Politikası Teori ve Uygulamaları**, Naturel Kitap yay., Ankara, 2006
- Karaoğulları, E., **Maliye Politikası**, Agon Bilgi Akademisi, Seçkin Yay., Ankara, 2010
- Erdoğan, M., **“Özgürlük, Adalet, Refah”**, Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul, 2004
- Güriz, A., **“Adalet Kavramının Belirsizliği”**, Meteksan, Ankara, 2001
- <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vural-bolusum-ada.pdf> ,20/12/2012
- www.ekodialog.com/.../ekonomik-buyume-modelleri-teorileri.html, 18/02/2013
- <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vural-bolusum-ada.pdf>, 18/02/2013
- <http://www.worldbank.org>, 05/05/2013

Türkiye’de e-devlet hizmetlerinin Eğitim ve Sosyal Hayat Üzerindeki Etkileri

(Sayfa 12-21)

Naciye ÇETİNKAYA
Adalet Bölümü Meslek Dersleri Öğretmeni, Konya
naciye9596@gmail.com

Öz

E-Devlet anlayışının hizmetlere erişiminin kolaylaşması, bilgiye çabuk ulaşılması, hizmetlerin daha ucuza mal olması, kırtasiyeciliğin azalması, bilgisayar kullanımının artması, yönetimde şeffaflığın ve saydamlığı sağlanması, yurttaş odaklı bir yönetim anlayışının oluşturulması gibi sağladığı kamu hizmetlerini kolaylaştırıcı etkileri vardır. E-devlet uygulamalarının arzu edilen seviyeye ulaşmamasının sebebi; uzman eleman eksikliği, eğitim sorunu, hem kullanıcıların hem de kurum çalışanlarının e-devlet konusundaki bilinç düzeyinin eksik olması, maliyet, teknoloji yetersizliği, yeter ağ yetersizliği, portal yetersizliği, hukuki alt yapı yetersizliği, gizlilik ve güven eksikliği, beklenenin aksine işlemlerin daha çok uzaması, bürokratik engeller, kamu kurumlarının web sayfasından sunulan bilgilerin güvenilirlik düzeyinin düşük olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yönetimi, E-devlet, İdari reform, Yapısal dönüşüm

The Effects of E-Government Services on Education and Social Life In Turkey

Abstract

Understanding of e-government has facilitating effects on public services like easier access to services, quick access to information, services to be cheaper, reduction of red-tape, increase in use of computer, ensuring transparency in management and establishment on understanding of citizen-focused education. E-government applications, the reasons for not reaching the desired level are ; lack of specialists, education problem, inadequate level of consciousness of both users and institution employees about e-government, cost, technology failure, lack of privacy and trust, more prolongation of transactions contrary to expectations bureaucratic obstacles, and low level of reliability of information presented on web pages of public institutions.

Key Words: Public Management, E-Government, administrative reform, structural transformation

E-Devlet

E-Devlet, devlet işlerinde gerek vatandaş gerekse işletmeler bazında hizmetlerin üretilmesi amacıyla elektronik ticaret araç ve tekniklerinin uygulanmasıdır. Vatandaşların talep ve beklentileri doğrultusunda hızlı, kaliteli, etkin ve verimli kamu hizmeti sunulabilmesi için bilişim teknolojilerinden yararlanılması gerekmektedir. Bilgi toplumuna giden yolda elektronik iletişim sistemlerinin kamu hizmeti açısından taşıdığı yeni perspektiflerin tartışılması büyük önem taşımaktadır. Kamu hizmetinin sunumu, vatandaşlarca bunun algılanması ve karşılıklı etkileşim süreçleri üzerinde dikkatle durulması ve yeni fırsatların keşfedilmesi klasik anlamda süregelmekte olan devlet vatandaş ilişkilerini de yeni boyutlara taşıyacak niteliktedir. Bu bakımdan, e-devleti sadece teknolojik olanakların kullanımı olarak görmek büyük bir eksiklik olacaktır.

Çünkü, bu uygulamaların aynı zamanda insan kaynaklarının, iş süreçlerinin ve hizmet kullanıcılarının (vatandaşların) potansiyellerinin maksimize edilerek değerlendirilmesini de içeren bir felsefe değişimini de kapsadığını göz ardı etmemek gerekmektedir²⁸.

E-devlet sürecinde, bilgi ve iletişim teknolojileri, basitçe yurttaşların internet üzerinden belli bilgilere erişimini sağlamak ve birtakım işlemleri yapmasını kolaylaştırmak için olduğu kadar daha ileri düzeyde, kamu örgütlerini daha etkin ve verimli bir hale getirmek ve demokrasiyi güçlendirmek için de kullanılabilir. E-devlet girişimleri, özellikle, bilgi ve iletişim teknolojilerinin teknik kapasitesinden en üst düzeyde yararlanarak kamu yönetimini rasyonel bir işleyişe kavuşturmayı amaçlamıştır. E-devlet uygulamalarının siyasal sistemi ve kamu yönetimini daha şeffaf, demokratik, duyarlı ve etkin bir hale getirmesi için olanaklar sunması nedeniyle yurttaşlık bağını güçlendirici bir rol üstleneceği ileri sürülmüştür (Yıldırım,2016)

Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin tamamının gündemini meşgul eden en önemli konulardan birisi olan kamu yönetiminde reform çalışmaları, Türk Kamu yönetiminin de pek yabancı olduğu bir olgu değildir. Başka bir deyişle, ülkemizde idari reform tartışmaları tarihsel olarak değerlendirildiğinde köklü ve uzun bir geçmişe sahip olduğu söylenebilir. Gerçekten de Türkiye'de idareyi geliştirme, yeniden düzenleme, modernleşme ya da idari reform çabaları, Osmanlı Devleti'nden bu yana sürekli gündemde olan ve uzun tarihi geçmişe sahip bir konudur. Ancak tarihi süreç içerisinde konu ele alındığında tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de; 1980'den sonra ekonomik, siyasal, sosyal, kültürel ve özellikle bilgi ve iletişim teknolojileri alanında yaşanan baş döndürücü gelişmeler, idarenin yeniden yapılandırılması ya da idari reformu ihtiyaç olmaktan çıkartıp bir zorunluluk haline dönüştürmüştür. Çünkü söz konusu alanlarda ortaya çıkan değişim ve gelişmeler ile bilgi ve iletişim teknolojilerinin kamu sektöründe, özel sektörde, sivil toplum kuruluşlarında ve bireylerin günlük yaşantısında kullanılmaya başlaması, başta devletin yapısı ve işlevi olmak üzere birey ve toplumların da yapısal ve zihniyet olarak değişim ve dönüşmesine neden olmuştur(Şahin,2014).

Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Kullanımı ile Dönüşen Devlet

“Bilişim Teknolojilerini ve e-Devleti daha çaplı kamu reform programlarının bir parçası olarak algılamak gerekir. Bu çerçevede hükümetin yürütmekte olduğu kamu yönetimi reformu ve yerel yönetim reformunun bir ayağı e-Devlet dönüşüm reformu olmalı ve hazırlanacak reform yasalarında e-devlet uzmanlarının görüşleri alınmalıdır. Aksi takdirde, daha yasa tam manasıyla yürürlüğe girmeden bu defa e-dönüşüm projesinin gereği olarak yeni onarımlara gidilmek zorunda kalınabilir²⁹.”

O halde bütün kamu yönetimi reformlarına e-devlet bileşeni de dahil edilmeli, yapılacak modellemede e-devlet gerekleri dikkate alınmalıdır.” E-devlet ile ilgili araştırmalarda en çok rastlanan kavramlardan biri portaldır. Portal, Türkçe bir kelime değildir. Portal'ın kelime anlamı; “sadece bir konuda yoğunlaşmış bilgilerin toplandığı genel ağ sayfasıdır (Balci,2003).

E-devlet uygulamaları devletin tüm kurumlarının bilişim ürünlerini hem kullanan hem de en üst düzeyde teknik desteğini verebilen bir yapı da olmasını gerektirir. Dijital ortamda bulunan verilerin tüm güvenliği sadece sanal ortamda sağlanacaktır. Her türlü değişikliğe ve bozulmaya karşı tedbirler tamamen bilişim ortamında alınacaktır. Kamu kurumları arasında iletişim ve kırtasiye gibi işlemlerin azaltıldığı hatta tamamen ortadan kaldırıldığı bir ortam olarak tasarlanmaktadır.

E-devlet uygulaması için gerekli araçlar

E-devlet uygulamasında en başta donanım (hardware) ürünleri ve yazılım ürünleri ele alınmalıdır. Bu ürünlerin kullanımı için gerekli kalifiye eleman (iş gücü) bu araçlar kadar önemlidir. Günümüz dünyasında insan sermayesi olarak da ifade edilen beyin gücüne dayalı işgücü e-devletin en temel istihdamını oluşturmaktadır.

²⁸ <http://www.meslekiyeterlilik.com/E-Belediye/2. E-Devlet%20ve%20Temel%20Yapitaslari.pdf>.18.04.2015

²⁹ Balci, Asım, **E-Devlet: Kamu Yönetiminde Yeni Perspektifler, Fırsatlar ve Zorluklar**,

Journal Of International Social Sciences Academic Researches Dergisi- C:1-S:1 Yıl: 1- 2017/ Mart

Çalışmamızda Donanım (hardware), Yazılım (software) ve İstihdam (beşeri/insan sermayesi) konuları ele alınacaktır.

Donanım (Hardware)

Bilişim sistemlerinde elektronik ve mekanik kısımların tamamına donanım (hardware) denir. Girdi ve çıktı birimlerinden oluşur. Bilişim aygıtlarında veri girişlerinde kullanılan donanım birimlerine (Input Device) girdi aygıtlarıdır. Bunlar Klavye, Mouse, Scanner vb aygıtlardır.

Çıktıların yani sonuçların alınmasına aracılık edenler ise çıktı (Output Device) aygıtlarıdır. Bunlar ise Printer, Monitör vb aygıtlardır.

E-devlet uygulamalarında network sistemler aracılığı ile bilgi paylaşımı esastır. Verilerin kaydedildiği ve değiştirildiği merkezler sınırlı ölçüde paylaşım izni vermektedirler.

Başlıca donanım ürünleri şunlardır;

- Bilgisayar
- Yazıcı
- Scanner
- Ethernet kartları ile sağlanan ağ sistemleri
- Veri kayıt cihazları
- Taşınabilir kayıt cihazları
- Backup üniteleri başlıcalarıdır. Teknoloji kullanımında en önemli husus sürekli yenilenme ile karşı karşıya kaldığımızdan her ürün sarf malzemesi gibi zamanla tükenme göstermektedir.

Yazılım (Software)

Donanım birimlerinin kullanımını sağlayan programlara yazılım olarak adlandırılır. Yazılımlar işletim sistem programları, programlar dilleri ve paket programlar olarak sınıflandırılabilir. Aslında programlama dilleride kendi içinde bir paket programdır.

İşletim sistemleri bilgisayarın tüm donanım ve yazılım ürünlerinin kullandığı ara yüz programlardır. Yani bilgisayarla kullanıcı (operatör) arasındaki irtibatı sağlayan aracı-çevirici programlardır.

Bilgisayarın kullanımını esas önemli ve anlamlı kılan şey yazılımdır. Donanım ürünlerinden daha yüksek maliyetli olmakla beraber tamamen üst düzey mühendislik ve tasarım gerektiren ürünlerdir. Sistemlerin etkin çalışması programla ilgilidir. Kullanılan donanım ürünlerinin ekonomik ve mekanik ömrünü bile etkileyecek özellikler yazılımlarda bulunabilir. Bu nedenle esas önemli olan konu yazılımdır.

Yazılım olarak kullanılan başlıca ürünler şunlardır; **İşletim Sistemi**, bilgisayarın donanım kaynakları arasındaki tüm aktiviteleri koordine etmek için, birlikte çalışan komutları içeren programdır. Yardımcı program, diğer adıyla hizmet programı, bir bilgisayarın, bilgisayara bağlı aygıtlarının ve programlarının yönetimi ile ilişkili bakım işlerini gerçekleştirir (Avcı, Karahan vd., 2016).

Windows, Linux, Mac OS X.. işletim sistemleri bilinmektedir.

Programlama dilleri ise bilgisayarda kullanılan tüm programların hazırlandığı kodlama metodlarının genel adıdır.

E-devlet'te İstihdam ve Beşeri Sermaye

E-devlet uygulamalarında öncelikle teknolojik işsizlik görülecektir. Birçok iş dijital ortamda yapılacağından çalışanlarda kalifiye olma şartları değişecektir. Öncelikle bilgisayar ve diğer bilişim ürünlerini kullanabilenlerin yer aldığı bir çalışan profili oluşacaktır.

Günümüz dünyasında beşeri sermaye oldukça önemli ve dikkat çeken bir kavramdır. Beşeri sermaye, bireyin bilgi, beceri ve hüner kazanabilmek için yaptığı eğitim harcaması olarak tanımlanır (Ekodiyalog.com).

Beşeri sermaye; üretime katılan işgücünün sahip olduğu ve diğer üretim faktörlerinin daha verimli kullanılmasına imkân veren bilgi, beceri, tecrübe ve dinamizm gibi pozitif değerler olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu değerler, yeni teknolojilerin bulunması ve etkin bir şekilde kullanılmasına yol açmakta, böylece ekonomik büyüme artmakta ve ülke ekonomisi daha hızlı gelişebilmektedir. Beşeri sermaye kavramı, iktisadi faaliyetlerle ilgili olarak bireylerde oluşan bilgi, beceri, tecrübe ve dinamizm gibi nitelikleri kapsamaktadır. Bu tanım geniş anlamda ele alındığında ise, insanın üretken olarak ortaya koyabileceği bütün nitelikleri içermektedir. Dolayısıyla, bu nitelikleri kazanmaya yönelik olarak yapılan faaliyetler yatırım olarak değerlendirilmektedir. Beşeri sermayenin geliştirilmesi ve etkin bir şekilde kullanılabilmesi, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından oldukça önemlidir. Beşeri sermayenin geliştirilmesi için, eğitimi ve sağlıklı

bir topluma ihtiyaç vardır. Söz konusu sermayenin verimli olarak değerlendirilebilmesi için de, bireylerin maddi imkânlar ve sosyal ilişkiler bakımından tatmin olması vazgeçilmez bir koşuldur. Beşeri sermayeyle ilgili olarak yapılan ampirik çalışmaların çoğunda, beşeri sermaye yatırımlarının tarım ve sanayi sektörlerindeki yüksek verimliliğe, gelir dağılımının daha adil olmasına, istihdam imkanlarının artmasına, bölgeler arası gelişmişlik farklarının giderilmesine ve bunun gibi bir çok olumlu etkilere yol açtığı tespit edilmiştir. Bilginin ve nitelikli işgücünün ekonomik hayattaki rolünün yanı sıra, beşeri sermayenin iktisadi gelişme üzerindeki etkilerini ölçmeye yönelik teorik ve ampirik çalışmalar hız kazanmakta ve bu çalışmalardan elde edilen sonuçlar, beşeri sermayenin ekonomik büyümenin en önemli faktörlerinden biri olduğunu göstermektedir (Eser ve Gökmen,2009).

E-Devletin Etkileşim Yönü

Siyasi irade ülkeyi yönetirken hizmet alanlarına ilişkin önceliklerini belirler. Siyasetin başında bulunanların politikalarında e-devlet projesi çok önemli yer tutmamıştır. Ayrıca, üst seviyelerde e-Devlet hizmetleri vermek için ileri teknolojiye ihtiyaç duyulmaktadır. Ülkeler teknoloji üreten bir ülke olmadığı zaman bu eksikliğin dışalım yoluyla kapatılmasına çalışılacaktır. Bu yöntemin de maliyeti çok yüksektir. Bunların yanı sıra, eğitim, sağlık, ulaşım konularında çok önemli sorunları olan bir ülkeler için yüksek ve ötelenebilecek bir harcama kalemidir. Var olan kaynakların kullanımında hükümetler tercihlerini genelde bu alanlardan yana kullanmaktadırlar. Son yıllarda teknoloji ve e-devlet çalışmalarına aktarılan kaynaklarda bir artış vardır ama büyük ve geniş nüfuslu bir ülke için ayrılan bu kaynaklar bazen yetersiz kalmaktadır. E-devlet uygulamalarında birden fazla kamu kurumunu ilgilendiren hizmetin tek bir noktadan alınması oldukça kolaylık sağlayıp bilgi kirliliğini de önleyecektir(Gökçe,2008).

E-Devletin Amaç ve Yararları

E-devlet uygulamalarının yararlarını şu şekilde özetlemektedirler:

- E-devlet kamu hizmetlerinin biçimini değiştirir.
- E-devlet yönetim anlayışında dönüşüme yol açar.
- E-devlet verimlilik artışı yanında daha etkili ve etkin hizmet sunumu sağlar.
- E-demokrasinin yerleşmesine katkı yapar.
- E-devlette işbirliği ve etkileşim maliyetleri en düşük düzeyde olacaktır.
- Bilgiye ulaşım daha kolay olacaktır.
- Şeffaf bir yönetim sağlayacaktır.

Yukarıda da belirtildiği gibi kamu hizmetlerinin sunulmasında e-devlet uygulamalarına geçilmesinin maliyetleri düşürme, hizmetlerde hız ve verimliliği sağlama, açıklık ve şeffaflığa ulaşma, hesap verebilirliği artırma, bilgilerin saklanması, kullanılması ve ulaşımını kolaylaştırma gibi bir dizi avantajları olduğu açıktır. Ancak bilgi ve iletişim teknolojisi ile ilgili konuları sadece teknik birer yaklaşım olarak ele alıp bunların sosyal, kültürel ve ekonomik boyutları ihmal edilirse istenen sonuçlara ulaşmak bir yana yeni sorun alanları ile karşı karşıya kalınabilecektir(www.bilgitoplumu.org).

E-Devletin Güçlü ve Zayıf Yönleri

- E-Devlet anlayışının hizmetlere erişiminin kolaylaşması, bilgiye çabuk ulaşılması,
 - Hizmetlerin daha ucuza mal olması, kırtasiyeciliğin azalması, bilgisayar kullanımının artması,
 - Yönetimde şeffaflığın ve saydamlığı sağlanması, yurttaş odaklı bir yönetim anlayışının oluşturulması gibi sağladığı pek çok faydadan söz edilmektedir.
- Kamu hizmetinin sunulmasında büyük kolaylıklar sağlayan elektronik devlet uygulamalarını tek boyutlu düşünmemeli bunları sadece birer yatırım olarak görmeyip beraberinde eşlik ettiği zihinsel, davranışsal ve kültürel boyuta da dikkat edilmelidir.
- E-ticaretin fazla gelişmemiş olmasının ticari ve ekonomik Bilgi ve ağ güvenliğini, kimlik denetimi, mahremiyeti ve tüketici haklarını da kapsayacak şekilde bilgi ve iletişim teknolojilerine duyulan güven ve itimat konusunda tereddütlerin olması,
 - Yerel pazarda satış yağın yeni bir pazarlama kanalını öğrenmek ve geliştirmek için kaynakları sınırlı olan küçük ve orta ölçekli işletmelerin (kobilerin) sayılarının fazla olması,
 - Gerekli hukuki çevrenin(E-İmza, Sözleşmeler, İşlem Güvenliği vb.) olmaması, kamu internet sitelerinin ağırlıklı olarak bilgi sağlama ve tanıtım hizmeti görmeleri interaktif hizmetlere çok fazla yer verilmemesi,
 - E-Devlet uygulamalarından faydalanabilecekleri bilgi birikimine ve yetkinliğe vatandaşların çok sahip olmamaları,
 - Merkezi yönetimin e-devlet i esas olarak kamu kesiminin verimliliğini artıracak bir araç olarak kullanımı üzerinde yoğunlaştığını ve kullanıcılarla yerel yönetimler kadar yakın temas içinde olmaması,
 - Fayda ve maliyet verilerinin bulunmayışı, gerçekleştirilmiş fayda/maliyet oranlarının tutarlı olarak ölçülmemiş, geri dönüşümün görülmesinin güçleştirmekte,

- Bilgi ve iletişim teknolojileri yatırım konusunda güçlü bir devlet mekanizması oluşturacak bir kurumsal mimarinin geliştirilmeyişi,
- Maliyet, çıktılar, vatandaş memnuniyeti, kullanıcıya ve devlete sağlanan diğer faydalar hakkında yeterli veri bulunmaması,
- Kamu internet sayısının çok fazla olmasına bağlı olarak kullanıcıların bilgi ve hizmetlere ulaşmasının zorlaşması,
- Tamamen etkileşimli olan vatandaş hizmetleri oranının iş dünyası hizmetleri oranından daha düşük olması,
- Türkiye'nin elektronik işlemlere ilişkin hukuki çerçevesi kapsamlı bir kişisel verilerin korunması kanunu haricinde tamamlanmamış olması,
 - Fiber internet omurgası yüksek hızlı bağlantı sağlamasına rağmen bu durum geniş bant kullanıcı sayılarında yüksek bir sayıya ulaşılmasının sağlanmamış olması,
- Bilgi ve iletişim teknolojileri yatırımlarının değerlendirilmesine destek olan fizibilite etütleri kullanımının yaygın olmaması,
 - Her bakanlıkta merkezleştirilmiş güçlü bir bilgi işlem biriminin bulunmaması,
 - 2000-2001 ekonomik krizlerinde vergi tabanını genişletme gereğinin bir parçası olarak, telekomünikasyon hizmetlerinden alınan vergilerin artmasına bağlı olarak e-hizmetlerden yararlanmanın olumsuz olarak etkilenmesi,
 - Merkezi yönetim ve yerel yönetim temsilcilerinin e-devlet uygulamalarındaki güçlüklerin her birine aynı derecede önem vermemeleri,
 - Hukuki ve düzenleyici çerçeveye ilişkin etkin düzenlemelerin olmaması,
 - Özel kullanım ve kamu kullanımı için geniş bant alt yapısının nasıl uygulanacağına ilişkin devlet çapında bir stratejik plan bulunmaması,
 - E-dönüşüm Türkiye İcra Kurulu'nun E-Devlet'in gelişimi konusunda güçlü bir gözetim yapmaması,
 - Merkezi ve yerel yönetimler düzeyinde, E-Devlet uygulamasındaki genel ilerlemeye paralel olmayan strateji ve politikaların geliştirilmesinin denetlenmemesi,
 - Bakanlıklar, kurumlar ve yerel yönetimler e-devlet politikaları, standartlar, kişisel bilgilerin gizliliği, güvenlik tedbirleri konusunda iş birliğinin işlevsel olmaması (Gökçe,2008).

Kamu Yönetimi

Kamu yönetimi disiplinin doğuşunda siyaset-yönetim ikiliği önemli rol oynamıştır (Karasu, acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/1857/2522.pdf). Kamu yönetimi; toplum düzeninin kesintisiz olarak işlemesi ve kamunun ortak ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik mal ve hizmetlerin üretilip halka sunulmasına yönelik bir sistemdir. 18. yüzyıldan sonra, ulus-devletlerin yani millete dayalı modern devletlerin ortaya çıkmaya başlamasıyla önem kazanmış olan kamu yönetimi, kavram ve kurum olarak; milli/ulus devletin eseridir. Kamu yönetiminin, biri "dar", öteki de "geniş" olmak üzere iki anlamı vardır. Dar anlamda idare, fonksiyonları kuvvetler ayrılığı ilkesine göre, yasama, yürütme ve yargı olmak üzere üçe ayrılan bir devlet yönetiminde yürütmeye bağlı kuruluşlar ile bu kuruluşların ve yargı faaliyetlerini ifade etmektedir. Bu haliyle idarenin gördüğü faaliyetler özel kişilerin faaliyetlerinden farklı olduğu gibi, aynı zamanda devletin yasama faaliyetlerinden de ayrılmaktadır.(Eroğlu,1985).

Geniş anlamda idare ise yürütme organı ile birlikte, yasama ve yargı organlarına bağlı kamu kuruluşları ve bu kuruluşların idari faaliyetlerini kapsamaktadır(Duran,1982) .Bu durumda kamu yönetimi, kısaca "kamu hizmetlerini yürüten devlet organları ile bu organların faaliyetleridir. Yönetimin görevleri ile, devletin siyasal, toplumsal ve ekonomik düzeni arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır11. Yönetime verilen görevlerin genel amacı toplumun yararlarıdır. Bunun alanını ve çeşitlerini devletin yapısı ile siyasal, toplumsal ve ekonomik düzeni belirlemektedir(Erol,1989).

Kamu Hizmeti Kavramı

Kamu hizmeti, "devlet veya diğer kamu tüzel kişileri tarafından veya bunların gözetim ve denetimleri altında genel, kolektif ihtiyaçları karşılamak, kamu yararını sağlamak için kamuya sunulmuş devamlı ve muntazam faaliyetlerdir şeklinde ifade edilebilir.

Kamu hizmeti çoğu kez idarenin, hatta devletin varlık sebebi olarak görülmüştür. İdarenin faaliyetleri esas itibarıyla kamu hizmetlerini yürütmek ve işletmekten ibarettir. Bu anlamda, devletin varlık sebebi, toplumun iyiliğine çalışmak, kamu için lüzumlu ve faydalı olan teşebbüslere girişmek ve faaliyetleri yerine getirmektir. Böylece devlet, kamu hizmetleri teşkilatının bütünüdür(Toprak,1990).

Kamu Yararı

Kamu hizmetlerinin amacı kamuya yarar sağlamaktır. Kamu yararı da, yorumlayanın siyasi görüşüne ve bakış açısına göre değişik anlamlara gelebilen esnek bir kavram niteliği göstermektedir. Ancak bu farklı yorumların hepsi, kamu yararının, bazı genel yararların, kişi ve grup yararlarına tercih edilmesi, olduğunda birleşmektedirler. Kamu hizmetleri bu genel yararların gerçekleştirilmesi için kurulmaktadır. Topluma arz edilen

bir hizmetin, kamu hizmeti sayılması, o hizmetin doğrudan doğruya kamuya yarar sağlamasına bağlı bulunmaktadır.

Bir hizmetin kamu yararı taşıdığı toplum tarafından ona olan ihtiyaçla belirginleşmekte ve kanun koyucu onu kamu hizmeti haline getirmektedir. Kamu hizmeti ya ilk kez oluşturulmakta veya daha önceden özel kesim tarafından görülen bir hizmetin idaresi devletleştirilmek suretiyle kamu hizmeti kurulmaktadır. Ama bütün durumlarda, kamu hizmetini kanun veya verilmiş bir yetkiye dayanılarak idare, idari bir işlemle kurmaktadır.

Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı

Tarih boyunca insanın olduğu yerde 'yönetim' olgusu da var olmuştur. "Yönetim; örgütün amaçlarını gerçekleştirmek için, başlıca planlama, örgütlenme, yöneltme ve denetim süreçleri yoluyla tüm kaynakların eşgüdümlemesidir."Yönetim, sadece kamuya ait bir kavram değil, aynı zamanda özel kesimi de içine alan, evrensel bir olgudur.⁴¹Kamu yönetimi ile özel yönetim arasında bazı farklılıklar vardır. Kamu yönetimi eylemleri yarışma odaklı değildir ve kazanç amacından ziyade hizmet amacı güderler. Kamu yönetimini sınırlayan yasal bir çerçeve var olduğundan özel işletmelerden daha az hareket özgürlüğüne sahiptir. Özel işletmeler personel yönetimi kuralları ve ödenecek ücret konusunda da daha özgürdürler. Bu çalışmada değinilen elektronik devlet (e-Devlet), kamu yönetimi ile ilgili olduğundan özel yönetim üzerinde durulmayacaktır(Turgay,1992).

Kamu Yönetiminde Etkinlik Sorunu

Toplumsal Taleplere Hızlı Cevap Verme

Devlet kurumları, toplumsal talepleri hızlı ve zamanında karşılayabilecek bir yapıya kavuşturulmalıdır. Devlet ancak işlevlerini iyi ve zamanında yapabildiği ölçüde etkindir. Etkinliğin sağlanmasında isabetli karar alma kadar, hızlı karar alma da önemlidir. Kamu kurumlarının toplumsal taleplere hızlı ve zamanında cevap verilebilmesi için

1. Değişime uyum sağlayabilecek esnek bürokratik bir yapının kurulması,
2. Toplumsal taleplerin, görmezlikten gelinmesi yerine, bu taleplerin meşru platformlarda dile getirilmesine imkan sağlayacak bir siyasal ve hukuki ortamın oluşturulması,
3. Toplumsal taleplerin, yasama organına yansımaları sağlayan etkin bir temsil sisteminin kurulması,
4. Yasama organınca çıkarılan yasaların hızla uygulanmasını sağlayacak etkin bir bürokratik sistemin kurulması,
5. Karar ve uygulamaları hızlandırmak amacıyla yetki ve sorumluluğun yerel birimlere devredildiği adem-i merkeziyetçi bir idari yapılanmaya gidilmesi,
6. Kamuda bürokratik engelleri ortadan kaldıracak ve gecikmeleri önleyecek e-Devlet uygulamaları için uygun altyapının oluşturulması gerekir.

Yönetimin etkin ve verimli bir şekilde işleyişinin sağlanması için mevzuat karmaşasına son verilmesinden, yeni yönetim tekniklerinden yararlanılmasına yöneticiliklerin yönetsel becerilerinin geliştirilmesinden, elektronik araçların etkin kullanılmasına, personel ve teknolojinin geliştirilmesinden, yurttaşların yönetime gerçek anlamda katılmasını sağlayıcı mekanizmaların oluşturulmasına kadar, yönetimin işleyişinde ciddi bir yenileştirmelerin yapılması gerekmektedir(Bayraktar,2003).

Elektronik Devletin Kurumsallaşması

Bürokrasinin etkinleştirilmesinde İnternet ortamı her geçen gün yeni imkânlar sunmaktadır. Artık, devletin temel hizmetlerinin birçoğu, İnternet ortamından sağlanabilmektedir. Devlet hizmetlerinin internet ortamından sunulması, birçok açıdan etkinliği artırmaktadır. Birincisi, böyle bir uygulama standartlara göre işlem yapmayı zorunlu hale getirir. Bu da ayrımcılığı, kayırmacılığı ve yolsuzluğu önler. İkincisi, internet ortamında gerçekleştirilen her türlü kamusal işin, işlem maliyeti düşer. Üçüncüsü, kamu görevlilerinin işlerinin tanımı daha kolay yapılır, görev ve sorumlulukları daha kolay dağıtılır.

e-Devlet uygulamalarının dördüncü ve en önemli yararı, kamunun hizmet görme kapasitesi birkaç kat artmasıdır. Kamu hizmetlerinin yürütülmesinde mekâna bağımlılık azalır, bu da çalışanlara, mesai esnekliği verir. İşlerini İnternet ortamında takip eden bir kamu görevlisinin bunu rahatlıkla, herhangi aksamaya imkân vermeden takip edebilir. Beşincisi, kamu işlerinin denetimi kolaylaşır, işlemler yüz yüze değil, yazışmayla ve formel bir düzlemde yapılacağı için, çalışanların kamusal gücü, kendi çıkarları için istismar etmeleri büyük ölçüde önlenir(Bayraktar vd,2003).

Türkiye'de E-devlet Uygulaması

1990'lı yılların özellikle ikinci yarısından itibaren tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de bilgi toplumu olma yönünde çabaların arttığı gözlenmektedir. Ülkemizde bu dönemde, bilgi toplumuna geçiş amacına yönelik olarak ön plana çıkan rapor ve araştırmaların yanı sıra bilgi toplumunun belli unsurlarının koordinasyonuna yönelik çalışmalar ön planda olmuştur. E-Dönüşüm Türkiye Projesi Öncesi Türkiye'de Bilgi Toplumuna yönelik çalışmalar şunlardır:

Bilişim ve Ekonomik Modernizasyon Raporu

Türkiye ile Dünya Bankası işbirliğinde hazırlanarak 1993 yılında yayınlanan raporda Türkiye'de bilgi toplumuna yönelik bilgisayar kullanımı, yazılım pazarı, bilgi ekonomisinde insan kaynağı, iletişim ağları ve yasal altyapı alanında tespitlere yer verilerek bir eylem planı önerisi getirilmiştir. Ancak Dünya Bankası ile kredi anlaşması tamamlanamamış ve rapor önerileri uygulanamamıştır.

□ Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapısı Anaplanı (TUENA)

Ulaştırma Bakanlığı ve TÜBİTAK tarafından 1999 yılında tamamlanan çalışma ile Türkiye'nin enformasyon politikalarının belirlenmesi amacıyla enformasyon teknolojileri altyapı ve kullanımı, bu alandaki düzenlemeler ve yönelimler gibi alanlarda dünyadaki genel eğilimler, Türkiye'deki mevcut durum, geleceğe dönük vizyon ve hedefler ile kurumsal yapılanma önerileri ortaya konmuştur

□ e-Ticaret Koordinasyon Kurulu (1998-2002)

1998 yılında Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu kararıyla, Dış Ticaret Müsteşarlığının başkanlığında ülkemizde elektronik ticaretin yaygınlaştırılması amacıyla Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulu oluşturulmuştur. Kurul bünyesinde oluşturulan hukuk, teknik ve finans çalışma grupları tarafından elektronik ticaretin geliştirilmesine yönelik raporlar hazırlanarak öneriler ortaya konmuştur. Kurul, varlığını 2002/20 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile "e-Türkiye" ile ilgili çalışmaların koordinasyonu, yürütülmesi ve kurumsal altyapının oluşturulmasına yönelik tüm faaliyetlerin Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı bünyesinde toplanmasına kadar sürdürmüştür.

KamuNET (1998-2002)

Başbakanlığın 19.03.1998 tarih ve B.02.0.PPG.0.12.320-04993 (1998/13) sayılı genelgesi ile; kamu bilgisayar ağları konusunda yapılan faaliyetlerin değerlendirilmesi, koordinasyonu, izlenmesi ve finansmanı konusunda karşılaşılan darboğazların aşılması amacıyla Başbakanlık Müsteşarının başkanlığında kamu kurum ve kuruluşlarının katılımı ile Kamu-Net Üst Kurulu ve Kamu-Net Teknik Kurulu oluşturulmuştur. Kurul çalışmaları kapsamında 1998 yılında Kamu Bilgisayar Ağları Konferansı düzenlenmiş ve bir eylem planı önerisi getirilmiştir. Kurul, varlığını 2002/20 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile "e-Türkiye" ile ilgili çalışmaların koordinasyonu, yürütülmesi ve kurumsal altyapının oluşturulmasına yönelik tüm faaliyetlerin Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı bünyesinde toplanmasına kadar sürdürmüştür. (http://www.bilgitoplumu.gov.tr/yayin/KDEP_Kitapcik_092009.pdf)

E-Türkiye Girişimi (2001)

Rekabetçi, dinamik ve bilgiye dayalı ekonomiye sahip olunması ve bilgi toplumuna dönüşümün sağlanması ve eAvrupa + Eylem Planının ülkemize uyarlanması hedeflerinin gerçekleştirilmesine yönelik olarak Başbakanlığın 9.10.2001 tarihli ve 352 sayılı Genelgesi ile e-Türkiye Girişimi başlatılmıştır. Girişim kapsamında 13 adet Çalışma Grubunun katkısıyla bir adet taslak eylem planı hazırlanmıştır. Çalışma grupları ve koordinasyonundan sorumlu kuruluşlar aşağıda yer almaktadır:

- 1) Eğitim ve İnsan Kaynakları Çalışma Grubu: Milli Eğitim Bakanlığı
- 2) Altyapı Çalışma Grubu: Ulaştırma Bakanlığı
- 3) Hukuki Altyapı Çalışma Grubu: Adalet Bakanlığı
- 4) Standartlar Çalışma Grubu: Türk Standartları Enstitüsü Başkanlığı
- 5) Güvenlik Çalışma Grubu: Genelkurmay Başkanlığı
- 6) e-Ticaret Çalışma Grubu: Dış Ticaret Müsteşarlığı
- 7) Yatırımlar ve Planlama Çalışma Grubu: Devlet Planlama Teşkilatı
- 8) Arşiv ve Dijital Depolama Çalışma Grubu: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
- 9) Uluslararası İzleme ve eAvrupa + Çalışma Grubu: AB Genel Sekreterliği
- 10) Özel Projeler Çalışma Grubu: Türkiye Bilişim Vakfı
- 11) Mevcut Durumun Tespiti Çalışma Grubu: KAMUNET Teknik Kurulu
- 12) Ulusal Bazda Takip, Koordinasyon ve İzleme Grubu: Türkiye Bilişim Derneği
- 13) Hukuki Altyapı Çalışma Grubu: Adalet Bakanlığı
- 14) Çevre-Sağlık Çalışma Grubu: Başbakanlık

Ancak siyasi ve ekonomik istikrarsızlık nedeniyle Eylem Planının uygulanması imkânı bulunamamıştır. e-Türkiye Girişimi, e-Dönüşüm Türkiye Projesinin ilanı ile son bulmuştur. Geçmiş yıllarda, farklı isimler altında yürütülen çalışmalar, genellikle birbirinden bağımsız ve ülkenin öncelik ve ihtiyaçları yerine, kurumsal öncelik ve ihtiyaçlara dayalı olarak ön plana çıkmış ve çoğunlukla ekonomik ve sosyal istikrarsızlık ortamında uygulama imkânı bulamamıştır. Bilgi toplumu olma yolundaki çalışmaların daha bütüncül, ülkeye ekonomik katma değer kazandırmayı ve toplumsal refahı artırmayı öncelikli gören, somut hedefleri olan ve katılımcı bir yaklaşımla ele alınarak yürütülmesi ihtiyacı, yeni bir kurumsal yapının oluşturulması gereğini ortaya çıkarmıştır.

58. Hükümet tarafından hazırlanan Acil Eylem Planı'nda e-Dönüşüm Türkiye Projesi'ne yer verilmiş, söz konusu projenin koordinasyonu, izlenmesi, değerlendirilmesi ve yönlendirilmesi ile ilgili olarak DPT Müsteşarlığı

görevlendirilmiştir. Ayrıca, 27 Şubat 2003 tarihinde yayımlanan 2003/12 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile e-Dönüşüm Türkiye Projesi'nin amaçları, kurumsal yapısı ve uygulama esasları belirlenmiştir. e-Dönüşüm Türkiye Projesi'nin koordinasyonunu yürütmek, kamu kurumlarının bilgi ve iletişim teknolojisi yatırımları arasında eşgüdüm sağlamak ve bilgi toplumu olma yolunda atılması gereken adımlara ilişkin stratejileri belirlemek üzere 2003 yılı Mart ayında DPT bünyesinde Bilgi Toplumu Dairesi (BTD) kurulmuştur.

2006 yılından itibaren Türkiye'de e-Devlet kapısı adı altında www.turkiye.gov.tr internet erişim adresiyle tüm kamu kurumları elektronik ortama taşınmış oldu. Burada yapılan hizmetler kişinin şahsına özel ve tüm kamu kurum ve kuruluşlarının ortak bir ağla veri alışverişlerini sağlamaktadır.

E-devlet uygulamasının eğitim ve sosyal hayat açısından getirdiklerini inceleyelim.

E-devlet Kapısı

e-Devlet Kapısı, tüm kamu hizmetlerine tek bir noktadan erişim imkanı sağlayan büyük bir internet sitesidir. Kapı'nın amacı kamu hizmetlerini, vatandaşlara, işletmelere, kamu kurumlarına bilgi ve iletişim teknolojileriyle etkin ve verimli bir şekilde sunmaktır. Çalışma kapsamı hakkında resmi internet sitesindeki sunuma göre

"e-Devlet Kapısı'nın kurulması, işletilmesi ve yönetilmesi görev ve sorumluluğu 20/4/2006 tarihli ve 26145 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren, 24/3/2006 tarihli ve 2006/10316 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Başbakanlık adına Ulaştırma Bakanlığı yetkisine verilmiştir. Anılan Bakanlar Kurulu kararı ve 10/08/2006 tarih ve 26255 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, 2006/22 sayılı Başbakanlık Genelgesi gereği, kamu hizmetlerinin elektronik ortamda, ortak bir platformda ve vatandaş odaklı sunumu için iş süreçlerinin gözden geçirilmesi, içerik yönetimi, entegrasyon ile ilgili standartlar ve gerekli hukuki düzenlemeler konusundaki çalışmalar, Ulaştırma Bakanlığı'nın koordinasyonunda ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının etkin katılımıyla Türksat Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme A.Ş. tarafından yürütülmektedir" (www.turkiye.gov.tr). şeklinde tanıtılmaktadır.

Site içeriği incelendiğinde her vatandaşın TC kimlik numarası ile kullandığı kişisel bir şifresi bulunmaktadır. Bu alandan tüm kamu kurumları ile ilgili verileri tek çatı altında toplanmış oluyor. Buradan tüm kamu kurumları ile iş ve işlem yapılabilir. Bu işlemler genellikle bilgi ve başvuru esasına dayalıdır. Bağlayıcı işlemler için yine ilgili mercilerde yetkililer nezdinde yapılmaktadır. Örneğin tapu bilgileri görülebiliyor ancak tapu satış işlemleri yapılamıyor.

E-DEVLET HİZMETLERİNİN EĞİTİM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Milli Eğitim Bakanlığı

Kurumun internet sitesinde Bakanlık Teşkilatı ve görevlerine ilişkin bilgilere yer verilmekte, bir mevzuat bankası yer almakta, çeşitli istatistik ve açık öğretim kurumları ile ilgili bilgilere ulaşılabilen, çeşitli eğitim yazımlarına erişilebilmektedir. Diğer taraftan, site üzerinden İl Milli Eğitim Müdürlüklerinin sayfaları ile birçok eğitim içerikli siteye ulaşmak mümkündür. Söz konusu sitelerde örnek sorular, ders anlatımları, yıllık planlar gibi birçok bilgi ve belge bulunmaktadır. Ayrıca kurumun yaptığı sınavlara ilişkin birçok istatistiğe de sayfadan erişmek mümkündür. e-Kütüphane bölümünde de Bakanlığın yayınladığı dergilere ulaşılabilir. Bakanlık ile iletişim bilgileri de sitede yer almaktadır (E-Devlet Proje ve Uygulamaları, DPT, 2009)

Bakanlığımız bilişim faaliyetlerin devamı için aşağıdaki network hizmetleri verilmektedir;

1. MEBNET Projesi (Merkez Teşkilat Birimleri, 81 İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 24 İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ve 32 okulu kapsayan, 5.000 adet istemcinin bulunduğu bir intranet ağı hizmeti),
2. Türk Telekom TNET altyapısını kullanan (Frame Relay ve ATM) bir geniş alan ağı sistemi (102 adet devre),
3. STM-4 altyapısı ile intranet ve internete erişim,
4. Bakanlık ağını izleyen Cisco Lan Solutions ağ yönetim istasyonu,
5. Bakanlığın tüm intranetini tek bir noktadan virüs kontrolü yapan Symantec CE 8.0 virüs kontrol istasyonu,
6. Tüm e-mail sistemimizi koruyan Symantec SMTP Gateway 3.1 istasyonu,
7. Merkez binada fiber optik gigabit altyapı,
8. Bakanlığımız intranet web servisi hizmetleri,
9. Okulların internete Adı: bağlanması hizmetleri. (DPT, 2009)

Milli Eğitim Bakanlığı Bütünleşik Yönetim Bilişim Sistemi (MEBSİS)

Proje bakanlık hizmetlerinin ,bilgi teknolojilerinden yararlanılarak daha etkin ,daha ucuz ,daha hızlı ,dogru ve zamanında verilmesine amaçlamaktadır. Bu proje kapsamında bulunan alt projeler aşağıda listelenmiştir.

Personel Yönetim Bilgi Sistemi (PERSİS)

Öğretmen planlaması, ataması, yer değiştirmesi vb. İşlemlerin sağlıklı, hızlı ve düzenli yapılmasının sağlanması.

İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri Yönetim Bilgi Sistemi (İLSİS)

Merkez ve taşra teşkilatları iletişim alt yapısının oluşturulması suretiyle iki yönlü bilgi akışının sağlanması ,İl Milli Eğitim Müdürlüklerinin otomasyonunun gerçekleştirilmesi.

Yüksek Öğretim Yönetim Bilgi Sistemi(YÖSİS)

Resmi ve özel burslu öğrencilerin yurt içi ve yurt dışı takibi,ataşeliklerin otomasyonu.

Bütçe Yönetim Bilgi Sistemi:(BÜTSİS)

Bütçe Dairesi Başkanlığının Milli Eğitim Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı bağlantılı işlerinin bilgisayar desteğinde yürütülmesi.

İdari ve Mali İşler Yönetim Bilgi Sistemi(İMİSİS)

Bakanlık İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığının tüm işlerinin bilgisayar desteğinde yürütülmesi

Yurtdışı Eğitim Yönetim Bilgi Sistemi(YDSİS)

Türkiye Cumhuriyetlerinden ülkemize gelen ve Türkiye Cumhuriyeti Devletinin burslusu olarak üniversitelerde öğrenim gören öğrenci bilgilerinin sorgulanması.

Eğitimin e-devlet uygulamasına alınması verilere ulaşımında kolaylık sağlamıştır. Veliler ve öğrenciler okul ve not bilgilerine anında erişim sağlayabilmektedirler. Yükseköğretimde okul kayıtları sistem üzerinden yapılabilmektedir. Uzak mesafelerden yapılabilen bu uygulamalar hem bürokrasideki zaman israfını hem de çalışanların iş yükünü azaltmıştır. Yüksek öğretimde mükerrer kayıtlar engellenmiştir. Raporlar hızlı ve anlık olarak alınabilmektedir. Uluslararası eğitim programları burada duyuru ve takip açısından son derece rahat bir şekilde yapılabilmektedir.

E-devlet üzerinden yapılan işlemler ile anında iletişim sağlanabilmektedir. Eğitim kurumları ile nüfus idaresi, maliye,belediye gibi kurumlar koordineli çalışır hale getirilmiştir. Bu yolla eğitim artık sosyal hayatla iç içe bir hal almıştır. Artık insanlar çocuklarını rahatça takip edebilmektedirler. Eğitim kurumunu ve yönetimini anında değerlendirebilme imkanına sahiptir.

E-DEVLET HİZMETLERİNİN SOSYAL HAYAT ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Sosyal hayat üzerindeki etkilerine bakıldığında öncelikle hangi kamu kurumlarının bu etkileşimde rolü olduğuna değinmek gerekir.

- Nüfus ve Vatandaşlık

Herkes dijital alanda takip edilen bir duruma yaklaşmış oldu. Herkesin bir TC kimlik numarası var. Bu numara ile vatandaşlar tüm kamu kurumlarında ortak bir sicil no'suna kavuşmuş oldu. Bankalar, Tapu daireleri, Vergi daireleri, SGK, okullar, Vb tüm kurumlar bu numara ile ilgili kişi hakkında işlem yapabilir hale geldi.

- Maliye

Tüm vergi ödeme ve beyan işlemleri artık e-devlet üzerinden yapılabilmektedir.

- Sağlık

Tüm sağlık hizmetlerinden bilgisayar üzerinden randevu alınarak faydalanılmaktadır. Laboratuvar sonuçları doktor ve muayene geçmişine istediği zaman ulaşabilmektedir.

- Adliye

Her türlü yargı işleri e-devlet üzerinden takip edilebilmektedir.

Bu sayılanlar dışında kalan tüm kamu kurumları ile diyalog ve işlemler her vatandaşın özel sayfasından yapılmaktadır. Bu yönüyle bilgi teknoloji ürünlerini kullanım artık okur yazar seviyesi kabul edilecek düzeye gelmeye başlamıştır.

Kamu hizmetleri artık mekan sınır olmaksızın her yerde vatandaşa götürülmektedir. Bu durum kamu kurumlarında istihdam edilen personel de kalifiye olma ve sayı olarak azalma sonucunu getirecektir. Kamuda bu alt yapı kalifiye eleman ihtiyacını doğurmuştur. Beşeri sermaye kavramı ön plana çıkmıştır.

KAYNAKÇA

- **Avcı,M., Özyıldırım, B.,Ülgen,O.**,(2016),İşletim Sistemleri ve Sistem Programlama,Karahan Kitabevi,İst.
- **Balçı, A.**, (2003), **E-Devlet: Kamu Yönetiminde Yeni Perspektifler, Fırsatlar ve Zorluklar**, Seçkin Yayınları,Ankara
- **Bayraktar, K.,Altınöz,M.,Tutar,H.**, (2003),**Kamu-Özel Kesim Yapısı ve İlişkileri**,Nobel Yay.,Ank.
- **Duran, L.**,(1982), İdare Hukuku Ders Notları, İstanbul
- **Ergun,T.Polatoğlu,A.**,(1992), Kamu Yönetimine Giriş, TODAİE Yay., Ankara
- **Eroğlu,H.**,(1985),İdare Hukuku Ders Notları,Ankara
- **Erol,A.**,(1989), “Kamu Yönetimi ve Nitelikleri”, TİD, Yıl:61, Sayı:384
- **Eser,K.,Gökmen,Ç.**,(2009),Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi,Cilt:1,Sayı:2,sayfa: 41-56
- **Gökçe,O.,Kurt,M.**,(2008), E-devlet gerçek yada hayal, Çizgi Kitabevi,Konya
- **Şahin,A.**,(2014),Türk Kamu Yönetiminde Yapısal Dönüşüm ve E-Devlet,Atlas Akademi Yay.,İstanbul
- **Yıldırım, M.**,(2016),Yurttaş Odaklı Kamu Yönetimi,Nobel Yayın,Ankara
- **Toprak, Z.**, (1990), “İl Özel İdarelerinin Görevleri ve Kamusal Hizmet Yaklaşımı”, Türk İdare Dergisi, Yıl:62, Sayı: 387, Haziran 1990 Ankara, s.157-162
- E-Devlet Proje ve Uygulamaları,DPT,2009

İnternet Siteleri

- <http://www.meslekiyeterlilik.com/E-Belediye/2. E-Devlet%20ve%20Temel%20Yapitalari.pdf>.18.04.2016
- [Karasu,K.,acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/1857/2522.pdf](http://www.acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/1857/2522.pdf), Erişim :10/11/2017
- http://www.bilgitoplumu.gov.tr/yayin/KDEP_Kitapcik_092009.pdf erişim:10/11/2017
- <https://www.turkiye.gov.tr/bilgilendirme?konu=siteHakkinda> (erişim:10/11/2017)
- <http://ilsis.meb.gov.tr/home/mebedevlet/mebsis.htm> 20.04.2016

ÖRGÜTLERDE KÜLTÜREL ZEKÂNIN ULUSLAR ARASI STRATEJİK İŞ BİRLİĞİ OLUŞTURMAKTAKİ ROLÜ³⁰

(Sayfa 23-30)

Dr. Nuray Mercan

Dumlupınar Üniversitesi

Email: nuraymercan26@gmail.com

Arş.Gör. Canan Kırmızı

Dumlupınar Üniversitesi

Email: canankirmizi@gmail.com

Arş.Gör. İbrahim Kırmızı

Dumlupınar Üniversitesi

Email: ibrahimkirmizi@gmail.com

Öz

Kültürel zekâ, farklı kültürlerden çalışma gruplarını yönetebilmek, farklı uluslardan, farklı kurumlardan ve farklı mesleklerden gelen insanları tanımak, anlamak ve çalışabilmede önemli bir kriter olarak daha geniş kapsamlı kültür yörüngeli özellikler taşıyan bir zeka türüdür. Kültürel farklılıkların başarılı bir şekilde yönetilmesinde liderlerin ve çalışanların sahip olduğu kültürel zekâ seviyelerinin etkisi bulunmaktadır. Güçlü kültürel zekâ yetenekleri, liderlerin çalışma ekiplerinin ihtiyaçları ve perspektifleri için daha doğru bir anlayış geliştirmelerine ve sonuç olarak kültürel farklılığa sahip takım üyeleriyle güçlü ilişkiler kurulmasına yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda bu araştırmada kültürel zekânın uluslar arası farklı kültürlerde stratejik iş birliği ortaklıklarındaki rolü İzmir Petkim’de idari personele yapılan nicel bir araştırmayla gösterilmiştir. Araştırmada çalışanların kültürel zeka boyutlarından üstbilişsel, bilişsel, motivasyonel ve davranışsal kültürel zekaya sahip olmaları stratejik iş birliklerinde kültürler arası duyarlılık boyutlarından iletişimde sorumluluk ve iletişimde kendine güvenmeyle ilişkisi olduğu çıkmıştır. Yine araştırmada, stratejik iş birliği oluştururken çalışanların sahip olduğu bilişsel kültürel zekânın stratejik iş birliklerinde özellikle bilgi toplama boyutunda etkili olduğu ortaya çıkmıştır

Anahtar Kelime: Kültürel zeka, Kültürler arası duyarlılık, uluslar arası stratejik iş birliği

Alan Tanımı: İşletme (Örgütsel Davranış)

THE ROLE OF CULTURAL INTELLIGENCE IN INTERNATIONAL STRATEGIC ALLIANCE FORMATION AMONG ORGANIZATIONS

Abstract

Cultural intelligence is a type of intelligence bearing a wide range of culture oriented features acting as a critical criteria for considering the success of managing the working groups from different cultures and recognizing, understanding and working with people from different nations, different institutions and different professions. Cultural intelligence levels of the leaders and the employees have important effect on successful management of cultural differences. Strong cultural intelligence skills help the leaders develop a more suitable understanding of the needs and perspectives of their working teams and thus establish strong relationships with the team members having different cultural backgrounds. In this context, the role of cultural intelligence in strategic alliances among organizations from different cultures on an international platform is presented by this study through a qualitative and quantitative research conducted on Petkim.

Keyword: Cultural Intelligence, international strategic alliance

JEL Code: M10,M12,M5

³⁰ 4. European Conference On Social And Behavioral Science in Selçuk, Turkey (February 06-08, 2015) Abstract No: 1129 özet olarak sunulmuş bildirinin genişletilmiş halidir.

GİRİŞ

Farklı ülkelerden insanların etkileşiminin her geçen gün arttığı küresel bir dünyada kültür ve kültürel farklılıklar giderek farkına varılan ve insan ilişkilerinde yer bulan öğeler haline gelmiştir. Kültürel farklılıklara göre yönetim belirlemek ve var olan farklılıkları başarılı bir şekilde yönetebilmek günümüzde bir zorunluluk olarak işletme yönetiminin bileşenlerinden biri olmuştur. Bu bağlamda kültürel farklılıkların yönetilmesinde çeşitli örgütsel ve bireysel stratejiler bulunmakla birlikte bu stratejilerin en önemlilerinden birisi de kültürel zekâdır. Bilgi teknolojilerindeki gelişmeler ve küreselleşmeyle birlikte örgütlerin ulusal sınırları aşarak farklı kültürlerde faaliyette bulunması giderek artmış ve örgütlerin çalışanları farklı ülkelere, etnik kökene ve dine sahip bireylerden oluşarak daha çeşitli bir hale gelmiştir.

Uluslararası ortak girişimlerde ortaya çıkan problemlerin büyük çoğunluğu ulusal veya organizasyonel kültür farklılıklarından ortaya çıkmaktadır (Nielsen, 2001: 19). Bu bağlamda stratejik işbirliklerinde çeşitli operasyonel problemlerin ortaya çıkmasına neden olan kültürel farklılıklar konusunda Wildeman ve arkadaşları (1996) tarafından yapılan çalışma sonucunda, işbirliğinin erken sona erdirilmesinde bu faktörün %21 oranında etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Mishler'e (1965) göre ise, kültürel farklılıklar arttıkça iletişim engelleri ve taraflar arasındaki yanlış anlaşmalar da artmaktadır. Ayrıca taraflar arasındaki kültürel farklılıkların fazla olması işbirliğindeki koordinasyon ve işlem maliyetlerinin yükselmesine yol açmaktadır (Kelly vd., 2002: 15).

1. KÜLTÜREL ZEKÂ

Örgütler ve yöneticiler için stratejik iş birliği oluşturmakta kültürlerarası farklılıklar üstesinden gelinmesi gereken yeni güçlükler ortaya çıkarmış ve örgütlerin kültürel farklılıklara sahip bireyleri etkileyebilme, motive edebilme ve kültürel farklılıkları etkin bir şekilde yönetebilme ihtiyaçları artmıştır. Kültürlerarası farklılıklara göre yönetim belirlemek ve var olan farklılıkları başarılı bir şekilde yönetebilmek işletme yönetiminin bileşenlerinden biri haline gelmiştir. Özellikle farklı kültürlerde faaliyet gösteren işletmeler için kültürel farklılıklar ve bu farklılıkların yönetilmesi büyük önem taşımaktadır çünkü kültürel farklılıklar işletmelere çeşitli stratejik faydalar sağlayabileceği gibi birçok problemin ortaya çıkmasına da sebep olabilecektir. Bir bireyin kültürlerarası ortamda veya çok kültürlü bir ortamda etkin bir şekilde işlevini yerine getirmesini ve başarılı olmasını sağlayan yetenekler seti olarak kavramsallaştırılan kültürel zekâ, farklı kültürlerden çalışma gruplarını yönetebilmek, farklı uluslardan, farklı kurumlardan ve farklı mesleklerden gelen insanları tanımak, anlamak ve çalışabilmeye önemli bir kriter olarak görülmektedir

21. yüzyılda en temel becerilerden bir tanesi de çok kültürlü grupları veya takımları yönetmektir. Kültürlerin iç içe yaşandığı bir ortamda, karışıklık, yanlış anlaşılmalara, mahcup olma, haksız duruma düşme hissi, ilişkilerde bozulma sık sık meydana gelir ve işyeri sorunlarına neden olur. Bu durum genellikle çalışanların 21. yüzyılda başarılı bir yönetim için gereken bir beceri olan kültürel zekâyâ sahip olmamasından kaynaklanır (DuPlessis, 2011:28).

Küresel işyerlerinin bireylerin farklı kültürlerle karşı duyarlı olmasını, farklı kültürden gelen insanlarla uygun bir şekilde etkileşimde bulunmasını ve karşılaştıkları yeni kültürleri analiz etmeleri gerektiğini ve bunun için insanların kültürel zekâyâ ihtiyaçları olduğu belirtilmiştir (Tan, 2004: 19). Farklı kültürlerde başarılı bir şekilde etkileşim kurmak için kültürel zekânın gerekli olduğu vurgulanmaktadır (Triandis, 2006: 20). Kültürel zekânın yönetici ve liderlerin stratejik yeteneğine ve organizasyona katkı sağladığı vurgulanmıştır (DuPlessis, 2011: 30). Bunun yanında yapılan araştırmalar etkin kültürlerarası liderliğin sadece duygusal zekâ ve sağduyu meselesi olmadığını göstermektedir (Ang, Van Dyne, Koh, Ng, Templer, Tay ve Chandrasekar, 2007). Duygusal zekâ, kendisinin ve başkalarının duygularına dikkat ederek insanlarla etkili bir şekilde çalışmak için liderin yeteneğine odaklanır. Kültürel zekâ ise farklı kültürel geçmişleri olan insanlarla ve durumlarla etkin bir şekilde faaliyette bulunabilmek için liderin yeteneğine odaklanmaktadır (Van Dyne, Ang ve Livermore, 2010: 133).

Kültürel farklılıkların başarılı bir şekilde yönetilmesinde liderlerin kültürel zekâ seviyelerinin de etkisi bulunmaktadır. Güçlü kültürel zekâ yetenekleri, liderlerin çalışma ekiplerinin ihtiyaçları ve perspektifleri için daha doğru bir anlayış geliştirmelerine izin verir ve sonuç olarak kültürel farklılığa sahip takım üyeleriyle güçlü ilişkiler kurulmasına yardımcı olur. Ayrıca, kültürel zekâsı yüksek olan liderler takım üyelerinin sözlü ve sözsüz davranışlarına karşı daha duyarlıdır. Kültürel zekâsı yüksek olan liderlerin kolektif takım amaçları geliştirme ve güçlü takım desteğini ortaya çıkarma becerileri yüksektir (Groves ve Feyerherm, 2011: 541-542).

Meta-bilişsel kültürel zekâ, bireylerin elde ettiği ve anladığı kültürel bilgiyi ve kültüre dayalı bireysel düşünce süreçleri ile ilgili zihinsel süreçleri ifade etmektedir. Meta-bilişsel kültürel zekâ türü, insan gruplarının veya ülkelerin kültürel normlara dayalı zihinsel modellerinin planlanması, takip edilmesi ve değiştirilmesi gibi

yetenekleri kapsamaktadır. Kültürel zekânın bilişsel faktörü kritik bir faktördür çünkü kültür bilgisi insanların düşüncelerini ve davranışlarını etkilemektedir. Bir toplumun kültürünü ve kültürel bileşenlerini anlamak, bireylerin bir kültür içinde şekillenen sosyal etkileşim desenlerini daha iyi anlamalarına izin vermektedir. Sonuç olarak, yüksek bilişsel kültürel zekâyâ sahip olan bireyler farklı kültürlerden gelen insanlarla daha iyi etkileşim ve iletişim kurabilmektedirler (Ang ve Van Dyne, 2008: 6). Motivasyonel kültürel zekâ, farklı kültürel ortamlarda öğrenmek ve faaliyette bulunabilmek için enerji ve dikkati yönlendirebilme kapasitesi ve isteği olarak tanımlanmıştır. Motivasyonel kapasitenin hedefe ulaşmayı kolaylaştıran duygu, bilgi ve davranış kontrolü sağladığı ortaya çıkarılmıştır (Kanfer ve Heggestad, 1997: 39). Davranışsal kültürel zekâ, genel anlamıyla farklı kültürlerin dilini, iletişim biçimlerini ve insanların vücut dilini bilmektir. Etkili iletişimin yerel kültüre uyumda ve iyi bir yönetim sağlanmasında etkili olduğu bir gerçektir. Davranışlarla farklı kültürlerden gelenlerle biz sizdeniz mesajının gösterilmesi, davranış biçimlerinin kültürel farklılıklara göre ayarlanması kültürel zekânın ete kemiğe bürünmesi ve uygulanmasıdır.

2. ULUSLAR ARASI STRATEJİK İŞ BİRLİĞİ

İşletmeler genellikle stratejik işbirliklerini yeni iş, bölge veya ürün Pazar bölümlerine girmek amacıyla oluşturmaktadırlar. Bu nedenle işbirliği sorumluluğu, işletmelerin ve yaptıkları işlerin gelişmesini sağlayan önemli bir faaliyet olarak görülmektedir (Kale vd., 2001: 463). Ancak bazı işletmeler işbirliği ilişkilerini uzun süreli olarak oluşturma ve devam ettirme konusunda başarılı olurken, bazıları bu faaliyetleri başarısızlıkla sonuçlandırmaktadırlar. Bu gerçek, stratejik işbirliklerinin başarı ve başarısızlıklarının temelinde yer alan faktörleri araştırma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır (Zaman ve Mavondo, 2001: 1). Stratejik işbirliklerinin büyük bir kısmının başarısız olması nedeniyle en önemli husus ortaklıkların başarısını etkileyen faktörleri ortaya koymaktır. Buradaki diğer önemli bir husus ise, ortaklığın başarısının ne anlama geldiğini belirlemektir. Stratejik ortaklıklardaki başarının faaliyetlerin devamlılığı olarak algılanmasına karşın, bazı işbirliklerindeki ortakların belirli bir süreden sonra kendi istekleriyle ortaklığı sona erdirmeleri doğrultusunda ilişkinin kısa süreli olması, ortaklığın başarısızlığını tam olarak ortaya koymamaktadır.

Bugüne kadar yapılan çeşitli çalışmalar kültürlerarası farklılıkların gruplara ve örgütlere çeşitli alanlarda fayda sağladığını ortaya koymuştur. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde McMillan-Capehart (2005: 490-491'den aktaran İplik, 2008) tarafından yapılan bir çalışmada homojen ve heterojen gruplar karşılaştırılmış ve ilk dokuz haftada homojen grup problemlere başarılı çözümler getirmiştir. İkinci dokuz haftada ise homojen ve heterojen gruplar eşit derecede başarı göstermişlerdir. Daha sonrasında, farklılığa sahip grupların çözüm yolu bulmada ve rekabet avantajı sağlamada daha başarılı olduğu belirlenmiştir. Sonuçlar, heterojen grupların homojen gruplara oranla yaratıcılık konusunda daha şanslı olduğunu göstermiştir. Kültürel farklılığa sahip örgütler problem çözme ve karar verme aşamalarında daha geniş bir açıdan bakma yeteneğine sahiptir.

Farklı kültürlerden oluşan gruplar üzerinde yapılan çalışmalarda kültürel farklılıkların performansı pozitif yönde etkileyeceği belirtilmiştir (Adler, 1986; Hambrick vd., 1998). Örneğin; Elron (1997) tarafından ortaya koyulan bir çalışmada kültürel farklılıkların üst yönetimin performansına olumlu anlamda etki ettiği sonucuna varılmıştır. Kültürel farklılıklar bilinçli bir şekilde yönetilirse gruplara ve örgütlere pozitif etkileri olması kaçınılmazdır. Günümüzün değişen, gelişen, dünyasında, rekabetçiliğini artırmak isteyen örgütlere, rekabetçi avantajlar sağlayacağı muhtemeldir. Kültürel farklılıklardan pozitif anlamda faydalanmak gerçekten çaba gerektiren bir süreç olup, stratejik bir yönetimi gerektirmektedir. Yoksa kültürel farklılıkların her koşulda pozitif sonuçlar ortaya çıkaracağı şeklinde bir yargıya varmak yanlış olacaktır (Yeşil, 2009: 119).

3. KÜLTÜREL ZEKÂ VE ULUSLAR ARASI STRATEJİK İŞ BİRLİĞİ

Farklı değer, inanç ve davranışlara sahip olan işletmelerin stratejik işbirliği yoluyla etkileşimde bulunmaları durumunda kültürel çatışmalar kaçınılmaz olmaktadır. Özellikle uluslararası stratejik işbirliklerinde yer alan işletmeler arasında, hedef belirleme, amaçlar, karar verme ve rekabetçi davranışlar konusunda önemli farklılıkların bulunması nedeniyle kültürel çatışmalar daha yüksek düzeydedirler (Kelly ve diğerleri, 2002:16).

İşletmeler arası kültürel farklılıkları yönetemeyen ortaklar, farklılıkları yönetebilmek için ortakların birbirlerinin yönetici geliştirme programlarına ve personelin ise, dil ve kültür eğitimlerine katılmaları gerekmektedir (Kelly ve diğerleri, 2002, 19). Kültürler arası eğitimin verilmesi tarafların diğer kültürler ve kendi kültürleri konusundaki bilgilerini arttırmaktadır. Ayrıca kültürel uyumlaştırma sürecinin iyi bir şekilde yönetilebilmesi açısından önemli pozisyonlara kültürler arası yeteneğe sahip yöneticilerin yerleştirilmesi gerekmektedir (Holtbrügge, 2004: 270).

Bu bağlamda stratejik işbirliklerinin başarısı açısından önemli bir unsur olan kültürel uyum kapsamında ortaklar arasındaki ulus ve örgüt kültürlerinin özellikleri çok önemlidir. Aynı ülkede daha önce deneyim kazanmış işletmelerin oluşturdukları işbirliklerinin başarısında benzerlikler göreceli olarak daha az önemlidir. Çünkü aynı ülkede daha önce işbirliği deneyimlerinin olması işletmenin ortağının kültürünü daha iyi anlamasını sağlamaktadır. Ayrıca işletme sahip olduğu bu deneyimi yeni işbirliklerinde de kullanabilmektedir. Bunun sonucunda farklılıklar üzerinde daha az durulmakta ve ortaklar birbirlerine karşı daha esnek ve toleranslı davranmaktadırlar. Bu konuda yapılan çalışmalarda, işletmenin belirli bir ülkede işbirliği deneyiminin olması sonucunda o ülkede oluşturacağı sonraki işbirliklerinin başarı şansının önemli ölçüde arttığı ortaya konulmuştur (Oudenhoven ve Zee, 2002: 638).

4. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın amacı bu çalışmada kültürel zekânın uluslar arası farklı kültürlerde stratejik iş birliği ortaklıklarındaki rolü Petkimde yapılan nicel bir araştırmayla ortaya çıkarılacaktır. Bu araştırma, farklı millet ve kültürden gelen bireylerin ortak bir sinerji yaratabilmelerinde ve iş ortamında başarıyı yakalayabilmelerinde kültürel zekânın rolünün belirlenecek olması bakımından önem teşkil etmektedir.

4.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu bölümde araştırmanın örnekleme, araştırmanın deseni, veri toplama aracı, soru kâğıdının hazırlanması, verilerin analizi ve yorumlanmasında kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

Araştırmada Non parametrik analizler tercih edilmiştir. Çünkü toplam örneklem 32 kişi olup İzmir pektim çalışanlarının işçi hariç hepsine idari ve yönetim çalışanlarına ulaşılmıştır.

Araştırmada kullanılan kültürel zekâ ölçeği Ang, S. vd. (2007) tarafından geliştirilen 20 soruluk 4 boyutlu ölçektir. (Ang vd., 2007: 366; Ang vd., 2008: 391) Çalışmada kullanılan ölçeğin geçerliliği Şahin ve arkadaşları tarafından 2011 yılında yapılmıştır. Yapılan çalışmada, kültürel zekâyı oluşturan tüm bileşenler için hesaplanan alfa cinsinden güvenilirlik katsayısının birinci örnekleme .78'den .87'ye, ikinci örnekleme .78'den .90'a ve üçüncü örnekleme ise .85'dan .91'e kadar değişen değerler aldığı görülmüştür. Test yeniden test değerlerinin hesaplamasında Pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Birer ay arayla yapılan test yeniden test uygulaması sonucunda, tüm ölçeğin güvenilirliği .74 olarak bulunmuş, diğer bileşenlerin ise .63 ile .72 arasında değişen değerler aldığı görülmüştür. Buna göre bilişsel boyutta 5.6.7.8.9.10; davranışsal boyutta 16.17.18.19.20; üstbilişsel (metacognitive) boyutta 1.2.3.4; motivasyonel boyutta ise 11.12.13 ve 14. maddeler yer almıştır.

Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği (KDÖ) Chen ve Staros'ta tarafından geliştirilen ve kültürler arası duyarlı olmak için gerekli beş duygusal boyutu içeren bir ölçektir. Ölçek Bulduk ve arkadaşları tarafından Türkçe yapı geçerliliği yapılmıştır (Bulduk, 2011). Ölçeğin iletişimde sorumluluk boyutu 1, 11, 13, 21, 22, 23 ve 24. maddelerden, kültürel farklılıklara saygı boyutu 2, 7, 8,16, 18 ve 20. Maddelerden, iletişimde kendine güvenme boyutu 3, 4, 5, 6 ve 10. maddelerinden, iletişimde hoşlanma boyutu 9, 12 ve 15. maddelerinden, iletişimde dikkatli olma boyutu 14, 17 ve 19. maddelerinden oluşmaktadır. Ölçeğin 2, 4, 7, 9, 12,15, 18, 20 ve 22. Maddeleri ters olarak kodlanmaktadır. Kültürel duyarlılık ölçeği, (1) kesinlikle katılmıyorum, (2) katılmıyorum ,(3)kararsızım, (4)katılıyorum ve (5)kesinlikle katılıyorum şeklinde 5'li likert tipi bir yapıya sahiptir.

4.2. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Araştırmanın hipotezleri şu şekildedir;

H1: Çalışanların yabancı dil bilmeleri ile kültürel zekânın üstbilişsel ve motivasyonel kültürel zeka arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H2: Çalışanların kültürel zekâ alt boyutlarından motivasyonel boyut ilişkin görüşleri ile kültürler arası duyarlılık boyutlarından kültürel etkileşimde sorumluluk görüşleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H3: Çalışanların kültürel zekâ alt boyutlarından davranışsal boyuta ilişkin görüşleri, ile kültürler arası duyarlılık boyutlarından kültürler arası etkileşimde sorumluluk görüşleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H4: Çalışanları kültürel zekâ alt boyutlarından, üstbilişsel (metacognitive) boyuta ilişkin görüşleri, kültürler arası duyarlılık boyutlarından kültürel etkileşimde kendine güvenme görüşleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H5: Çalışanların kültürel zekâ alt boyutlarından bilişsel boyut, ile kültürler arası duyarlılık boyutlarından kültürel etkileşimde kendine güvenme görüşleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H6: Çalışanların kültürel zekâ alt boyutlarından davranışsal boyut, kültürler arası duyarlılık boyutlarından kültürel etkileşimde kendine güvenme görüşleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H7: Çalışanların kültürel zekâ alt boyutlarından motivasyonel boyut ile kültürler arası duyarlılık boyutlarından iletişiminde kendine güvenme boyutu görüşleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Araştırmaya katılan örneklemin %9,4'ü evli, %90,6'sı bekârdır. Katılımcıların cinsiyet dağılımına bakıldığında %68,8'i erkek, %31,3'ü kadındır. Örneklem yaş değişkeni açısından incelendiğinde tüm yaş grublarındaki dağılım yer almaktadır. Anketi cevaplayanların mesleki deneyim süreleri incelendiğinde; %40,6 1 ile 5 yıl arasında iş hayatında oldukları tespit edilmiştir. Eğitim seviyesi açısından incelendiğinde katılımcıların ağırlıklı olarak üniversite (%87,5) oldukları görülmektedir. Katılımcıların çalıştığı bölüm dağılımı incelendiğinde ilk sırada insan kaynakları %21,9 ile yer aldıkları görülmektedir. İkinci sırada % 18,8 ile üretim son sırada %3,1 ile güvenlik ve lojistik yer almaktadır.

Tablo1: Araştırmaya katılanların demografik bilgileri

MEDENİ DURUM			CİNSİYET		
Evli	3	9,4	Kadın	10	31,3
Bekar	29	90,6	Erkek	22	68,8
Toplam	32	100,0	Toplam	32	100,0
ÇALIŞTIĞI SÜRE			YAŞ		
1/5 yıl	13	40,6	20/25 arası	1	3,1
6/10 yıl	7	21,9	26/30 arası	2	6,3
11/15 yıl	3	9,4	31/35 arası	9	28,1
16/20 yıl	3	9,4	36/40 arası	4	12,5
21yıl üzeri	6	18,8	41/45 arası	6	18,8
Total	32	100,0	46 ve üzeri	10	31,3
			total	32	100,0
EĞİTİM DURUMU			ÇALIŞTIĞI BÖLÜM		
Üniversite	28	87,5	Muhasebe	3	9,4
Master	3	9,4	Finans	4	12,5
Doktora	1	3,1	İnsan Kaynakları	7	21,9
Total	32	100,0	Genel Müdürlük	3	9,4
			Güvenlik	1	3,1
			Lojistik	1	3,1
			Arge	2	6,3
			Satın Alma	3	9,4
			Üretim	6	18,8
			Pazarlama	2	6,3
			Total	32	100,0

Tablo2: Spearman'srho korelasyon analizi

		ÜSTBİLİŞSEL KÜLTÜREL ZEKÂ	MOTİVA SYONEL KÜLTÜR EL ZEKÂ	DAVRA NIŞSAL KÜLTÜ REL ZEKÂ	BİLİŞ SEL KÜLT ÜREL ZEKÂ
Spearman 's rho YABANC I DİL	Correlation Coefficient	,365(*)	,355(*)		
	Sig. (2- tailed)	,040	,046		
	N	32	32		
Spearman 's rho İLETİŞİ MDE SORUML ULUK	Correlation Coefficient		,480(**)	,469(**)	
	Sig. (2- tailed)		,005	,007	
	N		32	32	
Spearman 's rho İLETİŞİ MDE KENDİN E GÜVENM E	Correlation Coefficient	,508(**)	,810(**)	,661(**)	,518(**)
	Sig. (2- tailed)	,003	,000	,000	,002
	N	32	32	32	32

Tablo 2 incelendiğinde, kültürel zeka alt boyutları ile yabancı dil bilme ve kültürler arası duyarlılık boyutları iletişimde sorumluluk ve iletişimde kendine güvenme arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Spearman'srho korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında istatistiksel açıdan pozitif yönde bir ilişki saptanmıştır ($p < .01$).

Tablo 3: Kruskal Wallis Test

	KÜLTÜRLERARASI FARKLILIK GÖRÜŞMELERİ	N	Mean Rank	Chi-Square	Asymp. Sig
BİLİŞSEL	İş görüşmeleri	13	18,23	,050	,052
	pazar araştırmaları	10	10,65		
	bilgi alma	9	20,50		

Tablo 3'e göre yapılan kruskal wallis analizi incelendiğinde kültürel zekanın bilişsel boyutu ile kültürler arası farklılık değişkenlerinden iş görüşmeleri, Pazar araştırmaları, bilgi alma alt boyut puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığı kruskal wallis ile sınanmış, elde edilen F değeri $p < .05$ düzeyinde farklılaşmanın anlamlı olduğunu göstermiştir. Farklılaşmanın kaynağının bilgi alma boyut puan ortalamaları, iş görüşmeleri ve pazar araştırmaları aralığında olanlardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

SONUÇ

Kültürel zekâ, günümüzde yönetim ve örgütsel psikoloji yazınında oldukça önem kazanmış bir kavramdır. Yönetici ve çalışanların hem birbirleriyle hem de müşterilerle olan ilişkilerinde yeni kültürlerle olan etkili uyum becerisini ifade eden kültürel zekânın, 21. yüzyılda yönetici ve çalışanlar için temel bir beceri olduğu ifade edilmektedir. Kültürel zekâ, hem yöneticilere hem de çalışanlara farklı kültürler karşısında uyum sağlayabilmeyi, karar almayı, doğru iletişim kurmayı, çalışanları etkilemeyi ve yönlendirmeyi daha etkili bir şekilde yapabilmeye fırsatı sunmaktadır. Yapılan araştırmada, çalışanların yabancı dil bilmelerinin kültürel zeka boyutlarından üstbilişsel ve motivasyonel kültürel zekaya sahip olmalarını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Yine araştırmada

çalışanların kültürel zeka boyutlarından üstbilişsel, bilişsel, motivasyonel ve davranışsal kültürel zekaya sahip olmaları stratejik iş birliklerinde kültürler arası duyarlılık boyutlarından iletişimde sorumluluk ve iletişimde kendine güvenmeyle ilişkisi olduğu çıkmıştır.

Yine araştırmada, stratejik iş birliği oluştururken çalışanların sahip olduğu bilişsel kültürel zekânın stratejik iş birliklerinde özellikle bilgi toplama boyutunda etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni ise özellikle farklı kültürlerin farklı dil, vücut dili ve normları kuralları olduğundan çalışanların bilgi toplama aşaması, iş görüşmeleri ve pazarlama stratejilerinden daha önemli olarak ortaya çıkmıştır. Kültürel zekâ, farklı kültürel ortamlarda çalışanlar için önemlidir fakat uluslararası yöneticiler ve global liderler için özellikle yararlıdır. Kültürel zekâyâ sahip yöneticiler çalışanlarının farklı kültürel ortamlarda nasıl davrandıklarını bilirler ve ne beklemediklerini anlarlar. Kültürel zekâyâ sahip yöneticiler yeni bir zihinsel çerçeve yaratma yeteneğine sahiptir ve bu onlara çalışma uygulamalarının ve iletişim stillerinin kültürlerarası ortamlarda çalışırken farklı olabileceğini düşünmelerini sağlar.

KAYNAKÇA

Adler, N.J., *International Dimensions of Organisational Behaviour*, PWS Kent Publishing Company, California, 1986.

Ang, S., Van Dyne, L., Koh, C., Ng, K. Y., Templer, K. J., Tay, C. ve Chandrasekar, N. A., “Cultural Intelligence: Its Measurement and Effects on Cultural Judgment and Decision Making, Cultural Adaptation, and Task Performance”, *Management and Organization Review*, 3(3), 2007: 335-371.

Bulduk, Serap, Hale, Tosun, Elif, Ardıç, “Türkçe Kültürler Arası Duyarlılık Ölçeğinin Hemşirelik Öğrencilerinde Ölçümsel Özellikleri” *Türkiye Klinikleri J. Med. Ethics*, 19 (1), (2011), ss. 25-31.

Chen, Guo-Ming Ve William J, Starosta, “The Development and Validation of the Intercultural Sensitivity Scale” Paper presented at the Annual Meeting of the National Communication Association, Seattle, WA, November (2000), 8-12.

Daft, R. L., *Management*, Thomson Learning, London, 2003.

Deng, L. ve Gibson, P., “A Qualitative Evaluation on the Role of Cultural Intelligence in Cross-Cultural Leadership Effectiveness”, *International Journal of Leadership Studies*, 3(2), 2008: 181-197.

Du Plessis, Y., “Cultural Intelligence as Managerial Competence”, *Alternation*, 18(1), 2011: 28-46.

Earley, P. C., “Redefining Interactions Across Cultures and Organizations: Moving Forward with Cultural Intelligence”, *Research in Organizational Behavior*, 24, 2002: 271-99.

Elron, E., ”Top Management Teams within Multinational Corporations; Effects of Cultural Heterogeneity”, *Leadership Quarterly*, 8(4), 1997: 393-412.

Groves, K.S. ve Feyerherm, A. E., “Leader Cultural Intelligence in Context: Testing the Moderating Effects of Team Cultural Diversity on Leader and Team Performance”, *Group & Organization Management*, 36(5), 2011: 535-566.

Hambrick, D. C., Davison, S.C., Snell, S.A., ve Snow, C.C., “When Groups Consist of Multiple Nationalities: Toward a New Understanding of Implications”, *Organisation Studies*, 19(2), 1998: 181-205.

Holtbrügge, D. (2004), “Management of international strategic business cooperation: Situational conditions, performance criteria, and success factors”, *Thunderbird International Business Review*, Vol: 46, No: 3, 255-274.

İplik, F.N., (2008). “Uluslararası Stratejik İşbirlikleri: Türkiye’de Konaklama Sektöründe Faaliyet Gösteren Uluslararası Stratejik İşbirliklerinin Başarı Faktörlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma” Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı

Kale, P., J. Dyer, H. Singh (2001), “Value creation and success in strategic alliances: Alliancing skills and the role of alliance structure and systems”, *European Management Journal*, Vol: 19, No: 5, 463-471.

Kelly, M.J., J.L. Schaan, H. Joncas (2002), “Managing alliance relationships: Key challenges in the early stages of collaboration”, *R&D Management*, Vol: 32, Sayı: 1, 11-22.

Nielsen, B.B. (2001), "Trust and learning in international strategic alliances", Working Papers, Copenhagen Business School, Department of International Economics and Management <http://econpapers.repec.org> Erişim Tarihi: 29.08.2006

Oudenhoven, J.P., K.I. Zee "Successful international cooperation: The influence of cultural similarity, strategic differences and international experience", *Applied Psychology: An International Review*, Vol: 51, Sayı: 4, (2002), 633-653.

Şahin, Faruk, Sait, Gürbüz, Ercan, Ü. Ve Onur Köksal, (2012), "Kültürel Zekâ, Duygusal Zekâ Ve Sosyal Zekâdan Farklı Mıdır?" 10. İşletmecilik Kongresi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Tan, J. S., "Issues & Observations: Cultural Intelligence and the Global Economy, *Leadership in Action*, 24 (5), 2004: 19-21.

Triandis, H. C., "Cultural Intelligence in Organizations", *Group and Organization Management*, 31, 2006:20-26.

Trompenaars, F. ve Hampden-Turner, C., *Riding the Waves of Culture: Understanding Diversity in Global Business*, McGraw-Hill Professional, USA, 1997.

Van Dyne, L., Ang, S., ve Livermore, D., "Cultural intelligence: A pathway for leading in a rapidly globalizing world". İçinde Hannum, K. M., McFeeters, B. and Booyesen, L. (Eds.), *Leadership Across Differences*, 2010: 131-138.

Yeşil, S., Uluslararası Ortaklıklar: Kültürel Farklılıklar ve Bu Farklılıkların Üst Yönetim Grubunun Çalışma ve Performansına Etkisi, *Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2007: 232-246.

Yeşil, S., "Kültürel Farklılıkların Yönetimi ve Alternatif Bir Strateji: Kültürel Zekâ", *KMU İİBF Dergisi*, 11(16), 2009: 100-131.

Zaman, M., F. Mavondo "Measuring strategic alliance success: A conceptual framework", (2001), <http://smib.vuw.ac.nz> Erişim Tarihi: 29.04.2006

DÜNYA DA ULUSAL VARLIK FONU VE TÜRKİYE VARLIK FONU ÜZERİNE SWOT ANALİZİ

(Sayfa 32-39)

Yrd.Doç.Dr.Şahin ÇETİNKAYA
Uşak Üniversitesi,İİBF,İktisat Bölümü
sahin.cetinkaya@usak.edu.tr

Özet

2016 yılında kurulan Türkiye varlık fonu dünyada uzun yıllardan beri var olan önemli bir finansal kuruluştur. Ekonomik büyüklüğü 7 trilyon dolara ulaşmıştır. Ancak Türkiye için yenidir. Varlık fonunun dan Türkiye'nin beklentisi büyüktür. G20 ülkelerinden sadece Türkiye'de henüz olmayan bir yapı. Bu nedenle oldukça önemlidir. 50 milyon sermaye ile kurulan fon, kamu iktisadi kuruluşlarının bir çoğunu bünyesinde toplamıştır. Fon'un büyüklüğü yaklaşık 10 milyar dolar oldu.

Anahtar Kelime:Varlık fonu,Özelleştirme,Finans piyasaları,Para piyasaları

Sovereign Wealth Fund in The World and Turkey Wealth Fund And on Swot Analy Macro Economic Results

Abstract

Turkey Wealth Fund was established in 2016. Actually the fund has been in the world for many years. Economic size is about 7 trillion dolalrs. However the fund is new for Turkey. Turkey's expectation is big fort he fund. It is not only in G20 countries in Turkey. So it is very important for Turkey. Fund capital is 50 million TL and many public administration take. Its size was about 10 billion dollars.

Key words: Wealth Fund, Privatization, Economics Markets, Money Markets

VARLIK FONU NEDİR?

Dünya da uzun yıllardan beri var olan bu yapı finansal açıdan ülkenin jandarması gibi görülebilir. Sermaye olarak kaynakların kullanılmayanlarının bir araya getirildiği bir milli kaynak olarak da düşünülebilir. Kuruluşu uzun zamandır planlanan ancak konjonktür gereği gecikmiş olan bu fon oldukça önemli amaçları olan bir kuruluştur.

İngilizcede sovereign wealth fund, Türkçede “refah fonu” veya “varlık fonu” adıyla yer alan bu araç ülkelerin resmi rezervleri dışında yer alan birikimlerini ifade etmektedir.

Varlık fonu tanımlanırken bir yatırım fonu olarak da tanımlanmaktadır. Literatürde geçen tanımlar genellikle amaçlarını da ortaya koymaktadır.

“Varlık fonu (SWF) bir yatırım fonudur. Ulusal ekonomiyi korumak amacıyla devletin sahibi olduğu ve işlettiği bir yatırım fonudur.” (www.divestopedia.com)

Dünya da varlık fonu oldukça önemli bir yere sahiptir. Ekonomiler hem gelişim hem de ekonomik tehditlere karşı korunma amaçlı olarak varlık fonunu kullanırlar.

VARLIK FONUNUN AMAÇLARI

Her varlık fonunun ortak ve ülkesine özel amacı vardır. Bu amaç tüm ülkeye ortak yarar sağlayacak bir şeyler yapmaktır. Başlıca hedefleri şunlardır;(www.divestopedia.com)

- Fon gelişim ve istihdam için sosyal ve ekonomik projeler geliştirir,
- Politikacılara oy oranı olarak fayda sağlar.
- İç Pazar için uzun vadeli sermaye artış fırsatları sağlar,
- Ekonomiyi gelir ve ihracat açısından aşırı oynaklıklara karşı korur,
- Petrol fiyatları vb dünya piyasasını etkileyecek dalgalanmalara karşı istikrar sağlar .

DÜNYA DA VARLIK FONU

Dünya genelinde faaliyette bulunan ulusal varlık fonlarının hedefleri, ekonomik büyüme ve ulusal refahın korunarak gelecek nesillere aktarılması, makroekonomik politikalarla mali istikrarın sağlanması ve ekonomik kalkınmanın desteklenmesi olarak üç başlık altında toplanabilir. Ülkeler, kendi hedef ve stratejileri doğrultusunda özel yatırımlarda bulunmaktadır. Varlık fonları özellikle, ekonomileri petrol gibi tek bir kaynağa bağlı olan ülkelerde mevcut zenginliğin gelecek nesillere taşınması ve ekonominin çeşitlendirilmesi işlevi görmektedir. Mali istikrar amacı taşıyan fonlar ise ekonominin iç ve dış şoklardan korunması, kısa dönemli sermaye hareketlerinin bertaraf edilmesi işlevi görmektedir. Varlık fonlarını ekonomik kalkınmayı destekleme amacıyla kullanan ülkeler ulaşım, enerji, iletişim ve stratejik sektörlerde altyapı yatırımlarının yanı sıra insan sermayesinin güçlendirilmesi amacıyla sağlık ve eğitim gibi sosyal yatırımlar da gerçekleştirmektedir(Karagöl ve Koç,2016)

Başlangıçta petrol zengini ülkelerin ihracat gelirlerinden elde ettikleri rezervleri değerlendirmek için kurulmuş olan varlık fonlarının, zaman içerisinde emeklilik fonları, bütçe fazlaları gibi fonlar kullanılarak istikrarın sağlanması ve iktisadi kalkınmanın finansmanı gibi amaçlara yönelik olarak da kurulduğu görülmektedir. UVF’ler, 1990’lı yıllardan sonra Körfez ülkelerinden Asya ülkelerine doğru coğrafi olarak daha geniş bir alana yayılmış, çok çeşitlenerek faaliyet alanlarını genişletmiştir(Kayıran,2016).

DÜNYA DA VARLIK FONLARI SIRALAMASI

Dünya da ilk ulusal anlamda kurulan varlık fonu 1953’te Kuveyt’te kuruldu. Körfez’deki petrol zengini ülkeler ve Suudi Arabistan’ın kurdukları UVF’ler klasik petrol geliri kaynaklı UVF’lere örnektir. Dünyanın en büyük Ulusal Varlık Fonu ise hem petrol kaynaklarına hem de emeklilik fonlarına dayanan Norveç Devlet Emeklilik Fonu’dur. Buna karşılık birçok varlık fonuna sahip olduğu için varlık fonlarının toplam fon büyüklüğüne bakılacak olursa dünya lideri Çin’dir. (<http://sosyal.paraanaliz.com/2017/02/07/>).

Dünyada 40’tan fazla ülkede yaklaşık 80’e yakın varlık fonu bulunmaktadır. Küresel dağılıma bakıldığında fonların doğal kaynak zengini Ortadoğu ve Orta Asya ile ihracat ve finans merkezlerine odaklı Uzak Doğu’da yoğunlaştığı görülmektedir(Karagöl ve Koç,2016).

Varlık fonları hakkında en geniş bilgi bankasına sahip SWFI enstitüsüne ait internet sitesinden alınan verilere göre varlık fonları dünya da 2016 yılı itibarıyla 7,518 trilyon dolarlık büyüklüğe ulaşmıştır. Bu büyüklükte orijin kaynağı petrol olan ülkeler 4,293 trilyon dolarlık bir büyüklüğe sahipken diğer kaynaklar ise 3,224 trilyon dolar civarındadır.

Büyüklik sıralamasına bakıldığında (Norway-Goverment Pension Fund) Norveç yatırım fonu 998,93 milyar dolar ile en büyük fon olarak 1.sıradadır.

2. olarak (China Investment Corporation) Çin yatırım fonu 813,8 milyar dolarlık bir büyüklüğe sahiptir. ABD’nin sahip olduğu yatırım fonlarının büyüklüğü ise 156 milyar dolardır.

ABD’de bulunan başlıca varlık fonları ve büyüklükleri şunlardır;

TABLO 1- ABD’DE KURULMUŞ OLAN VARLIK FONLARI

Alaska Permanent Fund	1976	61,5 milyar USD
Texas Permanent School Fund	1854	37,7 milyar USD
New Mexico State Investment Council	1958	20,2 milyar USD
Texas Permanent University Fund	1876	17,3 milyar USD
Wyoming Permanent Wyoming Mineral Trust Fund	1974	7,3 milyar USD
North Dakota Legacy Fund	2011	4,3 milyar USD
Alabama Trust Fund	1985	2,7 milyar USD
Utah SITFO	1896	2,0 milyar USD
Idaho Endowment Fund Investment Board	1969	2 milyar USD
Louisiana Education Quality Trust Fund	1986	1,3 milyar USD
Toplam		156,3 milyar USD

Kaynak: <https://www.swfinstitute.org/sovereign-wealth-fund-rankings/> (erişim :12/11/2017)

Devletler, ellerinde bulunan varlıkları yurt içinde veya yurt dışında, ülke ekonomisine katkı sağlaması amacıyla uzun vadeli stratejik yatırım araçları olarak kullanmaktadır. Genel olarak cari işlemler fazlasından kaynaklanan gelirin uzun vadeli bir yatırım enstrümanı olarak ülke ekonomisine katkı sağlayacak sermaye akışını gerçekleştirmesinin, beklenmeyen iç ve dış şoklara ve ekonomik kaos dönemlerinde yaşanabilecek dalgalanmalara karşı bir önlem niteliği taşıdığı bilinmektedir. Bunun yanı sıra diğerlerinden farklı olarak varlık fonları devlet kontrolü altındadır. Varlık fonlarına sahip olan ülkeler petrol başta olmak üzere doğal kaynaklar, dış ticaret fazlası ve finansal işlemlerden sağlanan gelirler ile fonlarına kaynak sağlamaktadırlar. Fonlar sahip oldukları varlıkları ile hem finansal istikrar hem de küresel anlamda bir yatırım aracı özelliği taşımaktadır. Norveç, Rusya gibi petrol gelirleriyle, Çin ve Singapur gibi emtia dışı varlıklarla kurulan fonlara sahip olan ülkelerin birçok küresel yatırımı bulunmaktadır. Özellikle 2008 küresel ekonomik krizini takip eden dönemde varlık fonları ve rolleri oldukça önem kazanmaya başlamıştır. Aslında eski bir kavram olmasına rağmen varlık fonu ve yönetimi, son on yıllık dönemde yükselişini gerçekleştirerek 7,4 trilyon dolardan fazla bir büyüklüğe ulaşmıştır (Şen,2016). 2010-2015 yılları arasında yüzde 21,5 oranında bir büyüme yakalayan ulusal varlık fonlarının, 2020 yılına kadar kurulması beklenen 21 yeni varlık yönetimi fonu ile birlikte 15 trilyon dolarlık bir büyüklüğe ulaşması beklenmektedir (Karagöl ve Koç,2016).

TABLO 2 DÜNYA DAKİ EN ULUSAL VARLIK FONUNA SAHİP ÜLKELER VE FON KAYNAKLARI

Sıra	Ülke Adı	SWF (Milyar\$)	Fon Kaynağı
1	Çin Halk Cumhuriyeti	1.461,7	Petrol
2	Birleşik Arap Emirlikleri	2.246,8	Petrol
3	Norveç	847,6	Petrol
4	Suudi Arabistan	598,4	Petrol
5	Kuveyt	592,0	Petrol
6	Singapur	537,6	Petrol
7	Hong-Kong	442,4	Petrol
8	Katar	256,0	Petrol
9	Kazakistan	164,1	Petrol
10	Rusya	152,2	Petrol

Kaynak: <http://www.dogrulukpayi.com/bulten/turkiye-ekonomisi-icin-yeni-bir-secenek-ulusal-varlik-fonu>

2016 yılı verilerine göre yapılan sıralamada Çin, Birleşik Arap Emirlikleri ve Norveç gibi ülkelerde varlık fonu büyüklüğü 3 trilyon dolara ulaşmaktadır. Dünya üzerinde kıtalara göre dağılımına bakıldığında ise ; Bu büyüklüklere bakıldığında en büyük ulusal fonların

TABLO 3 KITALAR ÜZERİNDE VARLIK FONU DAĞILIMI

Kuzey Amerika	219 Milyar USD
Avrupa	1,040 Trilyon USD
Afrika	150 Milyar USD
Orta Doğu	1,977 Trilyon USD
Asya	2,746 Trilyon USD
Avustralya	104 Milyar USD

Kaynak: <http://sosyal.paraanaliz.com/2017/02/07/dunyada-ulusal-varlik-fonlarisovereign-wealth-funds/> Şeklinde bir dağılım görülmektedir. En fazla payı uzak doğu ülkelerinin aldığı görülmektedir.

VARLIK FONU'NUN AMAÇLARI

Büyük projelerin finanse edilmesi, kısa vadeli ekonomik şokların ve finansal piyasalarda meydana gelebilecek dalgalanmaların etkilerinin en aza indirilmesi amacıyla kurulan varlık fonunun işleyiş ve etkinliği oldukça önemlidir. Bugün dünya genelinde 40'tan fazla ülkede 80'e yakın varlık fonu bulunmaktadır. Bu fonların küresel olarak toplam büyüklüğü yaklaşık 7,4 trilyon dolara ulaşmış durumdadır. Ağırlıklı olarak petrol ve doğal kaynak

temelli kurulan fonların yanı sıra ihracat ve finans piyasalarındaki gelirlerle kurulan varlık fonları da mevcuttur. Son yıllarda küresel anlamda sayıları oldukça artan varlık fonu yatırımları arasında Türkiye de katılmış durumdadır. Özellikle 15 Temmuz darbe girişiminden sonra hız kazanan ve kurulmasına karar verilen “Türkiye Varlık Fonu” hem Türkiye’nin gelecekteki yatırımlarının finansmanını sağlayacak bir araç hem de ekonomik istikrarın sürdürülebilirliği açısından bir sigorta niteliği taşımaktadır. Türkiye Varlık Fonu’nun kaynakları; Özelleştirme Yüksek Kurulu’nca özelleştirme kapsam ve programında bulunan ve fona devrine karar verilen kuruluş ve varlıklar ile Özelleştirme Fonu’ndan aktarılmasına karar verilen nakit fazlasından oluşacaktır. Ayrıca fona aktarılmasına veya şirket tarafından yönetilmesine karar verilen kamu kesimine ait veya kamu kurum ve kuruluşlarının tasarrufu altında bulunan ihtiyaç fazlası gelir, kaynak ve varlıklar ile birlikte fon tarafından yurt içi-yurt dışı sermaye ve para piyasalarından sağlanan finansman ve kaynaklar da yer alacaktır. Türkiye Varlık Fonu, büyük altyapı projelerinden olan Kanal İstanbul, nükleer santral, savunma projeleri ve diğer büyük enerji projelerinin hayata geçirilebilmesi için önemli bir finansman kaynağı olacaktır. Fon aynı zamanda söz konusu projelerin kamu kesimi borcu artırılmadan gerçekleştirilebilmesi bakımından da dikkat çekmektedir. Uzun vadede Türkiye’nin hedeflerine ulaşabilmesine katkı sağlayacak olan varlık fonu, Türkiye ekonomisindeki yapısal sorunların çözümünün yanı sıra ortaya çıkaracağı ekonomik güç sayesinde önemli bir dış politika aracı haline de gelecektir (Karagöl ve Koç,2016).

VARLIK FONLARININ KAYNAKLARI

Dünya genelinde faaliyette bulunan ulusal varlık fonlarının hedefleri, ekonomik büyüme ve ulusal refahın korunarak gelecek nesillere aktarılması, makroekonomik politikalarla mali istikrarın sağlanması ve ekonomik kalkınmanın desteklenmesi olarak üç başlık altında toplanabilir. Ülkeler, kendi hedef ve stratejileri doğrultusunda özel yatırımlarda bulunmaktadır. Varlık fonları özellikle, ekonomileri petrol gibi tek bir kaynağa bağlı olan ülkelerde mevcut zenginliğin gelecek nesillere taşınması ve ekonominin çeşitlendirilmesi işlevi görmektedir. Mali istikrar amacı taşıyan fonlar ise ekonominin iç ve dış şoklardan korunması, kısa dönemli sermaye hareketlerinin bertaraf edilmesi işlevi görmektedir. Varlık fonlarını ekonomik kalkınmayı destekleme amacıyla kullanan ülkeler ulaşım, enerji, iletişim ve stratejik sektörlerde altyapı yatırımlarının yanı sıra insan sermayesinin güçlendirilmesi amacıyla sağlık ve eğitim gibi sosyal yatırımlar da gerçekleştirmektedir.

VARLIK FONLARININ YATIRIM TERCİHLERİ

Dünyada 40’tan fazla ülkede yaklaşık 80’e yakın varlık fonu bulunmaktadır. Küresel dağılıma bakıldığında fonların doğal kaynak zengini Ortadoğu ve Orta Asya ile ihracat ve finans merkezlerine odaklı Uzak Doğu’da yoğunlaştığı görülmektedir.

Varlık fonlarına sahip olan ülkeler petrol başta olmak üzere doğal kaynaklar, dış ticaret fazlası ve finansal işlemlerden sağlanan gelirler ile fonlarına kaynak sağlamaktadırlar. Fonlar sahip oldukları varlıkları ile hem finansal istikrar hem de küresel anlamda bir yatırım aracı özelliği taşımaktadır. Norveç, Rusya gibi petrol gelirleriyle, Çin ve Singapur gibi emtia dışı varlıklarla kurulan fonlara sahip olan ülkelerin birçok küresel yatırımı bulunmaktadır. Özellikle 2008 küresel ekonomik krizini takip eden dönemde varlık fonları ve rolleri oldukça önem kazanmaya başlamıştır. Aslında eski bir kavram olmasına rağmen varlık fonu ve yönetimi, son on yıllık dönemde yükselişini gerçekleştirerek 7,4 trilyon dolardan fazla bir büyüklüğe ulaşmıştır.

2010-2015 yılları arasında yüzde 21,5 oranında bir büyüme yakalayan ulusal varlık fonlarının, 2020 yılına kadar kurulması beklenen 21 yeni varlık yönetimi fonu ile birlikte 15 trilyon dolarlık bir büyüklüğe ulaşması beklenmektedir.

LMT ENDEKSİ-Linaburg-Maduell Transparency Index

Dünya genelinde artan etkinlik ve sayıları ile son yıllarda ekonomik açıdan büyük bir önem taşıyan varlık fonları hakkında belirli kıstaslarla bir karşılaştırma ve sıralama yapılmaktadır³¹. Varlık fonlarının işleyişleri ve faaliyet alanları hakkında bilgilendirme yapılması, yönetim stratejilerinin şeffaflık seviyelerinin belirlenmesi ve küresel piyasalara ilan edilmesi amacıyla düzenli olarak raporlama yapan SWF Institute, varlık fonları hakkında çalışma, analiz ve endeksler yayımlayan bir kurum olarak Linaburg-Maduell Transparency (LMT) Index adını verdikleri bir sıralama ölçütü kullanmaktadır. Varlık fonları adına hazırlanan yıllık raporlarda 2008 yılından bu yana LMT endeksi küresel şeffaflık ölçütü olarak kullanılmaktadır. Bu endekste on farklı puanlama kriteri kullanılarak sıralama yapılmaktadır.

Bu kriterler şu şekilde sıralanabilir:

- Kuruluş süreci, kaynağı ve devletin fon yönetimindeki rolü
- Güncel, bağımsız yıllık raporlar yayımlanması
- Varlığın sahip olduğu şirketlerdeki payını ve şirket bilgilerini açıklaması
- Toplam piyasa değeri, kazançların açıklanması

³¹ <https://www.swfinstitute.org/statistics-research/linaburg-maduell-transparency-index/>

- Etik standartlara ve yatırım politikalarına uygun olarak ilkelerin belirlenmesi
- Açık strateji ve hedeflerin açıklanması
- Bağlı kuruluşların ve kişilerin bilgilerinin açıklanması (uygulanabilirse)
- Harici yöneticilerin açıklanması (uygulanabilirse)
- Web site yönetimi
- İletişim bilgilerinin sağlanması

Bu kriterler doğrultusunda yapılan değerlendirmeye birlikte, varlık fonlarına 1-10 arası puan verilerek şeffaflık ölçütü sıralaması da yapılmaktadır. Varlık fonlarının büyüklüğü, kuruluş yılı ve kaynağının yanında LMT Endeksi puanları da görülmektedir (Karagöl ve Koç,2016).

TÜRKİYE VARLIK FONU

Türkiye Varlık Fonu Yönetimi A.Ş. adıyla bir şirket kurulmuştur. Bu kuruluş başbakanlığa bağlıdır. Özel hukuk hükümlerine tabi bir anonim şirket yapısındadır. Ağustos 2016'da 6741 sayılı kanunla kurulmuştur(Resmi Gazete 29813 sayılı).

Türkiye'nin ekonomik istikrarının artırılması ve ülkenin kalkınmasına katkı sağlamak, kamuya ait olan varlıkları daha etkin ve verimli bir şekilde yönetmek; mevcut kamu varlığına değer katarak gelecek nesiller için daha güçlü bir Türkiye hazırlamak amacıyla kurulmuş bir yapıdır.

Ülkemizde büyümenin artırılması için tasarruf ve yatırımların artırılması zorunludur. Mevcut durumdaki piyasalarda bulunan yüksek faiz baskısı büyüme üzerindeki önemli engellerden birisidir. Türkiye Varlık Fonunun büyük projelere sağlayacağı finansman, hem bu projelerin hayata geçmesiyle oluşturulacak istihdam yoluyla, hem de faiz üzerindeki baskıyı azaltarak, ülkemizin büyüme ve kalkınması üzerinde olumlu etkilerde bulunacaktır.

Devredilen tüm kamu varlıkları ve fonlar Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketi ile bağlı şirket veya iştirakleri ile fon ve bünyesinde kurulacak alt fonları kapsayan yatırım planlarına uygun olacak şekilde, yine şirketlerin mevcut yönetimleri ve işletme politikaları, iş planları, yatırım ve büyüme stratejilerine uygun olarak değerlendirilecektir. Ulusal ve uluslararası finans kuruluşları da dâhil olmak üzere ilgili paydaşlarla sağlanan iş birlikleri ile sürdürülebilirlik ilkesi dahilinde uzun vadede bu kurum ve kuruluşların devamlılığı ve ekonomimize katkısını artırıcı yatırımlar gerçekleştirilecektir.

Özelleştirme kapsam ve programındaki, Özelleştirme Yüksek Kurulu tarafından TVF'ye devrine karar verilen kuruluş ve varlıklar ile Özelleştirme Fonundan aktarılmasına karar verilen nakit fazlasından, Bakanlar Kurulu tarafından TVF'ye aktarılmasına karar verilen ihtiyaç fazlası gelir, kaynak ve varlıklardan, Türkiye Varlık Fonu tarafından yurtiçi ve yurtdışı sermaye ve para piyasalarından ilgili mevzuat kapsamında yer alan izin ve onaylar aranmaksızın sağlanan finansman ve kaynaklardan, para ve sermaye piyasaları dışında diğer yöntemlerle sağlanan finansman ve kaynaklar oluşmaktadır.

YÖNETİM VE DENETLEME

19/8/2016 tarih, 6741 sayılı kanunda bu konu şöyle belirtilmiştir.

Madde 2- (4) Şirketin organizasyon yapısında; portföy yönetim birimi, araştırma birimi, muhasebe, kayıt, bilgi ve belge sistemleri ile düzenli iş akışı ve haberleşmeyi sağlayacak organizasyon, iç kontrol ve risk yönetim sistemi ile iç denetim birimi, fon hizmet birimi ile gerekli diğer birimler kurulur. Şirket, faaliyet konularına ilişkin olarak hizmet alımı yapabilir. Şirketin faaliyet konusu ve amacı, sermaye miktarı, payları, payların devir esasları, paylara tanınacak imtiyazlar, tasfiye, devir, birleşme, fesih, organlar, komiteler, bunların oluşumu, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esasları, hesapları ve kârlarının dağıtımı ile teşkilatına ilişkin esaslar ile sair hususların yer aldığı esas sözleşmesi genel hükümlerle bağlı olmaksızın doğrudan tescil ve ilan edilir. (Resmi Gazete- 26 Ağustos 2016- 29813 sayı)

Buna göre şirketin yönetim kurulu başkanı ve üyeleri olacaktır. Anonim şirketlerdeki yönetim şekline bakıldığında varlık fonunun yönetimi de benzer şekilde oluşturulacaktır.

(7)En az beş kişiden oluşan yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile genel müdür Başbakan tarafından atanır. Yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile genel müdürün ekonomi, finans, hukuk, maliye ve bankacılık alanlarından en az birinde beş yıldan az olmamak üzere tecrübe sahibi olmaları aranır.

Denetleme ise, Varlık fonu özel hukuk hükümlerine tabi olarak kurulmuştur. Bu durum Madde 6'da şöyle belirtilmiştir;

MADDE 6 –(1) Şirket, Şirket tarafından kurulacak diğer şirketler, Türkiye Varlık Fonu ve Türkiye Varlık Fonu bünyesinde kurulacak alt fonlar bağımsız denetime tabidir. Şirket, 6362 sayılı Kanun kapsamında kurumsal yönetim düzenlemelerine uyar.

(2) Şirket, Şirket tarafından kurulacak diğer şirketler, Türkiye Varlık Fonu ve Türkiye Varlık Fonu bünyesinde kurulacak alt fonların bağımsız denetimden geçmiş yıllık mali tabloları ile faaliyetleri, Başbakan tarafından görevlendirilecek sermaye piyasaları, finans, ekonomi, maliye, bankacılık, kalkınma alanlarında uzman en az üç merkezi denetim elemanı tarafından bağımsız denetim standartları çerçevesinde denetlenir. Denetim sonucunda hazırlanacak rapor her yıl haziran ayı sonuna kadar Bakanlar Kuruluna sunulur.

(3) Şirket, Şirket tarafından kurulacak diğer şirketler, Türkiye Varlık Fonu ve Türkiye Varlık Fonu bünyesinde kurulacak alt fonların bir önceki yıla ait mali tabloları ile faaliyetleri, her yıl ekim ayında Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan ve Bütçe Komisyonu tarafından, birinci ve ikinci fıkralar kapsamında hazırlanan ve Başbakanlık tarafından gönderilen denetim raporları üzerinden görüşülerek denetlenir.

Buna göre fon denetimi bağlı olduğu Başbakanlık tarafından görevlendirilecek en az üç denetim elemanı tarafından denetlenir. Denetim Sayıştay kapsamından çıkarılmıştır. Her yıl haziran ayında hazırlanan rapor bakanlar kuruluna sunulmaktadır. Ayrıca şirket her yıl TBMM plan bütçe komisyonu tarafından gönderilen raporlara göre de denetlenir.

TÜRKİYE VARLIK FONUNUN KAYNAKLARI

Kaynak olarak aktarılacak olan değerler kanunda kısmen tarif edilmiştir. Bu tarif bundan sonraki dönemlerde de aktarılacak olan değerler hakkında da yol gösterici durumundadır.

- Özelleştirme idaresine devredilmiş kuruluşlar ve Özelleştirme fonunda bulunan nakit fazlalıkları,
- Kamuya ait ihtiyaç fazlası gelir, kaynak ve varlıkların bakanlar kurulu tarafından fona devredilenlerinden,
- Yurt içi ve yurt dışı sermaye ve para piyasalarından (herhangi bir izin aranmaksızın) sağlanan kaynaklardan,
- Para ve sermaye piyasaları dışında diğer yöntemlerle sağlanan finansal kaynaklardan oluşmaktadır (Resmî Gazete:19/8/2016 Tarih ve 29813 sayı).
- Varlık fonu üzerinde bulunan değerleri ipotek,rehin ve teminat göstermek sureti ile kaynak temin edebilir, Kamuya ait kuruluşlardan bazılarının özelleştirme idaresi tarafından kapsama alınan şirketlerin belli oranda hisseleri TVF'ye özelleştirme kapsam ve programından çıkarılarak devredilenlerin kısmi hisseleri şöyledir;

TABLO 4- Varlık Fonu Kaynaklarına Katılan Bazı Kuruluşlar ve Ekonomik Büyüklükleri

Devredilen kurum	Marka/Piyasa değeri	Mal varlığı	% oranı
TTELEKOM	8.2 Milyar \$	9.9 milyar \$	%6,68
THY A.O.	3.4 Milyar \$	16.3 milyar \$	%49,12
ZİRAAT BANKASI A.Ş.	1.3 Milyar \$	14 milyar \$	%100
HALK BANKASI	4.8 Milyar \$	22.7 milyar \$	%51.11

Bu şirketler gibi PTT,Turksat,Bist,Milli Piyango,TCDD izmir limanı,Türkiye Denizcilik İşletmesi A.Ş.,Eti Maden İşletmeleri,Kayseri Şeker A.Ş.,Çaykur İşletmeleri ve T.Jockey Kulübü DE bulunmaktadır. Hedefin 200 milyar \$ olduğu söylenen TVF büyüklüğünün 30 milyar \$ olması beklenebilir. Tablo 4 üzerinde sadece piyasa değeri bulunan şirketler üzerinde bir listeleme yapılmıştır.

Fona devredilen kuruluşların ödenmiş sermayelerine göre sıralaması ise şöyledir.

TABLO 5- Türkiye Varlık Fonu

	Devredilen kurum	Hazine Payı	Ödenmiş Sermaye
1	THY	49,12	1,38 Milyar TL
2	HALKBANK	51,11	1,25 Milyar TL
3	ZİRAAT BANKASI	100	5,00 Milyar TL
4	BİST	73,6	423,2 Milyon TL
5	PTT	100	981,5 Milyon TL
6	BOTAŞ	100	4,15 Milyar TL
7	ETİ MADEN	100	600 Milyon TL
8	TPAO	100	3 Milyar TL
9	TURKSAT	100	1,47 Milyar TL
10	TURK TELEKOM	6,7	3,5 Milyar TL
11	ÇAYKUR	100	1,49 Milyar TL

Kaynak: Karaagöl ve Koç,2016

TVF İÇİN VERGİ VE MUAFİYETLER

Yasa da belirtilen muafiyetler çerçevesinde bakıldığında TVF'nin tüm vergi ve harçlardan muaf tutulduğu görülmektedir. Yapmak istediği finansal teşebbüslerde izin kurallarından ve kısıtlamalarından da aynı şekilde muaf tutulmuştur. Olağan üstü bir yasal düzenleme ile kurulan TVF personel istihdamı dahil her konuda kamu denetimi ve vergilerinden muaf tutulmuştur. (Resmi Gazete 19/8/2017 tarih ve 29813 sayı)

TÜRKİYE VARLIK FONU ÇALIŞMALARINDA 5 YILLIK HEDEFLERİ

Şirket olarak faaliyet göstermesi planlanan TVF kendi resmi internet sitesinde bu planlamayı şöyle özetlemiştir. 4 başlık altında saydığı temel hedefler şunlardır;

- 1-Tüm portföy şirketlerine en iyi yönetim prensiplerinin uygulanması,
- 2-Şirketler arası sinerji olanakları,
- 3-Şirketlere özgü gelişim olanakları,
- 4-Organik büyüme birleşme ve satın alma fırsatları oluşturulması hedeflenecektir.

İLKELERİ VE AMAÇLARI

- 1- **Profesyonel Yönetim:** TVF kendi resmi internet sitesinde ilkelerini şöyle açıklamıştır. Profesyonel yönetim ilke edinilecektir. Buna göre hem fon yönetimi hem de portföyde bulunan şirketlerin yönetiminde dünyaca kabul görmüş ilkeleri baz alacaktır.

Bu ilkenin sadece fon yönetimini değil, devredilen tüm kurumların yönetiminde profesyonel değişiklikler yapılabileceği de söylenmektedir. Yani uluslararası şirketler gibi CEO'larla yönetilen kamu şirketleri olabilir. Artık üst düzey bürokratik dönemleri bitebilir. Yani X siyasetçisi oğlunu-kızını bu şirketlerin başına geçiremeyecek çünkü atama kalkmış oluyor. Yetenekli olanlar, uluslar arası düzeyde geniş vizyonu olanlar halka hizmet eden bu şirketlerin başına geçebilecek.

- 2- **Şeffaflık:** Fon operasyonlarının raporlanması ve portföy şirketleriyle olan etkileşim süreçleri tam bir şeffaflık içerisinde, belirlenen yönetim ilkeleri çerçevesinde yapılacaktır.

Şeffaflık başlığı fon ve alt şirketleri arasında tam bir açıklık ve uyum hedeflemektedir. Aralarında veri ve kaynak alışverişinde açık ve ilkeli hareket etmeleri şirket/kamu zararının önlenmesi açısından son derece önemli bir durumdur. TVF yapılanmasında siyasi etkilerden olabildiğince uzak kalması gerektiğinin farkında olduğunu bu ilke ile bildirmiş oluyor.

- 3- **Performans Odaklılık:** Türkiye Varlık Fonu, her türlü yatırım aktivitesini ve portföyündeki şirketlerin yönetiminde risk-getiri beklentisinin karşılanmasını öncelikli hedef olarak alacaktır.

Özel şirketler gibi çalışma esasını ilke olarak açıklaması, gelecekte kamuya ait çok uluslu kar amacı güden şirketlerin olabileceğinin işaretidir. Ancak özel şirketler kazancın olmayacağı yere asla yönelmezler. Bu şirketlerin sahibi belli şahıslar olduğu için kalifiye personel ve yüksek ücretli beyin gücünden istifade esas politikalarıdır. Asla hata yapmazlar. Bu şirketlere hatır için yönetici atanamaz. TVF kendisi ve alt şirketlerinde bu durumu tarafsız bir esasa çözebilmelidir. Aksi taktirde özelleştirme dönemine kadar büyük zararlar eden KİT'lerin akıbeti burada da görülebilir.

- 4- **Sürdürülebilirlik:** Türkiye Varlık Fonu, varlıkları ile ilgili uygulamalarını, yeni yatırım tercihlerini ve diğer aktivitelerini kuruluş kanununda belirttiği üzere dış etkilerden bağımsız bir şekilde, uzun vadede sürdürülebilir şekilde yönetecektir.

TVF yukarıda belirtilen siyasi etkinin olumsuzluklarını önceden görerek dış etkilerden bağımsız hareket edeceğini ilke edindiğini açıklamıştır.

- 5- **Risk Yönetimi ve hesap verebilirlik:** Türkiye Varlık Fonu, operasyonlarına bağlı olarak ortaya çıkabilecek riskleri belirleyip düzenli olarak raporlayacaktır. Uygulamalarına ilişkin sorumluluklarını kuruluş kanunu ve ilgili mevzuat çerçevesinde yerine getirecektir.

Risklerin raporlanmasından bahsedildiğine göre TVF'nin iç denetim mekanizmasını etkin kullanmayı hedeflediği düşünülebilir. Yıllık olarak başbakanlığa ve TBMM'ye vereceği raporlar bu denetim mekanizması tarafından sürekli yapılan kontrollerin sonuçları olarak sunulacaktır. Böylelikle yıllık olarak incelenen değil sürekli incelenen bir şirketler grubu olarak yönetilmesi amaçlanmış oluyor.

TÜRKİYE VARLIK FONU UYGULAMASI ÜZERİNE SWOT ANALİZİ

GÜÇLÜ YÖNLERİ

- Türkiye Varlık Fonu (TVF) kamu kaynaklarının vergi geliri gibi kullanılmasını önlemiş olur.
- Türkiye'de uluslararası düzeyde büyük bir sermayenin oluşmasına imkan sağlar.
- Uluslararası düzeyde serbest ortaklıklar yaparak, yüksek gelir elde etme imkanı sağlar.

- Kamu kaynaklı yüksek sermaye desteği ile ulusal piyasada desteklenmesi gereken alanları, özel sektördeki karlılık mantığı ile destekleme fırsatı yaratır.
- Devlet iznine ve bürokratik engellere takılmadan rahat bir şekilde ortaklıklar kurabilir.
- Yüksek sermaye gerektiren yatırımlara fon temin edebilir. Uluslararası düzeyde büyük şirketlerin yapacağı kamu yatırımlarını yaparak, gelirini alabilir.
- Yap-İşlet-Devret modellerini bu fon yaparak uluslar arası şirketlerin kazançlarını TVF olarak alıp kamu yükünü hafifletmiş olur.
- Yurt içi ve yurt dışı yatırım ve ortaklıkları ile büyüyen bir çok özel şirketin ülkemize kazandırılmasını sağlayabilir..
- Ekonomik krizler açısından finansal piyasalara güvence olabilir.
- Döviz temini açısından kolaylık sağlayan bir ortam oluşturacaktır.
- Kamu denetimi ile eleştirilen, hantallaşan bir bürokratik engellerden kurtulan önemli bir kamu şirketler topluluğu oluşturacaktır.
- Kamu şirketlerinin özel şirketlerle ortak olması sonucu, kâr ve verimliliğin kontrolünün yapıldığı kamu işletmelerine dönüşme süreci sağlayacaktır.
- Devletin tüm imkanlarından faydalanan yüksek sermaye sahibi şirketlerin nasıl büyüdüğü görülmektedir. Bu şirketlerin uluslararası arenada da büyümesi milyar dolarlık şirketlerin ortaya çıkmasına neden olabilir.
- Otomotiv-Bilişim gibi yüksek katma değerli mal üreten şirketlerle ortak olan TVF gelecekte uluslar arası şirketleri kazandırabilir.

ZAYIF YÖNLERİ

- Siyasi mekanizma tarafından suiistimallere son derece açıktır.
- Yöneticilerin sorumluluklarının olmaması büyük oranda risklerin dikkate alınmamasına neden olacaktır.
- Özel şirketlerle ortaklık kurulduğunda, TVF şirketleri sadece devlet imkanlarını sunan şirket konumuna düşebilir.
- Siyasi mekanizmanın olumsuz etkisi ile zarar eden veya batan bir şirketi yönetim kurulu kararı ile satın alarak olumsuzluk yaratacak bir duruma neden olabilir.
- Hesap verme, denetim, vergi muafiyetleri, finansal piyasalarla ilgili izin alma zorunluluğunun olmaması gibi son derece geniş ve serbest bir çalışma alanı sağlanmasının sakıncaları büyük olabilir.
- Kurumlarda çalışan personelin tamamı KPSS veya değişik yollarla istihdam edilen personellerdir. Bu kurumlarda verimlilik ve etkinlik esasına göre yapılanma kısa sürede yapılamayacaktır.
- Çalışanlar içinde özel bir şirket gibi eleman seçimi ve yetiştirilmesinin yapılması oldukça zor bir durumdur.
- Yeni personel alınması çalışanların kamu kurumlarına dağıtılmasına neden olacaktır. Burada yüksek gelire çalışacak bir istihdam alanı olacağından, personel alımı siyasi mekanizmanın torpilinden asla kurtulamayacaktır.
- Daha önceki KİT'ler gibi istihdam şartlarının KPSS gibi sınavlardan bağımsız yapılması buraların bir süre sonra KİT benzeri kurumlara dönüşme ihtimalini düşündürüyor.

FIRSATLAR

- Zengin arap ülkeleri ile yapılacak ortak yatırımlarla döviz girdi kaynakları artırılabilir. Bu yolla gelebilecek döviz krizleri önlenmiş olur.
- Ortadoğu, Orta Asya ve Afrika ülkeleriyle devletler düzeyinde büyük ancak özel sektör kolaylığı ile yatırım ortaklıkları kurulabilir.
- Devlet yararına çalışan özel şirketleri kontrol edebilen büyük bir organizasyon oluşturulabilir.
- Dünya ile ticari anlamda büyük ve geniş bir şirketler grubu kurulabilir.
- Döviz krizlerini önlemek amacıyla spekülatif hareketleri engelleyecek yüksek rezervli ve dünya çapında özel finans kurumları oluşturulabilir.
- Dünya para piyasalarında etkili dev işletmeler oluşturulabilir.

TEHDİTLER

- Kamu denetiminden uzak olması, vergi vb harçlardan muaf olması gibi durumların sağlayacağı ayrıcalıklardan ötürü, özel sektör aleyhine haksız rekabete neden olacak durumlar doğuracaktır.

- İzin alma zorunluluğunun olmaması bazı alanlara siyasi etkiler dolayısıyla müdahale imkanı verilmiş oluyor. Yabancı menşeli şirketlerin, istenmeyen ideolojik düşünceli kişilere ait işletmelerin aleyhine ticari etkiler yaratacak durumlar ortaya konulabilir.
- Medya sektöründe devlete ait kurumaların sayısının artmasına neden olacak yatırımlara imkan tanımaktadır. Bu yolla hiçbir olumsuz durum duyurulamayacaktır.
- Bu kurumun başına geçen kişilerin görevini kötüye kullanması durumunda kamuya ait yaklaşık 30 milyar dolar tutarındaki bir varlık ipotek vb yolla büyük zararlar uğratılabilir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Ulusal Varlık Fonları kamuya ait fazlalıkların değerlendirilmesi amacıyla kurulan bir finansal kurumdur. Dünya da oldukça yaygın olarak faaliyet göstermektedir. Türkiye’de TVF adıyla kurulan bu fon geç kalmış bir kuruluştur.

TVF kuruluş olarak varlık fonu adıyla kurulsa bile işleyişi dünyadaki fonlardan farklıdır. TVF diğer varlık fonlarından farklı yapıya sahip olarak kurulmuştur. Türkiye’de halka ait özel bir şirket kurulmuş oluyor. Bu kurumun sakıncaları ve faydaları ayrı ayrı ele alınarak incelendiğinde faydalarının daha ağırlıklı olduğu görülmüştür.

Varlık Fonu denetimi olan bir finansal kuruluştur. Ancak burada şöyle bir sakınca görülebilir. Faaliyetlerin yönlendirilmesinde kamu denetimi olmayıp, sonuçları hakkında kamu denetimi esas alınmaktadır. Bu durum diğer kamu kurumları açısından bakıldığında farklılık yaratmaktadır. TVF, şirketlerinde hali hazırda olan personel yapılanması için nasıl bir çözüm üretecektir. Bu yapının yeni olması nedeniyle reformları uzun süreli bir süreç gerektirmektedir.

TVF bir yatırım fonu olmakla beraber kamuya ait bir şirketler grubu olarak da düşünülebilir. Devletin üst düzey bürokratlarının ticari bir geçmişi yoktur. Ancak bu kurum tamamen ticari faaliyetler üzerine planlanmıştır. Profesyonel yönetimden kastedilen sanırım, tecrübeli ve profesyonel ticari geçmişi olan bir ekip tarafından yönetilmesi planlanmıştır. Bu durum büyük şirketlerin üst düzey yöneticilerinin transferleri ile yapılacak olursa, astronomik ücretler ödenmesi gerekebilir. Böylesine önemli bir görevi üstlenecek olan kişi veya kişilerin başarıları ve başarısızlıkları devlet memuru zihniyetiyle sorgulandığında bu görevi kimse kabul etmeyecektir. Tamamen performans esasına göre olması bu yönüyle doğru bir karar olarak kabul edilebilir. Ancak bu kişilerin nasıl seçileceği henüz açıklık getirilen bir durum değildir. Bu durum son derece suiistimale açık bir durumdur.

Türkiye Varlık Fonu uluslar arası düzeyde önemli ortaklıkları herhangi bir inanç, etnik ayırım vb şeyleri dikkate almadan yapabilecek bir teşebbüs olarak düşünülmüştür. Böylelikle Yahudi veya ermeni bir şirketle ortak olması devletin politikalarını etkilemeyecek hatta bu ortaklıkta etkilenmeyecektir. Çünkü halen Yahudi ortaklığı olan yüzlerce şirket ülkemizde faaliyetine devam etmektedir. Bu durum Türkiye’nin ne dış ne de iç politikalarında hiç dikkate alınmamaktadır. Nitekim Fransa veya İsrail malları defalarca boykot edildi ancak devlet bu konuda hiçbir yasaklamaya gitmedi. Çünkü bu mallara aracılık yapan veya bu şirketlerle ortak olanlar kendi vatandaşı ve vergi mükellefidir.

Cumhurbaşkanının bir beyanında “Dünya da bütün sorunlar ve çözümleri ticari nedenlere dayalıdır” açıklaması bu durumun tüm dünya tarafından fark edildiğini de ortaya koymuştur.

TVF’nin güçlü yönleri zayıf yönlerinden daha fazladır. Zayıf yönleri reformlarla giderilmesi mümkün olan konuları içermektedir. Zamana bağlı olarak, bu geçiş sürecinden sonra, bu durumun çözüleceği açıktır.

Sağladığı fırsatlar da tehditlerden daha önemlidir. Tehditlerin tamamı iki başlık altında toplanabilir. Bunlar;

1-Kamu gücünün denetimde etkili olmayıp, icraatın içinde yer alması,

2-Bu dev kuruluşun sahibi olan bir şahsın olmaması. Sahibi devlet olan kuruluşların hak müdafaası daha çok mahkemeler yoluyla ve uzun yıllara yayılan bir süreçle çözülmektedir. Bu durum karar vericiyi rahat hareket etmeye sevk eder. Kendi işletmesi için girmeyeceği risklere kamu teşebbüsleri için girmesine neden olur. Nitekim KİT’lerdeki yapılanmaya bakıldığında ciddi hataların olduğu görülmektedir. Dev işletmelerin 1 TL ye satılma pahasına elden çıkarılamamasının sorumlusu bürokrat yöneticilerdir. Bu durum onlar için riskti. Ama riskleri alan siyasi mekanizmanın etkisiyle, kanundaki boşluktan yararlanma düşüncesinin etkisiyle ve kişisel fikir ve düşüncelerin etkisiyle bu hataları yapmaktan geri durmadılar. Sonunda milyarlarca dolar değerindeki kamu şirketleri, kurtulmak istenen kamu yükleri halini aldılar.

Bu durumun çözümünün özel müteşebbislerle yapılacak olan ortaklıklarla olacağı düşünülmüş olmalıdır. Özel müteşebbis zarara neden olacak duruma yönetime müdahale ederek engel olacaktır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan İzmir İktisat Kongresindeki karara göre, özel müteşebbise devredilecek olan KİT’ler devredilemediği için karlılığı hesaplanmadan devam ettirilmiştir.

Üretimde marjinal fayda, marjinal verimlilik ve marjinal maliyet unsurları dikkate alınmadan personel ve ürün yelpazesi düzenlenmiştir. İnsanların kişisel arzuları devleti zaafa uğratmıştır. Seçim ekonomilerinin bir parçası

olan KİT'ler "aralık" olmuş ve büyük zarar eden kuruluşlar haline gelmiştir. KİT'ler 1940'lı yıllardan itibaren özelleştirilseydi, özel sektörde her biri büyük dev bir işletme olabilirdi. Dünya piyasasında karlı alanlara yatırımlar yapan şirketler haline gelebilirlerdi. Ancak bunlar yerine kamu hizmetine yardım eden, istihdam yaratan ve kendi kendine bile yetemeyen işletmeler haline geldiler. Uluslar arası örgütlerin etkisi ile kurulan sendikalar aracılığı ile halkın işletmelerinde (günün şartlarına göre) astronomik ücretlerle çalışan bir işçi kesimi oluşturdu. Ve sonunda özelleştirme yoluyla bu işletmeler yok edildi.

Bu durum yaşanan önemli bir tecrübe olduğundan TVF'de benzer durumların yaşanmaması için yasal alt yapının düzenlenmesi şarttır. Bu çerçevede dev devlet işletmeleri uluslararası ortaklıklarla büyüyecektir. Ayrıca finans temin eden ve kriz dönemleri için yurt içinde ve uluslararası platform da güven veren şirketler olacaktır.

KAYNAKÇA

- Gökhan Şen,(2016), “Türkiye ve Yeni Başlayan Varlık Yönetim Fonu Hikayesi”, Business HT, 28 Temmuz 2016
- Karagöl,E.,Koç,Y., (2016), Dünya da ve Türkiye’de Varlık Fonu., SETA Vakfı,İstanbul
- Kayıran,M.,(2016), Türkiye Varlık Fonu’nun Kuruluş Amaçları ve Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme,Eğitim Bilim toplum Dergisi,Cilt:14,Sayı:56
- <https://www.divestopedia.com/definition/854/sovereign-wealth-fund> (Erişim:13/11/2017)
- <http://www.dogrulukpayi.com/bulten/turkiye-ekonomisi-icin-yeni-bir-secenek-ulusal-varlik-fonu>
- <https://www.swfinstitute.org/sovereign-wealth-fund-rankings/>
- <http://sosyal.paraanaliz.com/2017/02/07/dunyada-ulusal-varlik-fonlarisovereign-wealth-funds/>
- <https://www.swfinstitute.org/statistics-research/linaburg-maduell-transparency-index/>
erişim:20/11/2017
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/08/20160826-1.htm> (erişim:20/11/2017)

GÜNDEM KURMA TEORİSİNDE UŞAK ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİNİN MEDYA YAKLAŞIMLARININ TESPİTİ

(Sayfa 41-55)

Doç. Dr. Murat SEZGİN
Doç.Dr.,Uşak Üniversitesi İletişim Fakültesi
Bilal YALAP
Uşak Üni.Sos.Bil.Ens.

Öz

Bu çalışmada gündem kurma teorisi çerçevesinde, Türkiye’de medya gündeminin Uşak üniversitesi öğrencileri gündemini belirlemedeki rolü incelenmiştir. Çalışmada en çok satın alınan üç gazete nicel içerik analizine tabi tutulmuş ve öğrencilerin gündemini ölçmeye dair anket uygulanmıştır. İçerik analizi 11,12,13 Ocak 2016 tarihlerini kapsayacak şekilde ele alınmıştır. Yapılan araştırma süreci boyunca dikkat edilmesi gereken kriter ise anket uygulamaların yapılacağı tarih ile medya içerik analizinin yapılacağı tarih arasında paralellik olmasına dikkat edilmiştir. Çalışma kapsamında uşak üniversitesi öğrencilerinin gündemi ile medya gündeminde ele alacağımız gazete ve televizyon kanalları karşılıklı analize tabi tutulmuştur.

Anahtar kelimeler: Gündem Kurma Teorisi, Uşak Üniversitesi

DETERMINATION OF MEDIA APPROACHES IN STUDENTS OF UŞAK UNIVERSITY STUDENTS IN THE AGENDA OF THE AGENDA

Abstract

In this work, with in the frame of theory of establishing agenda, the role of media agenda in Turkey in determining the agenda of Uşak University students is investigated. In the work, best selling three newspapers are analyzed with respect to quantitative content and a survey is applied in order to measure students’ agenda. Content analysis is treated to cover 11-12-13 January 2016 dates. During investigation period, important criterion is that there is a parallel between the date on which surveys will be applied and the date on which media content analysis will be held. In the scope of work, the newspapers and tv channel which will be treated in the agenda of Uşak University students and media agenda, are analyzed mutually.

Keywords: Agenda Establishing Theory, Uşak University

Giriş

Dünden bugüne kadar insan hayatı boyunca devam eden tek şeyin iletişim olduğunu söylememiz yanlış olmaz. İnsanın tarihi ile başlayan bu olgu ve süreç ilk zamanlar mağara duvar resimlerinden başlayıp zaman içerisinde daha farklı boyutlara ulaştığını söylenmektedir. Tarihi bu kadar eskiye giden iletişim olgusunu ve sürecini tanımlamanın kolay olmadığı da açıktır. Bu bağlamda iletişim insanların var olması ile ortaya çıkan bir gereksinimdir. (Aziz, 2010:23) En genel olarak iletişim; bilgi ve haberlerin karşılıklı değişime ve anlaşılmasıdır. (Crowley-heyer, 2011:18). Tanımdan hareketle iletişim sürecinin karşılıklı ve dinamik bir süreç olduğunu görmekteyiz. Bu dinamik süreç iletişimi disiplinler arası bir alan olma özelliği kattı ve disiplinler arası bir bilim olma özelliği gösterdi. Özellikle 1970’li yıllardan sonra teknolojik gelişmeler ve televizyonun yaygınlaşması ile beraber iletişimi daha hızlı hal almasını sağladı. Özellikle sanayi devriminden sonra ise kitlelerin oluşumu, kitleler ile iletişimi çok ayrı bir boyuta taşıdı. İletişimin bir boyutu olarak kitle iletişim süreci günümüzdeki iletişim çalışmalarında merkezi bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda ele alınması gereken, Kitle kavramı en genel kullanım biçiminde bir yerde toplanmış, bir araya gelmiş insan topluluğu, kitle olarak ifade edilir. (tdk.gov.tr).

Bugün kitlelere tek bir araç ile ulaşabilme imkanına sahibiz. İletişimin artık yüz yüze iletişimden çok kitlesel bir hal almaktadır. Kitle iletişim araçlarının güçlü bir kodlama ve yaygın bir sunum ile ilettiği bilgi ve mesajlar, bu araçların haber olarak yayma özelliği ile toplum içerisinde yaşayan birey, örgüt, sosyal kurum, toplum ve kültür düzeyinde etkili olmaktadır. Geneli bilgilendirmeyi amaçlayan yapısı ile mesaja maruz kalan bireyin de bilgi, duygu, görüş, tutum ve davranışlarını etkilemektedir. (Arklan, 2013:194). Bu kitle iletişim araçlarının bu etkileme gücü bu konu üzerinde farklı alanlarda çalışmalar ve kuramlar ortaya atılmasına sebep olmuştur. Özellikle ortaya atılan belli başlı kuramlar; sosyalizasyon, eşik bekkiliği, pekiştirme, suskunluk sarmalı ve gündem belirleme teorileridir. Günümüzde özellikle kitle iletişim araçlarının en önemli işlevi bilgi verme işlevidir. Bu işlevi yürüten medya organlarıdır. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması medya patronlarını

Journal Of International Social Sciences Academic Researches Dergisi- C:1-S:1 Yıl: 1-2017/ Mart

meydana çıkarttı.Medya ise kitle iletişim araçlarıhâkimiyet kurarak büyük bir güç elde etti. Bu gücü kullanmada ele alınan teorilerden kitle iletişim araçlarına yönelik ortaya atılan gündem kurma teorisinden hareketle çalışmamızı şekillendireceğiz. Günümüzde artık medyanın dördüncü bir güç olarak görüldüğü gayet aşikârdır. Medyanın bu gücünde birçok eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Özellikle iletişim faaliyetlerinin gelişmesin ile medyanın vatandaşların/halkın gündemini belirlemede ki rolünü irdeleyeceğiz.

1.Gündem Kurma Teorisi ve Tarihsel Gelişim Süreci

Dünya halkları sürdürülebilir bir gelecekte, yaşamaya değer bir yaşam tarzı için mücadele ederkenmedyanında bu mücadelede önemli bir rolü vardır(Belser, Chadwick, 1998:14). İnsanlar dünyada neler olduğunu anlamak için medyaya bağıdırlar. İnsanlar kitle iletişim vasıtası ile etraflarından ve çevrelerinden haberdar olurlar ve hayatlarını bu doğrultuda şekillendirirler. McLuhan'ın da dediği gibi “ bilgiler elektrik hızıyla aktarıldıkça eğilimler ve söylentiler dünyası gerçek dünya olur” (Baldini, 2000:95). Bu bağlamda kitle iletişim araçları ile sunulan dünyanın gerçek dünya olarak algılandığı bu süreç içerisinde, kitle iletişim araçları toplumda meydana gelen bazı olayları daha çok ilgi gösterir, bazılarında da daha az ilgi gösterir ya da onları görmezden gelir(Yaylagül, 2013:78).Gündem belirleme; bireylerin bir takım konuların görece önemini, kitleiletişim araçlarının o konuya verdikleri önem doğrultusunda öğrendikleri varsayımına dayanan, haberleri sunuş yoluyla bazı konulara ağırlık vererek kamuoyunun gündemini belirlediği görüşüne dayanmaktadır.(Wanta, 1997:2; McQuail ve Windahl, 1993:91; Erdoğan ve Alemdar, 2002:212, Akt. Terkan, 2007: 562). Kitle iletişim araçları bunu yapar iken olayları belli bir süzgece tabi tutar, medya patronlarının gündem belirlemede en temel amacı kendi meşrutiyetini egemen kılmak olduğundan olaylara vereceği önem sırasında bu doğrultuda değişkenlik gösterir. Çünkü medyanın olaylara verecekları önem sırası kamuoyunu etkileyeceğinden, önem sırasını da belirlemede yine en temel aktör medyadır. Çünkü kamuoyunun algısı medyanın önem sırasına göre şekilleneceğinden, medya insanların düşünce yapılarından yaşayış biçimlerine kadar her alanda etki yapmaya çalışmaktadır. Gerçekten de medyanın gündemine aldığı konuların izleyicilerin de gündemine girdiği ve genellikle medyanın istediği biçimde kamuoyunda bir iklim yaratıldığı bilinmektedir (İnceoğlu, 2011:236). Bu etkiyi yapmaya çalışır iken etkili olabilmek için yayımlayacağı şeyleri izler, seçer ve bunları izleyiciye sunar. Sunumu yapar iken değişik görüntü ve yan unsurlar ile bunları destekler (Güz, 1994:115).Burada kitle iletişim araçları daha çok önem verdiği konuları daha çok önemli göstermek için daha çok materyaller ile besleyecek ve daha önemsiz görmüş olduğu konuyu ise geri plana iteleyerek unutulmasını sağlayacaktır.

Gündem kurma teorisi' kitle iletişim araçlarının ülke ve dünya sorunları hakkında kamuoyuna bilgi sunmanın, bu konuların kamuoyunda da bir önceliğe sahip olması sonucunu doğurduğu' düşüncesinden hareketle 1972' yılında McCombs ve Shaw tarafından ortaya atılmıştır (Işık, 2012:82).Yalnız kitle iletişim araçlarının izleyiciler ile olan dış dünya arasında bir köprü görevi gördüğü fikri yeni değildir.

WalterLippman ilk kez 1922' de yazdığı klasikleşmiş eseri kamuoyunda içinde yaşadığımız çevre ile ilgili bildiklerimizle değil de dolaylı yollarla geldiğini, fakat bir görüntüden ibaret olduğunu bildiğimiz her şeye sanki gerçek çevrenin kendisiymiş gibi davrandığımızı işaret eder. Daha sonra ise 1958 yılında Norton Long ile Kurt Langve Gladys Engel Lang 1959 etkileri büyüktür. Long 1958'de yayınladığı ‘ çevreyle ilişkilerden yerel halk’ adlı makalesinde kitle iletişim araçlarının gündem belirleme işlevine işaret etmiştir (Atabek, 2011:156). Daha sonraları ise MaxwellMccombs ve Donald I. Shaw gündem kurma modelini ampirik olarak sınamak için 1968' deki başkanlık seçimlerinde çalışmışlardır. Gündem kurma modelinin kararsız seçmenlerin kararlarını nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Medyanın önemli gördüğü olaylarda seçmenler için de önemli olaylar haline gelmeye başlamıştır. Buna göre medyanın gündemi izleyicilerin ve okuyucuların bilinçsel dünyalarını şekillendirmiştir. DavitWeaver 1981 de yayınladığı bir çalışmada da Mccobs ve Shaw'ı destekler. Weaver 1976 başkanlık seçimlerinde medyanın gündem kurma işlevini incelemiştir. ve medyanın gündemi ile halk arasın daparalellik olduğunu saptamıştır(Agee,Ault ve Emery, 1985:35). Gündem oluşturma konusunda Amerika da yapılan araştırmalar dışında ise 1990 yılında İngiltere de Miller, Türkiye ise 1994 yılında araştırmacı Nurettin Güz tarafından medyanın gündem belirlemede üzerine yapılan araştırmada medyanın gündem belirlemede etkili olmadığı sonucu çıkmıştır.

2.Araştırmanın Amacı, Kapsamı, Sınırlılıkları

Araştırmanın amacı medyanın gündemini oluşturan konular ile Uşak Üniversitesi öğrencilerinin gündemi arasında paralellik olup olmadığını ve genel hatlarıyla medya gündemi ile üniversitesi öğrencileri arasında olan bu paralellığın yada uyumsuzluğun tespitine yönelik yapılan bir araştırmadır. Çalışmanın kapsamı ele aldığımızda, yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü büyük güç olarak medya kabul edilmekte ve bu çerçevede değerlendirilmektedir. Bu bağlamda ele aldığımız çalışmanın konusunun ne olduğuna baktığımızda konu uşak Üniversitesinde bulunan öğrencilerin medya yaklaşımlarının tam olarak ne yönde olduğudur.Araştırmamızın sınırlılıklarına Uşak Üniversitesi öğrencileridir.Uşak Üniversitesi 2006 yılında

Journal Of International Social Sciences Academic Researches Dergisi- C:1-S:1 Yıl:1-2017/ Mart

kurulduğundan buradaki verileri ülke bazlı olarak genelleymeyiz. Genel hatlarıyla araştırmaya sınırlılık getiren hususlar ise zamanın kısıtlılığı, örneklemin sadece Uşak Üniversitesinden alınmış olması olarak özetlemek mümkündür.

3.Araştırmanın Hipotezleri

Araştırma amacı ve modeli doğrultusunda araştırmanın hipotezleri şu şekilde belirlenmiştir.

Hipotez 1: Cinsiyet ile medyada birinci sırada gündem konuları arasında ilişki vardır.

Hipotez 2: Gelir ile medyada birinci sırada gündem konuları arasında ilişki vardır.

Hipotez 3: Cinsiyet ile medyaya duyulan güven arasında ilişki vardır.

Hipotez 4: Gelir ile Medyaya duyulan güven arasında ilişki vardır.

4.Araştırmanın Metodolojisi

Çalışmada medyanın Uşak Üniversitesi öğrencileri üzerinde gündem oluşturma süreci ölçümlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın evreni olarak seçilen mecra ise Uşak Üniversitesi olmuştur. Bu çalışmada kullanılan ölçek 1994 yılında Nurettin Güz ve Zekiye Tamer Gencer doktora tezindeki çalışmanın ölçeğidir. Araştırmanın amacı Uşak Üniversitesi öğrencilerinin medya yaklaşımlarını ölçmek olduğundan genel hatlarıyla üniversite öğrencilerinden rastgele örneklem seçilmiş ve sahaya anket uygulanmıştır. Anket uygulanırken örneklem seçilen gruba herhangi bir müdahale edilmeksizin kendileri tarafından doldurulmuştur. Ayrıca anketlerin uygulanmasından sonra seçilen medya mecrasının içerik analizi yapılmış yapılan analiz ile anket verileri arasında paralellik olup olmadığı analiz edilmiştir.

5.Veri Toplama Yöntem ve Aracı

Gerçekleştirilen araştırmada öncelikle Uşak Üniversitesi öğrencilerin medya yaklaşımlarının tespiti ölçülmüştür. Gerçekleştirilen araştırmada anket soruları özenle hazırlanmış ve soruların yönlendirici olmaması hususunda özen gösterilmiştir. Bu bağlamda anket verilerinin ilk yedi soruluk kısmı sosyo-demografik özelliklerle alakadar olup diğer sorulara ise medya ile ilgilidir. Anket dört kısma ayrılıp enformasyon, medyada enformasyon paylaşımı, kültürel enformasyon paylaşımı ve son olarak da kişisel medya yaklaşımı olarak kategoriye ayrılmış ve 27 soru sorulmuştur.

Anket uygulanan kişi sayısı olarak da 400 kişi belirlenmiş katılımcıların fakülte olarak çeşitli olmasına özen gösterilmiştir. Cevapların alınmasında 5'li Likert ölçeği (1= Tamamen Katılıyorum, 2= Katılıyorum, 3= Kararsızım, 4=katılmıyorum, 5=Tamamen Katılmıyorum) kullanılmıştır.

Veriler SPSS 13,0 ve LISREL 8.51 istatistik programları yardımıyla analiz edilmiştir. Verilerin analizinde, doğrulayıcı faktör analizi, yapısal eşitlik analizi, frekans dağılımları, ortalamalar ve standart sapma kullanılmıştır. Anketin sahaya uygulanması ile beraber içerik analizinden elde edilen verilerin arasında karşılaştırma yapılmıştır.

6.Verilerin Analizleri

Araştırmaya katılanların demografik özellikleri aşağıdaki gibidir.

Tablo 1: Katılımcıların Fakültesi

	Frekans	Yüzde
İktisadi, İdari Bilimler Fakültesi	64	16,0
Mühendislik Fakültesi	104	26,0
İslami ilimler Fakültesi	56	14,0
Spor Bilimleri Fakültesi	32	8,0
Eğitim Fakültesi	64	16,0
Fen-Edebiyat Fakültesi	80	20,0
Toplam	400	100,0

Tablo 1 bakıldığında katılımcıların büyük bir çoğunluğunun % 26 lik oran ile Mühendislik Fakültesi öğrencilerinden oluştuğunu görmekteyiz. İkinci sırada ise % 20 lik oran ile fen edebiyat fakültesi öğrencilerinin olduğu göze çarpmaktadır. En az katılım alınan fakülte ise % 8 lik oran ile spor bilimleri fakültesidir.

Ankete katılanların % 48 (192kişi) bir oran ile ikinci sınıftır. İkinci sırada ise % 22(88) bir oran ile birinci sınıfların katılımı gözlemlenmektedir. Üçüncü olarak ise % 20(80) bir oran ile üçüncü sınıflar ankete katılmaktadır. Son olarak % 10(40) bir katılım ile dördüncü sınıf öğrencileri bulunmaktadır. Ankete katılan bireylerin cinsiyet dağılımında 248 kişi ile %62 orana sahip olan erkekler iken 152 katılım ile %38 oranına sahip kadınlar ankete katılmıştır..

Tablo 2:Katılımcıların Aylık Gelirleri

	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Tipik değer
Aylık Gelir	400	100,00	3500,00	673,0000	500,00

Araştırmaya katılan bireylerin en düşük aldıkları ücret 100 TL iken en yüksek değer olarak ise 3500 TL verilmiştir. Ankete katılan toplam 400 kişinin aylık gelirlerinin ortalaması ise 673 TL dir. Ayrıca genel olarak örneklemelerin tipik gelir olarak en çok yazdıkları rakam ise 500 TL dir.

Tablo 3:Katılımcıların Aylık Gelirlerini Kim Karşılıyor?

	Frekans	Yüzde
Ailem	312	78,0
Burs alıyorum	56	14,0
Kendim	16	4,0
Yakın Akrabalarım	8	2,0
Diğer	8	2,0
Toplam	400	100,0

Ankete katılan bireylerin gelirlerini kim karşılıyor tablosunda genel hatlarıyla %78 bir oran ile aileleri tarafından karşılanmaktadır. % 14'lük bir kısım gelirin burs olduğunu belirtmekte % 4 bir kısım ise gelirini kendisi karşılamaktadır

Tablo 4: Katılımcıların Şuanda Yaşadıkları Yer

	Frekans	Yüzde
Boş	8	2,0
Arkadaşlarımla evde	152	38,0
Evde yalnız	16	4,0
Yurtta	200	50,0
Ailemle	24	6,0
Toplam	400	100,0

Ankete katılan katılımcıların şuanda yaşadıkları yere dair sorulan soruda katılımcıların % 50 yurtta kalmakta olup,% 38 arkadaşları ile evde , % 6 ailesiyle,% 4 evde yaşamaktadır.

Tablo 5:Katılımcıların Çoğunlukla Yaşadığı Yer

	Frekans	Yüzde
Köy	56	14,0
İlçe	88	22,0
İl	112	28,0
Büyükşehir	144	36,0
Toplam	400	100,0

Öncelikle ankete katılan katılımcıların çoğunlukla yaşadığı yer olarak % 36 bir oran ile büyükşehirdir ikinci sırada ise %28 orana sahip olan illerde, üçüncü olarak ise % 22 lik bir orana sahip olan ilçelerde son olarak ise % 14 bir oran ile köylerde yaşamaktadır.

7.Uşak Üniversitesi Öğrencilerinin Medya Yaklaşımları

Journal Of International Social Sciences Academic Researches Dergisi- C:1-S:1 Yıl: 1-2017/ Mart

Bu bölümde uşak üniversitesi öğrencilerinin medya yaklaşımları ele alınmış hangi medya mecrasını takip ettiği ve hangi konuların ilgisi doğrultusunda belirlenmeye çalışılmış ve frekans tabloları oluşturulmuş. Tablo 6 da görüldüğü gibi katılımcıların genel olarak ilk birinci sırada takip ettikleri program türü olarak % 52 lik bir oranla **haber** yer almaktadır. İkinci sırada ise % 18 bir oran ile spor haberleri yer almaktadır. Üçüncü sırada yer alan program türü ise %14 lük oran ile yerli dizilerdir. Dördüncü olarak katılımcıların en sık takip ettiği diğer bir program türü ise % 6 bir kısım ile yabancı filmlerdir.

Tablo 6: Katılımcıların En Çok Takip Ettikleri TV Program Türleri

	Frekans	Yüzde
Haber	208	52,0
Spor	72	18,0
Yerli Dizi	56	14,0
Yabancı Dizi	16	4,0
Yabancı Film	24	6,0
Talk Show	16	4,0
Dini İçerikli Yayın	8	2,0
Toplam	400	100,0

Sıralamada beşinci sırayı alan program türü ise, % 4 lük oran ile yabancı diziler ve talk show, son sırada yer alan dini içerikli yayınlar ise sadece % 2 bir tercih içerisindedir.

Tablo 7: İkinci Sırada Takip Edilen Programlar

	Frekans	Yüzde
Boş (Cevapsız)	16	4,0
Ekonomi	32	8,0
Spor	88	22,0
Yerli Dizi	56	14,0
Yabancı Dizi	8	2,0
Yerli Film	16	4,0
Yabancı Film	64	16,0
Belgesel	40	10,0
Müzik	40	10,0
Talk Show	16	4,0
Magazin	8	2,0
Dini İçerikli Yayın	8	2,0
Kadın Programları	8	2,0
Toplam	400	100,0

Katılımcıların ikinci olarak takip ettikleri program türü olarak ise birinci sırada % 22 oran ile spor programları, ikinci sırada ise %16 lük oran ile yabancı filmler, % 14 oran ile ise yabancı diziler. Müzik ve belgesel gibi program türlerini % 10 lük bir oran ile dördüncü sırada tercih edildiğini görmekteyiz. Ayrıca katılımcıların ikinci olarak tercih ettikleri program türlerine ankete katılan 400 katılımcıdan % 4 lük kısmı boş bırakmıştır.

Tablo 8: Üçüncü Sırada Takip Edilen Programlar

	Frekans	Yüzde
Boş (Cevapsız)	32	8,0
Haber	8	2,0

Spor	24	6,0
Yerli Dizi	48	12,0
Yabancı Dizi	16	4,0
Yerli Film	16	4,0
Yabancı Film	32	8,0
Belgesel	48	12,0
Müzik	96	24,0
Talk Show	32	8,0
Magazin	32	8,0
Dini İçerikli Yayın	16	4,0
Toplam	400	100,0

Tablo-

Katılımcıların %24 üçüncü program türü olarak müzik cevabını. İkinci olarak ankete verilen cevap ise % 12 lik bir oran ile yerli dizi ve belgesel programlarıdır: Üçüncü olarak takip edilen program türü ise % 8 orana sahip talk show, magazin, yabancı filmidir.

Tablo 9 Katılımcıların En Çok Takip Ettikleri TV Kanalı

	Frekans	Yüzde
Boş	8	2,0
ATV	168	42,0
KANAL D	64	16,0
SHOW TV	24	6,0
STAR TV	40	10,0
TRT	24	6,0
NTV	16	4,0
CNBC-E	24	6,0
KANAL 7	26	4,0
STV	8	6,0
FOX	8	2,0
Total	400	100,0

Katılımcıların % 8 lik bir kısmı cevabıboş bırakmıştır.%42 bir kısmının en çok izlediği TV kanalı olarak ilk sırada ATV yer almaktadır, ardından %16 oran ile KANAL D gelmektedir. Üçüncü sırada olan TV programı ise % 10 luk orana sahip STAR TV gelmektedir STV ve FOX sadece %2 lük oranda tercih edilmektedir.

Tablo 10 . İkinci Sıra Takip Edilen TV Kanalı

	Frekans	Yüzde
Boş	48	12,0
ATV	8	2,0
KANAL D	112	28,0
SHOW TV	64	16,0
STAR TV	48	12,0
TRT	40	10,0
NTV	16	4,0
CNN Türk	24	6,0
Cnbc-e	8	2,0
KANAL 7	8	2,0
TNT	8	2,0
FOX	16	4,0
Total	400	100,0

Ankete katılan katılımcıların ikinci sırada en çok takip ettikleri TV kanalı ise %28 oranına sahip KANAL D gelmektedir ikinci olarak ise %16 oranına sahip ŞHOW TV almaktadır üçüncü olarak izlenen TV kanalı ise %12 lik oran ile STAR TV izlenmektedir, ankete katılan 400 katılımcının % 12 bu soruya cevap vermemiştir.

Tablo 11. Üçüncü Sıra Takip Edilen TV Kanalı

	Frekans	Yüzde
Boş	64	16,0
SHOW TV	80	20,0
STAR TV	40	10,0
TRT	16	4,0
Cnbc-e	24	6,0
KANAL 7	16	4,0
TNT	24	6,0
FOX	64	16,0
Diğer	72	18,0
Total	400	100,0

Ankete katılan 400 katılımcının % 16'lık kısmı bu soruyu boş bırakmışlardır. Birinci sırada % 20 lik orana sahip SHOW TV yer almaktadır ikinci sırada ise %16'lık bir oran ile FOX ve üçüncü olarak ise % 10 luk oran ile STAR TV izlenmektedir. Katılımcıların % 18 ankette verilen kanalların dışında diğer kanalları izlemektedir Ankete Katılımcıların katılanların % 50 si gazete almamaktadır(Tablo 12). Alanların aldıkları gazete sıralaması ise %10 kısmının ilk aldıkları gazetenin sabah gazetesi olduğu görülmektedir. İkinci olarak ise gazete alanların %8 posta gazetesini almaktadırlar. Üçüncü olarak %4 lük bir kısmı ise hürriyet, fanatik, foto maç, habertürk gazetelerini almaktadırlar.

Tablo 12. Katılımcıların En Çok Satın Aldıkları Gazete

	İlk Sıra		İkinci Sıra	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Boş	8	2,0	48	12,0
Sözcü	8	2,0	32	8,0
Hürriyet	16	4,0	8	2,0
Posta	32	8,0	8	2,0
Akit	8	2,0	16	4,0
Fanatik	16	4,0	8	2,0
Fotomaç	16	4,0	8	2,0
Habertürk	16	4,0	16	4,0
Sabah	40	10,0	8	2,0
AMK	8	2,0	8	2,0
STAR	16	2,0	16	4,0
Aydınlık	8	2,0	8	2,0
Cumhuriyet	8	2,0	8	2,0
Ortadoğu	8	2,0	8	2,0
Gazete Almam	200	50,0	200	50,0
Total	400	100,0	400	100,0

İkinci sırada aldıkları gazete ise %8 lik orana sahip hürriyet gazetesi birinci sıradadır. İkinci sırada aldıkları gazete ise % 4 lük orana sahip foto maç, vatan ve zaman gazeteleridir. Üçüncü olarak ise %2'lik oran ile posta, fanatik, habertürk, sabah, milliyet, cumhuriyet, Türkiye, milli gazete, evrensel gazeteleridir araştırmaya katılan katılımcıların %50 si gazete almamaktadır. Ayrıca % 12 lik bir kısım ikinci sırada aldığı gazete kısmını boş bırakmıştır.

Tablo 13 Katılımcıların üçüncü Sırada Satın Aldıkları Gazete

	Frekans	Yüzde
Boş	88	22,0
Hürriyet	8	2,0
Posta	32	8,0
Fotomaç	8	2,0
Haber Türk	8	2,0
AMK	16	4,0
Milliyet	16	4,0
Zaman	8	2,0
Milli Gazete	8	2,0
Güneş	8	2,0
Gazete almam	200	50,0
Total	400	100,0

8. Medya ile Öğrenci Gündemlerine Yönelik Karşılaştırılmalı İçerik Analizi Bulguları

Bu bölümde medya içerik analizlerinin içerik olarak sıklık analizleri ve boyutlarına dair bir analiz yapılmıştır. İçerik analizi 11-12-13 Ocak günlerinde hürriyet, sözcü ve posta gazetesinin sayıları ele alınmıştır. Araştırmada yapılan içerik analizi bulgularına baktığımızda 11 ocak 2016 yılında ele alınan gazete bulgularında medyada en fazla yer alan haberlerin % 21 lik oranı siyaset ve politika haberleri yer almaktadır. İkinci olarak medya gündemi ise %13,09 luk oran ile terör haberleri medyanın gündemini oluşturmaktadır. Üçüncü olarak ise %11,30 luk oran ile spor konulu haberler medyanın gündeminde yer almaktadır. Medyanın gündemini işgal etmeyen konu ise hayvanlar ve polisiye olaylar yer almaktadır.

Tablo 14: Medya Gündemine Dair İçerik Analizi Bulguları

	11 Ocak				12 Ocak				13 Ocak			
	HÜRRIYET	SÖZCÜ	POSTA	Toplam	HÜRRIYET	SÖZCÜ	POSTA	Toplam	HÜRRIYET	SÖZCÜ	POSTA	Toplam
Siyaset Politika	14	12	10	36	11	14	9	34	9	10	12	31
Din	1	-	-	1	2	1	-	3	-	-	-	-
Bilim	-	1	-	1	-	1	2	3	-	-	1	1
Terör	9	7	6	22	6	6	9	21	3	8	6	17
İşsizlik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eğitim	4	2	1	7	1	2	1	4	2	2	1	5
Kültür Sanat	1	1	-	2	-	-	1	1	3	1	2	6
Gösteri	1	-	1	2	-	-	2	2	1	1	-	2
Ekonomi	6	5	2	13	4	2	5	11	8	5	3	16
Afet	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	3
Kaza	3	2	1	6	3	1	3	7	1	3	3	7
Güvenlik	2	3	1	6	2	4	1	7	1	5	1	7
Magazin	4	3	5	12	3	1	2	6	4	3	6	13
Sağlık	2	-	4	6	1	-	6	7	2	-	-	2
Skandal	1	1	-	2	1	1	-	2	1	1	-	2
Hava Durumu	2	1	2	5	3	1	1	5	3	1	1	5
Spor	7	4	8	19	10	7	12	29	9	7	11	27
İnsan Hakları	-	2	-	2	-	1	-	1	-	-	-	-
Hayvanlar	-	-	1	1	1	-	1	2	-	-	1	1
Polisiye Olaylar	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1
Ölüm Cinayet	4	3	3	10	4	2	3	9	4	3	5	12
Yargı	2	3	2	7	3	5	2	10	2	5	-	7
Genel Toplam	63	55	50	168	54	48	57	164	57	62	54	173

Araştırmada yapılan içerik analizi bulgularına baktığımızda 13 Ocak 2016 tarihinde ele alınan gazete bulgularında medyada en fazla yer alan haberlerin % 20,23'lik oranı spor haberleri yer almaktadır. İkinci olarak medya gündemi ise %17,91 luk oran ile siyaset politika haberleri medyanın gündemini oluşturmaktadır. Üçüncü olarak ise %9,82'luk oran ile terör konulu haberler medyanın gündeminde yer almaktadır. Medyanın gündemini işgal etmeyen konu ise insan hakları, din, afettir.

Tablo 15. Medya Gündemine Dair Veriler

	11 OCAK	12 OCAK	13 OCAK	TOPLAM	YÜZDE
Siyaset Politika	36	34	31	101	%20
Din	1	1	--	2	%0,39
Bilim	1	1	--	2	%0,39
Terör	22	21	17	60	%11,88
İşsizlik	--	--	--	--	----
Eğitim	7	4	5	16	%3,16
Kültür Sanat	2	1	5	8	%1,58
Gösteri	2	1	2	5	%0,99
Ekonomi	13	11	14	38	%7,52
Afet	--	--	2	2	%0,39
Kaza	6	5	4	15	%2,97
Güvenlik	6	7	7	20	%3,96
Magazin	12	6	9	27	%5,34
Sağlık	6	--	2	8	%1,58
Skandal	2	2	2	6	%1,18
Hava Durumu	5	5	4	14	%2,77
Spor	19	20	27	66	%13,06
İnsan Hakları	2	1	--	3	%0,59
Hayvanlar	1	1	--	2	%0,39
Polisiye Olaylar	1	--	--	1	%0,19
Ölüm Cinayet	10	5	7	22	%4,35
Yargı	7	10	7	24	%4,75
TOPLAM	168	164	173	505	%100

Yapılan çalışmada öğrencilerin medyada birinci sırada oluşturdukları gündem tablo 16'da verildiği gibidir.

Tablo 16. Öğrenci Gündemine Dair Veri Sonuçları

	Frekans	Yüzde
Siyaset-Politika	143	35,8
Din	41	10,3
Bilim	14	3,5
Terör	129	32,3
İşsizlik	16	4,0
Eğitim	38	9,5
Ekonomi	7	1,8

Güvenlik	6	1,5
Ölüm-cinayet	6	1,5
Toplam	400	100,0

Bu bağlamda katılımcıların birinci gündem konuları %35 oranında siyaset ve politika konusu yer almaktadır. İkinci sırada ye alan konu ise % 32'lik orana sahip terör olayları yer almaktadır. Katılımcıların üçüncü gündem konusu ise % 10,3 oranında din konusu yer almaktadır.

Tablo 17. Öğrenci Gündemine Dair Veri Sonuçları(2)

	Frekans	Yüzde
Boş	30	7,5
Din	14	3,5
Bilim	28	7,0
Terör	93	23,3
İşsizlik	14	3,5
Eğitim	42	10,5
Kültür-sanat	21	5,3
Ekonomi	29	7,3
Afet	22	5,5
Kaza	22	5,5
Güvenlik	8	2,0
Magazin	7	1,8
Sağlık	16	4,0
Skandal	7	1,8
Spor	39	9,8
Ölüm-cinayet	8	2,0
Toplam	400	100,0

Yapılan çalışmada araştırmacıların medyada ikinci sırada oluşturdukları gündem tablo 17'de verildiği gibidir. Bu bağlamda katılımcıların birinci gündem konuları %23,3 oranında terör konusu yer almaktadır. İkinci sırada ye alan konu ise % 10,5 lik orana sahip eğitim yer almaktadır. Katılımcıların üçüncü gündem konusu ise % 9,8 oranında spor konusu yer almaktadır.

Tablo 18. Öğrenci Gündemine Dair Veri Sonuçları(3)

	Frekans	Yüzde
Boş	48	12,0
Siyaset-politika	8	2,0
Bilim	24	6,0
İşsizlik	24	6,0
Eğitim	32	8,0
Kültür-sanat	8	2,0
Ekonomi	24	6,0
Afet	8	2,0
Güvenlik	16	4,0
Magazin	40	10,0
Sağlık	16	4,0
Skandal	16	4,0
Spor	80	20,0
İnsan hakları	16	4,0
Hayvanlar	8	2,0
Polisiye olaylar	16	4,0

Ölüm-cinayet	16	4,0
Toplam	400	100,0

Yapılan çalışmada katılımcıların medyada üçüncü sırada oluşturdukları gündem tabloda verildiği gibidir. Bu bağlamda katılımcıların birinci gündem konuları %20 oranında spor konusu yer almaktadır. İkinci sırada ye alan konu ise % 10 lik orana sahip magazin konusu yer almaktadır. Katılımcıların üçüncü gündem konusu ise % 8 oranında eğitim konusu yer almaktadır.

Araştırma süreci boyunca medyanın gündem konuları ile öğrencilerin birincisırada yer alan günde konuları tablo 19'da karşılaştırmalı analize tabi tutulmuştur. Yapılan karşılaştırmada da medyanın gündem konuları ile öğrencilerin ilk sırada ki gündem konuları arasında paralellik olduğu gözlemlenmiştir. Elde edilen sonuçlara baktığımızda medya haberlerinin genel olarak ilk sırada ki gündem konusunun %20 lik oran ile siyaset ve politika haberlerinin olduğu tespit edilmiştir.

Bunun yanında katılımcıların ilk sıradaki gündem konusu ise %35 oranında siyaset ve politika oluşturulduğu tespit edilmiştir. Medyanın gündem konuların ikinci sırada ki gündem konusu ise %13,09 luk oran ile spor oluşturmaktadır bu bağlama ele alındığında spor, katılımcıların üçüncü sırada ki gündem konusu olduğu tespit edilmiş ve birbirlerine yakın oranlar olduğu analizde ortaya çıkmıştır

Tablo19. Gündem Karşılaştırmaları

	MEDYANIN GÜNDEM KONULARI	KATILIMCILARIN 1. GÜNDEM KONUSU	
Yaşanan terör medyanın hemde gündeminde görülmüştür. Bu alınan terör medyanın gündemini katılımcıların ikinci sırada	Siyaset Politika	%20 (1)	% 35,8 (1)
	Din	%0,39	%10
	Bilim	%0,39	%3,5
	Terör	%11,88 (3)	%32,3 (2)
	İşsizlik	---	%4
	Eğitim	%3,16	%9,5
	Kültür Sanat	%1,58	---
	Gösteri	%0,99	---
	Ekonomi	%7,52	%1,8
	Afet	%0,39	---
	Kaza	%2,97	---
	Güvenlik	%3,96	%1,5
	Magazin	%5,34	---
	Sağlık	%1,58	---
	Skandal	%1,18	---
	Hava Durumu	%2,77	---
	Spor	%13,06 (2)	---
	İnsan Hakları	%0,59	---
	Hayvanlar	%0,39	---
	Polisiye Olaylar	%0,19	---
Ölüm Cinayet	%4,35	%1,5	
Yargı	%4,75	---	
Genel Toplam	%100	%100	

olayları ise hem katılımcıların olduğu bağlamda ele konulu olayların üçüncü sırada oluşturur iken gündeminin yer almaktadır..

9.HİPOTEZLERİN TESTİ

Hipotez 1: Cinsiyet ile medyada birinci sırada gündem konuları arasında ilişki vardır.

Hipotez 2: Gelir ile medyada birinci sırada gündem konuları arasında ilişki vardır.

Hipotez 3: Cinsiyet ile medyaya duyulan güven arasında ilişki vardır.

Hipotez 4: Gelir ile Medyaya duyulan güven arasında ilişki vardır.

Tablo 20.Cinsiyet İle Medyada Gündem Konuları Arasında İlişki

	Cinsiyetiniz		Toplam
	Kadın	Erkek	
Siyaset-Politika	47	96	143
Din	4	37	41
Bilim	0	14	14
Terör	41	88	129
İşsizlik	16	0	16
Eğitim	38	0	38
Ekonomi	0	7	7
Güvenlik	0	6	6
Ölüm –cinayet	6	0	6
Toplam	152	248	400

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
PearsonChi-Square	132,041	8	,000
LikelihoodRatio	162,624	8	,000
Linear-by-LinearAssociation	21,760	1	,000
N of ValidCases	400		

Yapılan Ki-kare analizinde medyada ilgilenilen ilk sıradaki gündem konuları ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. $P:000 < 0,05$ den olduğundan cinsiyet ile ilgilendikleri medya konuları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Hipotez 2: Gelir ile medyada birinci sırada gündem konuları arasında ilişki vardır.

Tablo21. Gelir İle Medyada İlişkisi

Gelir	Siyaset-politika	Din	Bilim	Terör	İşsizlik	Eğitim	Ekonomi	Güvenlik	Ölüm-	Toplam
100,00	19	0	0	5	0	0	0	0	0	24
150,00	0	0	0	0	8	0	0	0	0	8
200,00	5	0	0	3	0	0	0	0	0	8
250,00	0	0	6	2	0	0	0	0	0	8
300,00	38	7	0	11	0	0	0	0	0	56
350,00	0	5	0	3	0	0	0	0	0	8
400,00	6	0	0	10	0	8	0	0	0	24
450,00	14	0	0	2	0	0	0	0	0	16
500,00	33	11	0	38	0	22	0	0	0	104
600,00	11	0	0	5	0	0	0	0	0	16
700,00	0	4	0	6	0	8	0	6	0	24
800,00	6	0	8	10	8	0	0	0	0	32
1000,00	5	4	0	16	0	0	7	0	0	32
1200,00	0	0	0	8	0	0	0	0	0	8
2000,00	6	5	0	5	0	0	0	0	0	16
2500,00	0	5	0	3	0	0	0	0	0	8
3500,00	0	0	0	2	0	0	0	0	6	8
Total	143	41	14	129	16	38	7	6	6	400

	Value	df	ASig. (2-)
PearsonChi-Square	113,194	128	,000
LikelihoodRatio	517,149	128	,000.
Linear-by-LinearAssociation	85,250	1	,000
N of ValidCases	400		

Yapılan ki-kare analizinde katılımcıların ilgilendikleri medya konuları ile gelir durumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. $P:0,000 < 0,05$ olduğundan gelir durumu ile ilgilendikleri medya gündem konusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Hipotez 3: Cinsiyet ile medyaya duyulan güven arasında ilişki vardır.

Tablo22. Cinsiyet İle Medyaya Duyulan Güven İlişkisi

	soru14.15					Toplam
	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Tamamen katılmıyorum	
Kadın	0	0	24	72	56	152
Erkek	24	16	80	88	40	248
Toplam	24	16	104	160	96	400

Chi-SquareTests

	Value	df	A. Sig. (2)
PearsonChi-Square	54,521 ^a	4	,000
LikelihoodRatio	68,279	4	,000
Linear-by-LinearAssociation	52,463	1	,000
N of ValidCases	400		

Katılımcıların medyaya olan güvenleri ile cinsiyetleri arasında yapılan ki*kare analizi sonucu anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analizde $p:0,000 < 0,05$ olduğundan cinsiyet ile medyaya duyulan güven arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur

Hipotez 4: Gelir ile Medyaya duyulan güven arasında ilişki vardır.

Tablo 23. Gelir İle Medyaya Duyulan Güven

	soru14.15					Total
	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Tamamen katılmıyorum	
100,00	8	0	8	8	0	24
150,00	0	0	0	8	0	8
200,00	0	0	0	8	0	8
250,00	0	0	0	8	0	8
300,00	0	0	16	40	0	56
350,00	0	0	8	0	0	8
400,00	0	0	0	8	16	24

450,00	0	0	8	0	8	16
500,00	8	0	16	40	40	104
600,00	0	0	0	8	8	16
700,00	0	0	8	0	16	24
800,00	0	0	16	16	0	32
1000,00	0	16	8	8	0	32
1200,00	0	0	0	8	0	8
2000,00	8	0	8	0	0	16
2500,00	0	0	8	0	0	8
3500,00	0	0	0	0	8	8
Toplam	24	16	104	160	96	400

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig.
Pearson Chi-Square	557,581 ^a	64	,000
Likelihood Ratio	473,349	64	,000
Linear-by-Linear Association	4,381	1	,036
N of Valid Cases	400		

Gelir durumu ile öğrencilerin medyaya olan güveni arasında yapılan analiz sonucu anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. $P:0,000 < 0,05$ olduğundan gelir durumu ile medyaya duyulan güven arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur.

SONUÇ

21. yüzyıl ile insanlık büyük değişim içerisine girdi, özellikle teknolojik gelişmeler ve kitle iletişim araçları ile insanda var olan bu değişim farklı boyutlara ulaştı. Kitle iletişim araçları aracılığı ile ülke ve dünyaya dair olaylara ilişkin tüm bilgi, yorum ve haberler tarafımıza ulaşmakta ve medya aracılığı ile oluşturulan gündemleri tüketmekteyiz. Özellikle post modern toplumlarda boş zamanın artması ile kitle iletişim araçlarının ürettiği bilgi tüketimi paralel olarak ilerlemekte toplum sürekli olarak kitle iletişim araçlarının oluşturmuş olduğu materyalleri tüketmektedir. Toplum tüketmiş olduğu bu materyaller doğrultusunda şekillenmekte ve düşünce yapısı kitle iletişim araçlarının oluşturmuş olduğu materyaller doğrultusunda olmaktadır. Çalışmanın araştırma kısmında elde edilen bulgular da durumun böyle olduğunu göstermektedir. Medyanın ve toplum üzerinde yapılan araştırmada konuya ilişkin verilere ulaşılmıştır.

Yapılan saha çalışması sonucunda deneklerin medya yaklaşımları ile elde edilen içerik analizleri bulguları karşılaştırmalı analize tabi tutulmuş ve bu bağlamda elde edilen verilerin paralellik gösterdiği saptanmıştır. Medyanın gündem konusu ile toplumun gündem konuları arasında paralellik olduğu tespit edilmiştir ve ele alınan teori yapılan yerel araştırma sonucunda doğruluğunu kanıtlamıştır. Gündem kurma süreci boyunca medyanın neye önem verdiği neyi haber yapmak istediği ve neyi önemsiz gösterdiği katılımcıların gündem konularını etkilemede etkili olduğu tespit edilmiş gerek kültürel alanda gerek medya enformasyonu alanına katılımcıların medya haber verme işlevinden etkilendiği tespit edilmiştir. Bunu yapar iken ise medya olayları belli bir süzgeç içerisinden geçirerek istediği olayı önemli göstermek için değişik materyaller ve farklı sunum teknikleri ile istedikleri konuları gündem konularına almakta ve bunun yanı sıra istemedikleri ve çıkarlarına uyuşmadığı noktalarda ise var olan konuyu gündemleri dışarısında tutarak unutmaya yüz tutulmasını sağlamaktadırlar. Muhakkak medyanın yapmış olduğu bu işlevde rol alan aktörler bulunmaktadır. Bu aktörler medya konularını belirlemede kapitalist sistem içerisinde kendi meşruiyet alanlarını korumaya çalışmak için medya konularını belirlemede de yine kendi çıkarlarını gözetmektedirler.

Ayrıca araştırmada cinsiyet ve gelir durumları ile gündem konuları arasında anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Ele alınan deneklerin cinsiyet ve gelir durumları ile medya yaklaşımları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiş ve bunun yanı sıra cinsiyet ve gelir durumu ile medyaya olan güven arasında da anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Genel anlamda yapılan araştırmada enformasyon çağında kitle iletişim araçlarının toplum gündemini belirlemede etkili olduğu saptanmış ve bu veriler ile desteklenmiştir.

KAYNAKÇA

Journal Of International Social Sciences Academic Researches Dergisi- C:1-S:1 Yıl: 1-2017/ Mart

- Atabek, N.,(2002) “Gündem Kurma Yaklaşımı” Anadolu Üniversitesi, *İletişim Fakültesi Dergisi*,Cilt:4, S.1
- Aziz, A.,(2010) “*İletişime Giriş*” Hiperlink Yayınları, İstanbul
- Baldini, M.,(2000) “*İletişim Tarihi*” Avcıol Yayınları, İstanbul
- Belser, A.,Chadwick., (1998) “*Medya Ve Gazetecilik Etik Sorunları*”, (Çev: Nurçay Türkoğlu)Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Crowley, D.,Heyer, P.,(2011) “*İletişim Tarihi*” Siyasal Yayınları, Ankara
- Çakır., V., Çakır, V., (2010), “*Televizyon Bağımlılığı*”, Litaratürk Yayınları, İstanbul
- Güz, N.,(1995) “*Siyasal Tercihleri Belirlemede Kitle İletişim Araçlarının Rolü*” Gazi Üniversitesi, *Amma İdaresi Dergisi*, Cilt:28, S.1
- Işık, M.,(2012) “*Kitle İletişim Teorilerine Giriş*”, Eğitim Yayınlar, Konya
- İnceoğlu, M.,(2011) “*Tutum Algı İletişimi*” Siyasal Yayınları, Ankara
- Tamer Gencer, Z.,(2013) “*İletişim Okumaları*” Ümit Arklan (Ed.), Kitle İletişim Ve Gündem Kurma (S. 191-216) Literatürk Yayınları, İstanbul
- Terkan, B., 2007. “Basın Ve Siyaset İlişkisinin Gündem Belirleme Modeli Çerçevesinde Bir Analizi”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, Konya
- Yaylagül, L., (2013) “*Kitle İletişim Kuramları*” Dipnot Yayınları, Ankara

İnternet Kaynakları

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=tdk.gts.56c113734a73d5.73259835